

પ્રાસંગિક :

પૂ. પાદ સુપ્રસિદ્ધવક્તા પ્રશાંતમૂર્તિ પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી કનકવિજયજી ગણિવરશ્રીનાં છ મનનીય જાહેર પ્રવચનો 'સફળતાનાં સોપાન' રૂપે અહિં પ્રસિદ્ધિ પામે છે, તે ખરેખર અમારે મન આનંદનો વિષય છે. પૂ. પંન્યાસજી મહારાજશ્રી જૈન સંઘમાં એક ચારિત્ર્ય શાલી તપસ્વી તથા શાંત તેમજ એકાંતપરાયણ ચિંતક મહાયુરુષ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેઓશ્રી પૂ. પાદ પરમ કાર્ણિક સિદ્ધાન્ત મહોદધિ સંઘસ્થવિર સુવિહિત શિવ મણિ તપાગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ બિજય પ્રેમરૂપીશ્વરજી મહારાજશ્રીના પદ પ્રભાવક પરમશાસન પ્રભાવક વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય રામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના વિદ્વાન શિષ્યરત્ન

ભદ્રેશ્વરજી તીર્થની યાત્રાનો શુભસંકલ્પ :

વિ. સં. ૨૦૧૮ની સાલમાં તેઓશ્રીનું ચાતુર્માસી કચ્છના પાટનગર ભૂજ ખાતે શ્રી સંઘની આગ્રહભરે વિનંતીથી થયેલ. વર્ષોથી કચ્છ પ્રદેશના સુપ્રસિદ્ધ શ્રી ભદ્રેશ્વરજી

તીર્થની યાત્રા માટે તેઓઝીની પ્રજલ બાવના હતી. તેઓઝીના મહાઉપકારી સંચારી પિનાઇ પૂ પંચાસજી મહારાજશ્રી સુશુદ્ધિવિજયજી ગણિવરથી મુંબઈ વિદ્યા દરમ્યાન અંધેરી મુકામે વિ. સં. ૨૦૧૪ અમાટ મુદિ ૨ ગુરુવાર પુષ્યનક્ષત્ર અમૃતસિદ્ધિયોગમા અમાધિપૂર્વક પરમેષ્ઠિ મહામંત્રનું રટજી કરનાં કાલધર્મ પામ્યા. તેઓઝી ગરબાદુદથી, સાધુચરિત, વાત્સલ્યમૃતિ, પ્રભાવશાક્તી મહાપુરુષ દત્તા, તેઓઝીના હૃદયમાં દમકબદ્રંધરજી તીર્થની યાત્રા માટે વર્ષાથી શુભ બાવના રમતી હતી, ૩૦ વર્ષના નિરતિચાર અંધમી જીવનનો નિર્મળ રીક્ષા પર્યાય પાળી તેઓઝી ૬૬ વર્ષની વયે કાલધર્મ પામ્યા, જેનમંધમાં તેઓઝીની વિરવિદાયથી ન પૂરી ગઠાય તેવી મહાન ખોટ પડી.

પાતાના મુપુત્ર, મુપુત્રી એમ બંને સંતાનને અમલુભગવાન શ્રી મહાવીરદેવના શામતમાં સમર્પિત કરી, રત્નત્રયીની નિર્મલ આરાધનાના આત્મકલ્યાણકર મન્માર્ગમાં યોજી સ્વયં પણ તે કલ્યાણકર મંગલ માર્ગના પથિક બન્યા. તેઓઝી પોતાનું જીવન ધન્ય બનાવી, અનેકોનાં જીવનમાં પ્રજુશામન પ્રત્યેની અવિદ્ધ પ્રીતિ ભક્તિ જાગૃત કરી ફુલફળ્ય બની ગયા. પાતાના પરમ ઉપકારી તે મહાપુરુષની થી ભક્ટેશ્વર તીર્થની, યત્રા માટેન. બાવના મહા કરવા પૂ પંચાસજી મહારાજશ્રીના હૃદયમાં જે પ્રજલ મંકરપ પ્રમત્તે છે. 'હવે જેમ બને તેમ શક્ય હોય તે રીતે નાનાલિા શ્રી ભક્ટેશ્વરજી તીર્થને કાચ, કાચ નો સાઈ'

ને ત્યાર-બાદ વિ. સં. ૨૦૧૪નું ચાતુર્માસ મુંબઈ
 લાલબાગ મોતીશા જૈન ઉપાશ્રય ખાતે કરી વિ. સં.
 ૨૦૧૫નું ચાતુર્માસ ખંભાત શ્રી જૈન સંઘની વિનંતિથી
 તપગચ્છ-અમર જૈનશાળામાં પૂ. પંન્યાસજી મહારાજ-
 શ્રીએ સપરિવાર કર્યું, વિ. સં. ૨૦૧૬ નું ચાતુર્માસ
 શ્રી સિદ્ધગિરિરાજની પુનિત છત્રછાયામાં વ્યતીત કરી,
 પોતાના વર્ષીતપની નિર્વિદ્ધે પૂર્ણાહુતિના શુભ પ્રસંગ
 પર પૂ. પાદ શ્રી સિદ્ધગિરિજી તીર્થની પવિત્ર છાયારૂપ
 શ્રી પાલીતાણાથી મહા સુદ પંચમીના વિહાર કરી
 પોતાના અંતેવાસી શિષ્યરત્નો પૂ. મુનિરાજશ્રી મહિમા
 વિજયજી મહારાજ પૂ. મુનિરાજશ્રી પૂર્ણલદ્રવિજયજી
 મ. પૂ. મુનિરાજશ્રી લદ્રાનન વિજયજી મ. પૂ. મુનિરાજશ્રી
 ચન્દ્રપ્રસવિજયજી મ. પૂ. મુનિરાજ શ્રી શાંતિલદ્રવિજયજી
 મ. સાથે રાણપુર, ધંધુકા, ખંભાત, અમદાવાદ થઈ
 ચાલુ વર્ષીતપમાં ચૈત્રવદ ૧૦ના મહામહિમાશાલી પ્રગટ
 પ્રભાવી દેવાધિદેવ શ્રી શંખેશ્વરજી પાર્શ્વનાથ ભગવંતના
 તીર્થધામ પરમપવિત્ર શ્રી શંખેશ્વરજી તીર્થમાં
 પધાર્યા.

શુભસ કલ્પ ફળ્યો :

તેઓશ્રીના વર્ષીતપનું પારણું ૨૦ દિવસના મહોત્સવ
 પૂર્વક શાંતિસ્નાત્ર સહિત ધામધૂમપૂર્વક ત્યાં થયું, ત્યાં તેઓ-
 શ્રીએ ત્રણ અઠ્ઠમની તપશ્ચર્યા કરી ને વૈશાખ વદ ૬ ના
 શ્રી કન્છ - ભદ્રેશ્વરજી તીર્થની યાત્રાથે તેઓશ્રીએ
 પ્રયાણ કર્યું.

રાધનપુર, વારાહી, સાંગલપુર, આટેનર થઈ ભગાડે
 ખાતે પૂ. પાદ પરમહાકૃષ્ણિક ચારિત્ર ચૂડામણિ આગ્યાયં
 ભગવંત શ્રીમદ્ વિષ્ણુ કનકમૂર્તીચરણ મહારાજશ્રીના
 પુનિત દર્શન કરી પૂ. મહારાજશ્રી સપરિવાર જેઠ વદ ૭ના
 અંતર પધાર્યા, ત્યાં તેઓશ્રીની વ્રજ દિવનની રિધરના
 દરમ્યાન જે જાહેર પ્રવચનો યોજાયા, શ્રી મયં તથા
 જાહેર પ્રવચ્યે પૂ. પાદશ્રીના મનનીય પ્રવચનોનાં મુદ્દર
 લાભ લીધા, પૂ. મહારાજશ્રી સપરિવાર જેઠ વદ ૧૧ના
 શ્રી ભદ્રેશ્વરજી તીર્થમાં પધાર્યા, તેઓશ્રીનું સ્વપ્ન કલ્પુ,
 મનોદયા મૂલ જાળ્યા, દર્શન પુણ્દરિત દેવ, આનંદ વિભાવ
 નેત્રે અસીમશ્રદ્ધાભાવથી પૂજ્યપાદ શ્રીશંક, શ્રી ભદ્રેશ્વર તીર્થ
 બૂધવૃ દેવાધિદેવ વર્તમાન શામલાધિપતિ અવજી ભગવાન
 શ્રી મહાવીરદેવનાં ભવ્ય વામન્કારી ને મહામદિમાગાલી
 મનિમાણનાં તથા રમણીય ગંગાનુંખી જિનાસથનાં
 દર્શન કરી અપાર પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરી, અને અંતર
 નંધની વાનુભાસાધે આમોદપૂર્વક વિનિવિધના અંતરજનુ
 વાનુભાસ કરવાનું સ્વીકાર્યું

અંતરજનું એ માદમાર વાનુભાસ :

શ્રી ભદ્રેશ્વરજી તીર્થની યાત્રાનો મહાન લાભ પ્રાપ્ત કરી,
 ત્યાંથી તેઓશ્રીએ વડાશ્રી, માઆ, કુન્દરોડી રૂ. ૫૩૫૫.
 પ્રવેશ કર્યો, ૫૩૫૫ તુલસી રૂ. ૧૨૫૫ રૂ. ૧૦૦.
 નેમરોડી બુજરાદેવમાં પધાર્યા, જ્યાં સ. મેલા રૂ. ૬૬
 સપરિવાર તેઓશ્રીનો પ્રવેશ કર્યો, ૧૨-૧૦ રિવરેન્ડ

સ્થિરતા દરમ્યાન તેઓશ્રીના જૈન વંડામાં જાહેર પ્રવચનો થતાં જેનો જૈનસંઘ તથા જાહેર પ્રજા ઉલટભેર લાલ લેતા તેઓશ્રીને સંઘે ચાતુર્માસ માટે આગ્રહપૂર્વકની વિનંતિ કરી, પણ અંજરનું ચાતુર્માસ નક્કી હોવાથી તેઓશ્રીનો સપરિવાર અશાઠ સુદ ખીજના અંજરમાં પ્રવેશ થયો. અંજર શ્રી સંઘનો ઉત્સાહ તથા ઉમંગ અમાપ હતો, શ્રી ભગવતી સૂત્ર તથા પાંડવચરિત્ર પર નિયમિત પૂ. પાદશ્રીનાં પ્રવચનો થતા હતા, ને દર રવિવારે જાહેર પ્રવચનો યોજાતા હતા.

શ્રી અંચલગચ્છ - શ્રી ખરતરગચ્છ તથા શ્રી તપાગચ્છના આગેવાન ભાઈઓ તેમજ ત્રણેયગચ્છના ભાઈ-બહેનો પૂ. પાદશ્રીનાં વ્યાખ્યાનોનો લાલ લેતા મહામહિમાશાક્તી પ્રગટ પ્રભાવી શ્રી શંખેશ્વરજી પાર્શ્વનાથ ભગવંતના ૧૦૮ અઠ્ઠમો પૂ. પાદશ્રીના શુભ ઉપદેશથી શ્રી સંઘમાં થયા, શ્રી નવકાર મહામંત્રનો તપ થયો. શ્રી પર્યુષણપર્વની આરાધના અપૂર્વ ઉલ્લાસથી ઉજવાઈ, ને ૬૪ પ્રહરી પૌષઘે શ્રી સંઘમાં આરી સંજ્યામાં થયા, તપસ્વીઓની ભક્તિ માટે આડે દિવસોમાં એકાવણીની ભક્તિ શ્રી સંઘ તરફથી હિત્તમ પ્રકારે યોજાઈ, ચાતુર્માસની પૂર્ણાહુતી બાદ જે બાલપ્રજ્ઞચારી મુમુક્ષુ બહેનોની ધામધૂમપૂર્વક ભાગવતી દીક્ષા થઈ, ને શ્રી ભદ્રેશ્વરજી નીર્થનો સંઘ પૂ. પાદ પંન્યાસજી મહારાજશ્રીની છત્ર છાયામાં નીકળ્યો, ૩૦૦ લગભગ ભાઈ-બહેનો તથા ચતુર્વિધે સંઘ સાથે છરીપાળતો સંઘ ત્રીજે દિવસે

મદ્રાસના લીધેની છાયામાં આવ્યા, ત્યાં ૩ દિવસની રિથરતા થઈ, પામપુમપૂર્વક લીધેયાત્રા સદુચ્છે કરી.

કચ્છની પંચતીર્થોની યાત્રાએ :

૫ પાદ શ્રી સુપરિવાર ત્યાજનાદ મુકા, કપાયા, ગુજપુર, દેશલપુર, કોઠાય, નાગલપુર થઈ માંડવીમાં પામપુમથી પધાર્યા, દરેક રથોએ તેઓશ્રીનાં પ્રવચનો યોજનાં, ધર્મજાલિત બાવુદો ઉડલામથી લાભ લેતા હતા ત્યાંથી તેઓશ્રી રાયણ, નવાવાસ, મેરાઈ, ગોધરા, લાલુથ થઈને અબહાગ્રાની પંચતીર્થો માંધાણ, મુથરી, રાયણ, કોઠારા, જખો, તેરા આદિની યાત્રાઓ કરી નખત્રાણા, આંઝીયા, માનકુચા થઈ ગુજ શહેરમાં પધાર્યા શ્રી સુધની પિનાંતિથી તેઓશ્રીએ રિથરતા કરી, બાદ શ્રી સંપન્ન પિનાંતિથી તેઓશ્રીનું નાનુભાવ અરે નિમિત્ત મકુ

ગુજનું બન્ધ આનુભાસ :

જોકે જદિ ૧૪ના બન્ધ ગામેના સદ્ તેઓશ્રીનાં આનુભાસે પ્રવેશ મેલો, ૫ પાદ પન્ધાસન મદારાજનીના મેમારી પછે જદિલ બનિયો ૫ પ્રશાન વિદુષી પ્રવર્તિનીં સામીલ થી રથેનથીન મદારાજ જેઓ પાતાનાં વિશાલ પરિવાર સદ્ મારવાદ પ્રવેશમાં ને અવસરે વિચારી રહ્યા હતા વિ. મે. ૨૦૧૭નો ગાસનું આઠાઈ ખાતે આનુભાસ પૂર્ણ કરી, તે પ્રવેશના બન્ધ પ્રભાવશાસ્ત્રી પ્રાર્થન ત્રીસ જુમિ રનાં રથેન કરી, નાકોડાન, જવાલ, મિરોડી

થઈ જામણવાડાથી તેઓશ્રી વૈ. સુદિ અક્ષય તૃતીયાના પુણ્ય-
 દિવસે પધાર્યા ત્યાં તેઓશ્રીની શિષ્યા પૂ. સાધ્વીજી શ્રી
 કિરણુરેખાશ્રીજીના વર્ષાંતપત્રું પારણું થયા જાદ, તેઓશ્રીએ
 સપરિવાર કચ્છ તરફ વિહાર લાંખાવ્યો, ને તેઓશ્રી
 પાલણુપુર, ભીલડીયાજી, રાધનપુર થઈ કચ્છમાં પધાર્યા.
 ભદ્રેશ્વરજી તીર્થની યાત્રા કરી ભુજના સંઘની વિનંતિથી
 તે ચાતુમાસાર્થે ભુજમાં તેઓશ્રી પધાર્યા.

ભુજના ચાતુર્માસમાં અપૂર્વ આરાધના

ભુજમાં પૂ. પાદ પંન્યાસજી મહારાજશ્રીનાં ચાતુ-
 ર્માસથી શ્રી સંઘમાં અપૂર્વ જાગૃતિ આવી, શ્રી અંચલગચ્છ
 શ્રી તપાગચ્છ ને શ્રી ખરતગચ્છ, નાનીપક્ષ, છકેરી,
 મોટીપક્ષ, એ રીતે જગ્યાગચ્છોના ભાઈ-જાહેનો નિયમિત
 પૂ. મહારાજશ્રીનાં પ્રવચનો સાંભળતા હતા. દરરોજ
 સવારના ધાર્મિક પ્રવચનો લેત વંડામાં વિશાલ હોલમાં
 નિયમિત થતા હતા. ને દર રવિવારે તેઓશ્રીનાં જાહેર
 પ્રવચનો પણ થતા હતાં; જેમાં પૂજ્યપાદશ્રી, જ્ઞાન, જ્ઞા,
 તપ, ત્યાગ, ઔચિત્ય, ઔદાર્ય, પરોપકાર તથા સત્ય,
 સંયમ, પાપભીડતા, દમ, વૈરાગ્ય, તિતીક્ષ્ણ, ઈત્યાદિ
 જીવનની ઉન્નતિના પ્રેરક માનવતામૂલક મંગલ તત્વોનો
 ઉદ્બોધક સંદુપદેશ પોતાની મૃદુ, મધુર ધીર, ગંભીર ને
 શાંતસ્વસ્થ શૈલીમાં ઓજસ્વી તથા ભાવવાહી વાણીમાં
 હતા. પૂ. પાદશ્રીનાં દર રવિવારના જાહેર
 ને સાંભળવા માનવોનો મહેરામણ ઉલટતો હતો.

૫. પાદશ્રીનાં ને મનનીય પ્રવચનોનું સ
અવતરણુ ૫ પ્રયાગવિદુષી પ્રવતિની સાધ્વીનું મહા
શ્રી દશનંદીનું મહારાજના પરમ વિનેયી સાધ્વી
મહારાજશ્રી દર્પપૂર્ણાશ્રીનું (શ્રી સુધાવર્ણી) એ ખ
પરિધમ લઈ કાજનુપૂર્વક કરેલ ને પ્રવચનોમાથી અંપાદિ
થયેલા ૭ પ્રવચનો અર્થ આ અંધમા પ્રશ્નિદિને પામે છે

જુજ ખાને ૫ પાદશ્રીના ચાતુર્માસમા શ્રી અંધમા
પૂમ સુદર ને અપૂર્વ લાભ થયેલ, શ્રી શંખેશ્વરનું
પાર્થનાથ ભગવંતના અકુમ તપની આરાધના ઉત્સાહ
પૂર્વક થયેલ, પર્વાવિરાજશ્રી પયુપલ્લા મહાપર્વમા આઠે
દિવસના ૬૪ મહર્ પોષપી ત્રણેયગણમા યાગને ૩૬૦
લગભગ થયેલ. આઠે દિવસ એકાસળાની બહિષ પલ્લ શ્રી
અંધ તરફથી ઉપધાન તપની જેમ અપૂર્વ ઉત્સાહ તથા
ઉમંગભેર થયેલ. ત્રણેયગણના આખાસપુદ્ ૬ વર્ષના
બાળકથી માંડી ૭૦ વર્ષના વયોવૃદ્ધ સુધી ત્રણે કોઈએ
૬૪ મહર્ પોષધમા લાભ લીધેલ

૫ પાદ પ્રયાગ વિદુષી પ્રવતિની સાધ્વીનું મ
શ્રી દશનંદીનું મ તથા નંદોશ્રીના અંતેવામી પરમ
વિનેયી વિદુષી સાધ્વીનું શ્રી દંભશ્રીનું મ. ૫ સાધ્વીનું
શ્રી પદ્મહીનિશ્રીનું મ ૫. સાધ્વીનું શ્રી દર્પપૂર્ણાશ્રીનું
૫ સાધ્વીનું શ્રી પીપ્પપૂર્ણાશ્રીનું ૫ સાધ્વીનું શ્રી વિરજ
૬ સાધ્વીનું આદિમાર્ગી પરિવારની જાન નિશામા ખેડેનારા
૫૫ સુદર અમૂનિ તથા અપૂર્વ પ્રમંથનાવન. વિરજુદા—
દતી.

પૂ. પાદશ્રીએ વર્ષીતપ શરૂ કરેલ હતો, તેઓશ્રીએ વર્ષીતપની તપશ્ચર્યામાં અઠમ આદિ તપશ્ચર્યા કરેલી. તેઓશ્રીની શાંત તપોમય સંઘમી જીવનની અનેરી છાપ ભુંજના ધર્મપ્રેમી જન સમુદાય પર પડી હતી. તેઓશ્રીના મનનીય લાવવાહી ધર્મપ્રવચનો પ્રત્યે જનતાનું કોઈ અપૂર્વ આકર્ષણ થયું હતું.

પ્રસ્તુત પ્રકાશનને અંગે :

પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં સંપાદિત થયેલ છ મનનીય ને લાવવાહી જાહેર પ્રવચનોનાં સારભૂત અવતરણ પરથી પ્રસ્તુત પ્રકાશન નવાડીસા ખાતે જ પૂ. પાદશ્રીનાં ચાલુ ચાતુર્માસમાં ધર્મપ્રેમી, સુપ્રસિદ્ધ ચિંતક ને લેખક ભાઈશ્રી મફતલાલ સંઘવીએ કાળજીપૂર્વક પરિશ્રમ લઈ સંપાદિત કરેલ છે. સંશોધન તથા સંપાદન પાછળ પૂ. પાદ પ્રવચનકાર પંન્યાસજી મહારાજશ્રીનાં પ્રવચનોનો લાવ તથા આશય જળવાઈ રહે તે રીતનો તેમ નિષ્ઠા લાવ જરૂર પ્રશંસા માંગી લે છે.

પૂ. પાદશ્રીનાં પ્રવચનોના સંપાદન, સંશોધન તથા પ્રકાશનના આ પ્રયત્ન પાછળ અમારો એજ એક શુભ ઉદ્દેશ છે કે, વાચકો ક્ષીરનીર ન્યાયે આ પ્રવચનો વાંચી વિચારી માનવ-જીવનના મંગલ તત્ત્વો પ્રત્યે આદરલાવ તેમજ અહો લાવ કેળવી, જીવનને ઉન્નત ને ઉર્ધ્વગામી પ્રયત્નશીલ બને એજ એક શુભ કામના અમારી ઇચ્છાની પ્રસિદ્ધિ પાછળ રહેલી છે.

૫. પાદશ્રીનાં પ્રવચનોનું કાળપૂર્વક સારખૂન
 અવતરણ કરવામાં ૫ સાધ્વીજી મ. શ્રી દર્શનપૂર્ણીજી
 મ. (શ્રી સુધાવર્ણી) એ લીધેલ તે પરિશ્રમ માટે અમે
 તેઓશ્રીનાં ને અનુમદબાવને પુનઃ પુનઃ અભિનંદન
 આપી કૃતકૃત્યતા અનુભવીએ છીએ, ૫ પાદશ્રીના
 પ્રવચનોનાં પ્રકાશન માટે અમને પ્રેરણા આપનાર તથા
 ને કાર્ગમાં અનેક પ્રકારે મદદકાર તથા પ્રોત્સાહન આપનાર ને
 અમારી સંસ્થાને આત્મીય ભાવે કૃપાદ્રષ્ટિપૂર્વક સામ્રી
 સાધી તેના વિકાસ તથા પ્રગતિ માટે દરેક રીતે અમને
 હેતુસાધિત કરનાર ૫ પાદ પંચામજી મદદાશજીશ્રીના
 શિષ્યસ્થ ૫ શુનિગજશ્રી મદિમાવિજયજી મદદાશજી
 તથા ૫ પાદ પંચામજી મદદાશજીશ્રીના શિષ્ય પરિવારના
 ને ઉપકારને અમે પુનઃ પુનઃ કૃતજ્ઞતાવે યાદ કરીએ છીએ.

પ્રસ્તુત બંધસ્થમા ૫ પાદશ્રીના પ્રવચનો પ્રકાશિત
 કરનાં ૫ પાદશ્રીના આશયવિરુદ્ધ તથા શ્રી જિનાશા
 વિરુદ્ધ નેમજ સ્ત્રીશામનની પ્રયાદા વિરુદ્ધ અમારાશ્રીને
 કાર્પ પ્રતિદ ધધું હોય ને માટે અમે મિષ્ટામિદુષ્કરમ
 દેવાપૂર્વક સર્વ સદ્દેવી વાચક મદદાનુભાવોને આદર
 વિનંતિ કરીએ છીએ કે, જે કાર્પ અપ્રેમ્યમુલક કાલિ
 કે સખલના આ પ્રકાશનમાં અમારા પ્રમાદાદિ દોષના
 કારણે રહી મદ્દ હોય નો તે કૃપાભાવે અમને જણાવે

પ્રાંતે મુવં કોઈ પ્રમાદુરાગી સદ્દેવી મદદાનુભાવો
 આ બંધસ્થના વિષયોનું અવગાહન કરી, સદેશતાન,
 મંમક મોપાનરૂપ અનુપમ મુવરન્નોને લખનમા પ્ર.

કરી સત્ય શિવ ને સૌંદર્ય સ્વરૂપ મંગલમય પરમપદને પ્રાપ્ત
કરવાનું સૌલ જ્ય મેળવે એજ એક શુભ કામના!

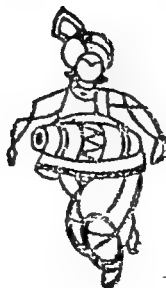
નિવેદો :

તા. ૧૨-૧૦-૬૭
આસો સુદિ ૧૦ વિજયા
દશમી ગુરુવાર
વિ. સં. ૨૦૨૩
વીર સં. ૨૪૯૩

શાહ રતિલાલ અમૃતલાલ વડીલ
શાહ જયંતિલાલ મણિલાલ

માનદ્મંત્રીઓ :

શ્રી વિશ્વમંગલ પ્રકાશન
મંદિર, પાટણ. (ઉ. ગુ.)

વિશ્વમંગલ પ્રકાશન મંદિર, પાટણ

ઉદ્દેશ ને પ્રકાશન પ્રવૃત્તિ:

ઉદ્દેશ : ધર્મશાસ્ત્ર, દેવગુરુમંત્રે લખિત, અધ્યાત્મશાસ્ત્રી
મંત્રાદિ નેમજ ગ્રંથોનું મંદિર ને સ્વાધ્યાય છત્તાદિ
કથાપ્રકારી મંત્રસત્ત્વના પ્રેરકગ્રંથ : ભાવવાદી માદિત્યનં
લોકભોજ્ય શૈલીએ પ્રસિદ્ધ કરવા ઉપરાંત પ્રાચીન
સ્વાધ્યાય શ્રદ્ધાનું પ્રકાશન કરવું અન્યરત્નોની પ્રસિદ્ધિ
પાછળ એક પાઈની પણ કમાણીનો ઉદ્દેશ રાખેલ નથી
પુસ્તકોના લેખામૃત એ દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ થાય તે પણ
પુસ્તકોના પ્રકાશન પાછળ જ હપમેનમાં લેવાની છે

પ્રકાશન પ્રવૃત્તિ : અત્યાર સુધી કરેલાકાર :
નીચેના પ્રકાશનો પ્રસિદ્ધ થયા છે

(૧) મુખામુદી કા. ૧૬ પેટ ૬૪ ૧૫:
ન ૧ કા. પેટ ૧૦ ન. ૧૬. ભક્તિ એમ ૪ ગુરુ
પ્રકાશન શ્રી લંબણાં યાગુર્માતાદે ૫૫૬ ન્યારદી ચા. ૩૩
મંત્ર લાદ વિદ્યા કરે ન્યા સુધી ૧૧૧ ૫૫૬

શ્રી પર્યુવણપર્વ, શાશ્વતી ઓલીના દિવસો, દીવાળી જ્ઞાન-
પંચમી, શ્રી શંખેશ્વરજીના અઠ્ઠમો ઇત્યાદિ પ્રસંગોપર ગાઇ
શકાય તેવી લક્ષિતમધુર ગંદુલિઓ, તદુપરાંત શ્રી શંખેશ્વર
પાર્શ્વનાથ શ્રી સીમંધરસ્વામીજી શ્રી સિદ્ધાચલજી તીર્થ-
રાજ તથા ચોવીસ તીર્થકર લગવંતો ઇત્યાદિની સુંદર
ભાવવાહી સ્તવનાઓ ઇત્યાદિથી સમૃદ્ધ પ્રકાશન.

(૨) પ્રગતિકે પથપર કા. ૧૬ પેજ ૩૩૪ પેજ
દ્વિરંગી જેકેટ પાકું પુંડું મૂ. ૩ રૂ. ૫ પાદ પંચાસજી
મહારાજશ્રીજો સ્તલામ ખાતે વિ. સં. ૨૦૨૧
(શુજરાતી)ના ચાતુર્માસ દરમ્યાન જૈન જૈનેતર પ્રજા
સમક્ષ માનવતાના મંગલતત્ત્વોનું ઉદ્દગાન કરતાં પ્રેરક
તથા ભાવવાહી હિંદીભાષામાં આપેલાં; જાહેર પ્રવચનોમાંથી
૭ પ્રવચનોનું સારભૂત સરળ હિંદીભાષામાં અવતરણ
અહિં પ્રકાશિત થયેલ છે. અદ્યતન પદ્ધતિએ પ્રસિદ્ધ
થયેલા આ પ્રવચનોની સર્વ કોઇએ મુક્તકંઠે પ્રશંસા
કરી છે, પ્રસિદ્ધ થતાં જ સેંકડો નકલો તે તાત્કાલિક
અપી ગઇ છે. પોષ્ટેજ ૩૫ પૈ. અલગ.

(૩) દેવવંદનાદિ વિધિસહિત શ્રી નવકારમંત્ર
આદિ તપોની વિધિ: કુલ્લસકેપ ૧૬ પેજ ૧૬૦ પેજ
પ્રિ. ૧-૨૫ પૈસા શ્રી નવકાર મંત્ર તપના નવે દિવસના
૫ દેવવંદનો, શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ લગવંતના
મુક્તતપની આરાધનાના ત્રણે દિવસના ૩ દેવવંદનો
સીમંધર સ્વામીના અઠ્ઠમ તપની આરાધનાના ત્રણે
ત્રણ દેવવંદનો, તેમજ શ્રી અક્ષયનિધિ તપના

૧૬ દિવસમાં આરાધી શકાય નેવા પાંચ દેવવંદનો આ
બધા આ પુસ્તકમાં પ્રથમવાર જ પ્રસિદ્ધિને પામી છે.
આ ત્રિવાય અન્ય અનેક ઉપયોગી ને પ્રચલિત તપોની
વિધિ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની ખુનો ઇન્દ્રિયો
પ્રથમવાર જ પ્રસિદ્ધ થનો મુંદર સંબંધ. આ પુસ્તક દરેક
વિધિપ્રેમી તથા જ્ઞાનની આરાધના કરનાર દેશવનારને
ઉપયોગી છે.

(૪) સફળતાનાં ઓપાન : પૃ. પંચામણ
મહારાજશ્રી દેવકે વિજયજી ગણિવશ્રીએ વિ. સં ૨૦૧૮ની
સાલમાં ૩૨૭-જુન ખાતે જેનેવર જિજ્ઞાસુપર્ગની
વિશાલ સભાઓમાં બાવવના પ્રેરક, હાવવને ઉત્તમ
તથા ઉપદેશી બનાવનારા આપેલા અધ્યાત્મભણી
જી બહેર પ્રવચનોનો અપૂર્વ સંબંધ : કા. ૧૬ પૃષ્ઠ ૬૦૦
૫૯ મ. ૨-૫૦ પાટોજ ૨૦ જે ઉપદેશ પ્રકાશનો
૧૯. શ્રી મંગાવનારે ૬૦ જે. વધારે સમજવા

તાજેતરમાં પ્રસિદ્ધ થનારાં નવાં પ્રકાશનો :

મંરયા તરફથી નંદિના પુસ્તકો તારે તરમાં પ્રસિદ્ધ
થનાર છે. જે હાવવમાં ધર્મબાવના, મરકાર તથા તિશ્વને
મહાના પ્રેરક તથા ઉપદેશક છે.

(૧) કથા રત્ન મંજુષા કા. ૧ : ૧૬૩૮ ક્રિ. પુષ્પાચી
ને પાને પાને નવી બાવુષા કેવી જોડક કાદીવ કથાએ. ૬
અમુદને મળે. ૭ કથાના રસને બાવવની કૌતુહલિક કથા
કેવી પ્રથમ અમુલિ અથા પ્રથમથી દોવાથી દિવિ
આવુલિ પ્રિસમાં ઉપાવ છે

(૨) દર્શનમાધુરી : પૂ. પ્રશાંત વિદુષી પરમતપસ્વી ચારિત્રરત્ન સ્વ. પ્રવર્તિની સાધ્વીજી શ્રી દર્શનશ્રીજી મહારાજના જીવન પ્રસંગોને આલેખતું તેમજ તત્કાલીન વાતાવરણ તથા વર્તમાન પરિસ્થિતિને સમીક્ષાત્મક શૈલીએ મૂલવતું પ્રેરણાદાયી તથા જીવન જીવવાનો સંદેશો સુણાવી જતું જીવનનાં માધુર્યને પ્રગટાવતું પ્રકાશન (પ્રેસમાં)

(૩) સુખુદ્ધિ સૌરભ : સરળહૃદયી સાધુચરિત્ર વાત્સલ્યમૂર્તિ ગુણાનુરાગી સ્વ. વિદ્વદ્વર્ય પૂ. પાદ પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી સુખુદ્ધિવિજયજી ગણિવરશ્રીનાં જીવન પ્રસંગોને આલેખતું અનેક રીતે પ્રેરણાદાયી તેમજ બોધપ્રદ પ્રકાશન.

(૪) પર્યુષણા પર્વકે પ્રેરક પ્રવચનો : પૂ. પાદ પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી કનકવિજયજી ગણિવર્યે વિ. સં. ૨૦૨૧ (ગુજરાતી) ની સાલમાં રતલામ ખાતે પર્વાધિરાજ શ્રી પર્યુષણાપર્વ પ્રસંગે પ્રારંભના ત્રણ દિવસોમાં પાંચ કર્તવ્યો તથા અગીઆર વાર્ષિક કર્તવ્યો પર હિંદીભાષામાં આપેલ પ્રવચનોનું પ્રેરક પ્રકાશન.

(૫) સ્વાધ્યાય દર્શનમાલા : શ્રી યોગશાસ્ત્ર ૪ પ્રકાશ, જ્ઞાનસાર પ્રકરણ અષ્ટક પ્રકરણ, પ્રશમરતિ, વીતરાગ સ્તોત્ર ઇત્યાદિ સ્વાધ્યાય યોગ્ય મૂલગ્રંથોની કુલ્લેકેપ ૧૬ પેજ સાઈઝનું પ્રકાશન.

(૬) પ્રગતિના પથપર : હિંદી પુસ્તકનો ગુજરાતી અનુવાદ. (૭) પર્યુષણા પર્વનાં પ્રેરક પ્રવચનો : હિંદી પુસ્તકનો ગુજરાતી અનુવાદ.

(૮) પ્રસંગ પરિભ્રમ : 'મંગલદીપ' પુસ્તક મુદ્રણ
વધારા સાથે દ્વિતીય આવૃત્તિ

(૯) અપ્રતિનો નાશ : મુંદરને બોધક બાળકો
બચવો શકે તેવા અંવાદો બીજી આવૃત્તિ.

ઉપરોક્ત પ્રકાશનો હું કે સમયમા પ્રસિદ્ધ કરવા
માટેની સંસ્થાની યોજના છે. શ્રી સંસ્થાને તથા ઉદારદિલ
સાહિત્યપ્રેમી મહાત્માઓને નમ્ર વિનંતિ છે કે, સંસ્થાની
સાહિત્ય પ્રકાશન પ્રવૃત્તિને વેગમળે ને સંસ્થા પાતાની
પ્રવૃત્તિમાં વિકાસ આપી શકે તેમજ તે વધુને
પ્રગતિ કરે તે માટે સંસ્થાને મદાયક બનવા અવશ્ય
આપ આપનો ઉદારદિલે આર્થિક સહકાર આપશોજી.

માનદમંબીઓ !
શ્રી વિશ્વમંગલ પ્રકાશન મંદિર,
પાટણ. (ઉ. ગુ.)

સંસ્થાની સાહિત્ય પ્રકાશન પ્રવૃત્તિને

સહાયકરનારા ઉદારદિલ મહાનુભાવોની નામાવલી :

(૧) પૂ. પાદ પંન્યાસજી મહારાજશ્રી કનકવિજયજી ગણિવરશ્રીના શિષ્યરત્ન પૂ. મુનિરાજશ્રી મહિમાવિજયજી મહારાજશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી શ્રી નવાડીસા જૈનસંઘ તરફથી રૂ. ૫૦૧ સંસ્થાની સાહિત્ય પ્રકાશન પ્રવૃત્તિ માટે સહાય મળી છે. તેમજ પૂ. મુનિરાજશ્રી મહિમાવિજયજી મહારાજશ્રી હસ્તક કલ્પસૂત્ર, બારસાસૂત્રની સુવર્ણાક્ષરી કપડાપર કલામય ચિત્રો યુક્ત ને સુશોભનોથી તૈયાર થતી હસ્તલિખિત પ્રતના શુભ કાર્યમાં ૧૫૦૦ રૂ. શ્રુતજ્ઞાનની ભક્તિ નિમિત્તે મળેલ છે. સંસ્થા તે માટે શ્રી સંઘની કાર્યવાહક કમિટિનો આભાર માને છે.

(૨) પૂ. પાદ પંન્યાસજી મહારાજશ્રી કનકવિજયજી ગણિવરશ્રીના શિષ્યરત્ન પૂ. મુનિરાજશ્રી ભદ્રાનનવિજયજી મહારાજ તથા તેઓશ્રીનાં શિષ્યરત્ન પૂ. મુનિરાજશ્રી શાંતિભદ્રવિજયજી મહારાજની શુભ નિશ્રામાં રાજપુર ખાતે વિ. સં. ૨૦૨૩માં પર્વાધિરાજશ્રી પર્યુષણા મહાપર્વની આરાધના થઈ તે પ્રસંગે તેઓશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી ૩૦૦ રૂ. શ્રી રાજપુર જૈનસંઘ તરફથી સંસ્થાની સાહિત્ય પ્રકાશન પ્રવૃત્તિ માટે મળેલ છે. જે માટે સંઘનો સંસ્થા આભાર માને છે.

(૫) સાવરકુંડલા ખાતે ચાતુમાસાર્થે બિરાજમાન પૂ. સ્વ. પ્રવર્તિની પ્રશાંત વિદુષી સાધ્વીજી મ. શ્રી દર્શનશ્રીજી મ. ના પરમ વિનેયી શિષ્યા પ્રશાંત વિદુષી સાધ્વીજી મ. શ્રી ત્રિલોચનાશ્રીજી આદિ સાધ્વીજી સમુદાયના પુણ્ય સાન્નિધ્યમાં શ્રી શ્રાવિકાસંઘમાં જે ધર્મારાધના થઇ તેની પુણ્ય સ્મૃતિ નિમિત્તે સાવરકુંડલા સંઘ તરફથી રૂ. ૫૦૧ તેમજ ૧૦૧ ઝવેરી ભોગીલાલ દેવચંદ પાટણુ શ્રી છોટાલાલ અમીચંદ દોશી ૫૧ દોશી ત્રંબકલાલ જમનાદાસ દોશી દલીચંદ પ્રેમચંદ રૂ. ૨૫ સંઘવી ઈન્દુખેન સોભાગ્યચંદની દીક્ષા નિમિત્તે, રૂ. છોટાલાલ મોરારજી ઉના (હાલ કાનામાગારોલ) આ સહાય સંસ્થાને 'દર્શનમાધુરી' 'સુખુદ્ધિ સૌરભ' તેમજ 'સ્વાધ્યાય દર્શન-માલા' આદિ પ્રકાશનોનાં કાર્ય માટે મળેલ છે. જે માટે સંસ્થા શ્રી સંઘનો તથા તે તે મહાનુભાવોનો આભાર માને છે.

(૬) પૂ. પ્રશાંતવિદુષી સાધ્વીરત્ન પ્રવર્તિની સ્વ. સાધ્વીજી મ. શ્રી દર્શનશ્રીજીના પરમવિનેયી શિષ્યા સાધ્વીજી મ. શ્રી કીર્તિપ્રભાશ્રીજી મ. તથા તેઓના પ્રશિષ્યા પરમવિનેયી સાધ્વીજી મ. શ્રી જયરેખાશ્રીજી મ. ના શુભ સાન્નિધ્યમાં થયેલી આરાધના નિમિત્તે રૂ. ૨૦૧ લુણાવા શ્રી શ્રાવિકાસંઘ તરફથી હા. શ્રી પુષ્પાબેન સંસ્થાને તેની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિમાં સહાય માટે પ્રાપ્ત થયેલ છે.

(૭) પૂ. પ્રશાંત વિદુષી પ્રવર્તિની સ્વ. સાધ્વીજી મ. શ્રી દર્શનશ્રીજી મહારાજના પરમવિનેયી શિષ્યા પૂ.

સાધ્વીજી મ. શ્રી કીર્તિપ્રભાશ્રીજી મ. ના પરમવિનેયી
 સાધ્વીજી મ. શ્રી હેમપ્રભાશ્રીજી મ. તથા તેઓના પરમવિનેયી
 સાધ્વીજી મ. શ્રી રવિચંદ્રાશ્રીજી મહારાજની સાનિધ્યતામાં
 ધ્યાનિકા સંઘમાં ઘયેલી આગાધનાની પુણ્યસ્મૃતિ નિમિત્તે
 રૂ. ૫૧ ચાહુ ખાતે રૂ. ૨૦૧ પાંદુર લેન સંઘ તરફથી
 વસઈ નૈનસંઘ તરફથી સંસ્થાની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ માટે
 મળેલા છે. તે માટે સંસ્થા તે શ્રી સયોનો આભાર માને છે.

પૂ. પ્રશાંતવિદુષી સાધ્વીજી મ. શ્રી ત્રિલોચનાશ્રીજીના
 પરમવિનેયી શિષ્યા પૂ. સાધ્વીજી મ. શ્રી જયકીર્તિશ્રીજી
 મહારાજ તથા પૂ. પ્રવર્તિની પ્રશાંત વિદુષી સ્વ. સાધ્વીજી
 મ. શ્રી દયનંદશ્રીજી મહારાજના પરમવિનેયી શિષ્યા પૂ.
 સાધ્વીજી મહારાજશ્રી હર્ષપૂર્ણાશ્રીજી મ. આદિ સાધ્વી
 સમુદાયના પુણ્યસાનિધ્યમાં ધ્યાનિકા સંઘમાં જે ધર્મારાધના
 ધર્મ તેની પુણ્યસ્મૃતિ નિમિત્તે મલાઈ (મુંબઈ) નૈનસંઘ
 તરફથી રૂ. ૫૦૧ સંસ્થાને તેની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ માટે
 સદાયના મળ્યા છે. તેમજ રૂ. ૨૦૧ એક ધર્માર્તમા
 તરફથી હઃ શ્રી શાંનિલાલ દીપચંદ ચાહુ આ માટે
 સંસ્થા તે શ્રી સંઘનો આભાર માને છે

પૂ. પ્રશાંતવિદુષી પ્રવર્તિની સાધ્વીજી મ. શ્રી દયનંદ
 શ્રીજી મ. ના શિષ્યા પૂ. સાધ્વીજી મ. શ્રી કીર્તિપ્રભાશ્રીજી
 મ. ના શિષ્યા પૂ. સાધ્વીજી મ. શ્રી હેમાપ્રભાશ્રીજી મ. ના
 શિષ્યા પૂ. સાધ્વીજી મહારાજશ્રી સૂર્યમાલાશ્રીજી તથા
 પૂ. સાધ્વીજી મ. શ્રી શુભમાલાશ્રીજીના શુભ સાનિધ્યમાં
 ઘયેલી ધર્મારાધનાની પુણ્યસ્મૃતિ નિમિત્તે

૩૧. ૨૦૧ લતાબહેન ગમણ બીજાપુર. ૫૧ ગદુબહેન
ચુનીલાલ લુણાવા ૫૧ લીબીબહેન જવાનમલણ લુણાવા
૨૫ જંબુબહેન જવરાજ લુણાવા.

(૮) પૂ. પંન્યામણ મહારાજશ્રી કનકવિજયજી
ગણિવરશ્રીજીના શિષ્યગત્ન પૂ. મુનિરજાશ્રી મહિમાવિજયજી
મહારાજની શુભ પ્રેરણાથી નવાડીસાના ઉદારદિલ મહાનુ-
ભાવોએ નીચે મુજબ સફાય સંસ્થાની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિને
અંગે કરેલ છે, ૩૧. ૧૫૧ શાહ મફતલાલ જેસીંગભાઈ
૩૧. ૧૫૧ શાહ પોપટલાલ જેવતભાઈ, ૩૧. ૧૫૧ શાહ
મોતીલાલ સુખરાજજી ૩૧. ૧૦૧ શાહ માનચંદ ખેતશીભાઈ
૩૧. ૧૦૧ શાહ મોતીલાલ મોહનલાલ ૩૧. ૧૦૧ શાહ
જેસીંગલાલ વાડીલાલ ૩૧. ૧૦૧ શાહ લલાજી જગાજી
૩૧. ૧૦૧ શાહ નાથાલાલ વીરચંદ ૫૧ શાહ મફતલાલ
ડોસજીભાઈ, જુનાડીસા.

ઉક્ત સફાયમાં પ્રેરક તે તે પૂ. મુનિભગવંતો તેમજ
પૂ. સાધ્વીજી મહારાજો નો અમે કૃતજ્ઞતાના ભાવપૂર્વક
પુનઃ પુનઃ આભાર માનીયે છીએ.

શ્રી સંઘોને તથા ઉદારદિલ મહાનુભાવોને નમ્ર
વિનંતિ છે કે સંસ્થાની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિના વિકાસ માટે
આપ અમને અવશ્ય આર્થિક સહકાર આપશોજી.

તા. ૧૫-૧૧-૬૭
કાર્તિક સુદિ ૧૧
વિ. સં. ૨૦૨૩

શાહ જયંતિલાલ મણિલાલ
માનદ મંત્રીઓ : શ્રી વિશ્વમંગલ
પ્રકાશન મંદિર, પાટણ. (ઉ.ગુ.)

ਸੰਮ ੧੦ ਮ
ਸੰਮਦਾਬਾਦ

ਸੰਮ ੧੦

ਸੰਮ ੧੦ ਮ

ਸੰਮਦਾਬਾਦ

● આમુખ ●

વિ. સં. ૨૦૧૮ ના પોતાના ચાતુર્માસ દરમિયાન, પરમ પૂજ્ય પંચામૃત બ્રહ્મવંત શ્રી કનકવિજયભૃ મણિવર્મે, બૂજ (કચ્છ) ખાતે આપેલાં બહેર બ્યાખ્યાનોના સંબંધ 'મરજતાનાં સોપાન' નામે આ પુસ્તકમાં કરવામાં આવ્યો છે.

પાણીના ભેરદાર પ્રવાહને ખાળવામાં જે ભાગ પર્યટની મજબૂત દિવાલ બજવે છે એવો જ ઉપકારક ભાગ આ પુસ્તક આ મહાન દેશમાં જે-સાકાટોક ધરતી રહેલા પાશ્વૃત્ય સંસ્કૃતિના જોખમી પ્રવાહને ખાળવામાં બજવશે તેમાં કોઈ સંકા નથી.

જે પ્રજાના જીવનમાં કયા કેન્દ્રસ્થાને હતી, પરોપકાર જેના અંગબૂત હતો, નીતિ અને સદાચાર જેને પ્રાણીયારાં હતાં, એજ પ્રજા આજે પોતાના પરમ ઉપકારી પૂર્વજોમાંથી નિષ્કા જોઈને તેમજ બહિર્મુખ જીવનને વહેલા આગેવાનોમાં નિષ્કા સ્થાપીને દિન-પ્રતિ દિન બેહાલ બનતી જાય છે. કયા, જ્ઞાન, પરોપકાર, ત્યાગ, નીતિ, સદાચાર એ બધા જીવનવિધાયક શુભો આપેનો તેનો અંગ્રંથ હાર્દિક મટીને માત્ર વાચિક બનતો જાય છે, ને અંગેજોમાં પ્રકાશિત થતું આ પુસ્તક, બ્રહ્મજગતા બેરના દેવામાં શાન્તિ દેવાવતા સમીર સમું ચિતળ પુરવાર થશે તે નિર્નિવાદ હકીકત છે.

લોકશાહીના નામે આજ આ દેશમાં સરિયામ અંધાધુંધી, અવ્યવસ્થા, અનૈતિકતા અને હિંસાત્મક પ્રવૃત્તિ જે-રોકટોક ફાલતી જાય છે તેના નિવારણનો મંત્ર માર્ગ આ પુસ્તકમાંના વ્યાખ્યાનોમાં હૃદયસ્પર્શી રી રણુ થયેલો છે.

નિરપરાધી પશુ-પંખીઓ તેમજ જળના જીવોને જીવન જીવવાનો હક્ક છીનવી લેવાનો શું માનવને કે હક્ક છે? જો ના, તો પછી લોકશાહીના નામે તેમજૂર કરતલ કરનારી વર્તમાન રાજ્ય વ્યવસ્થા ન્યાયને વરેલું ગણાય? તેમ છતાં અધિકાંશે સત્ત્વહીન બનતા જત જીવનમાંથી તે હિંસા સામે પ્રજાને પુણ્યપ્રકોપ પ્રકટ થયેલો છે તે નથી જ પ્રકટતો તે હકીકત છે.

જીવનને સત્ત્વસંભર બનાવવાની પાંચાની વાતો આ પુસ્તકને પાને, પાને આલેખાએલી છે, આ વ્યાખ્યાને એ જનરજનના માત્ર હિતુપૂર્વક બોલીએલા શબ્દોનું જુમખાં નથી, પરંતુ સુદીર્ઘ ચારિત્રપર્યાયિવંતા, પરમ તોપસ્વી ભગવંતના હૃદયની વાંચાડિયે પ્રકટેલા શબ્દોનું કલ્યાણકર પુજ સંમાન છે.

પડતો આ કાળમાં, જીવના હિતનું જતન કરવાની મૌલિક વાતો આ પુસ્તક જરૂર આપને સંભળાવશે. જીવનમાં અખંડ શાન્તિ કેમ જન્મે? તેમજ કય રીતે જળવાઈ રહે? તેનો મંત્ર આ પુસ્તકમાં આપે સીધી જોવા

શકશે. સદ્ગુણ જીવનનો ખરો ખોરાક આ પુસ્તક આપને પૂરો પાડશે.

લઘ્ય ભારતીય પરંપરાને વક્રાદાર રહીને જ આપણે સાચું સુખ અનુભવી શકીશું તેમજ બીજા માનવ-પ્રાણીઓને કંઈક અંશે પણ ઉપકારક બની શકીશું. સ્વલ્પ પદાર્થોમાંથી સુખ મેળવવાના મોઢે આપણને અધમૂઆ કરી નાખ્યા છે. એટીને સન્માર્ગે વળવામાં જ આપણું હિત છે.

એ એતવણીના શંખનાદ સમું આ પુસ્તક આપને જીવનપંથ અજવાળવામાં અગત્યનો ભાગ ભજવશે. પરમ પવિત્ર જીવનની ખરી ખુમારી કેવી હોય છે, તે પણ આપને સમજાવશે.

ધર્મમય જીવનની મંગલમય હવા, પુનઃ આ મહાન રાષ્ટ્રમાં નિર્બંધપણે વહેતી કરવાના પૂ. પાદ પરમ તપસ્વી ભગવંતનાં ભાવને વાચા આપવાની ક્ષમતા સહુમાં સર્વેના પ્રકટ થાઓ !

કા. સુ. ૧૧

વિ. સં. ૨૦૨૪

મહેતલાલ સંઘવી

વિષયાનુક્રમ :

વિષય :

૫૪

અધ્યાંજલિ :

પ્રાસંગિક :

સંસ્થાનો ઉદ્દેશ ને સાહિત્ય પરિચય :

ઉદારદિસ મહાનુભાવોની શુભ નામાવલી :

આમુખ :

૧ છપનની સફળતાનો માર્ગ :	૧
૨ માયા મુખનો માર્ગ :	૩૮
૩ સ્વતંત્રતાના માર્ગે આગે કદમ :	૬૬
૪ વિશ્વશાંતિ :	૬૮
૫ સમાજવાદનો આદર્શ :	૧૧૭
૬ રામરાજ્ય :	૧૫૦

૬ કાગડાંબજ :	૪૫૦
૭ સંમીલવાદિયા આદિ :	૪૬૦
૮ વ્રજગાપુ :	૬૮
૯ સ્વયંવવાયા આદિ, આદિ ૩૨૫ :	૬૬
૧૦ નાના કીર્તિયા આદિ :	૩૮
૧૧ ભવચમ્પુ ચર્ચવાયા આદિ :	૪
આકીર્ત :	
ભણાવેલ મજાવેલા નાના કીર્તિયામાવલુ :	
અ.કીર્તિયા ભણેલા નાના કીર્તિયા મજાવેલા	
નાના કીર્તિયા :	
અ.કીર્તિયા ભણેલા :	

વ્રજગા :

૪૭

વ્રજગાવિદ્યા :

હવનની સફળતાનો માર્ગ

આજનું પ્રવચન ‘હવનની સફળતાનો માર્ગ’, એ વિષય પર રાખેલ છે.

કોઈના મનમાં સંદેહો પ્રથમ ઉઠે કે વ્યાખ્યાનનો વિષય શા માટે આ રાખ્યો?

તો તેનો એ ખુલાસો છે કે હવનની સાચી સફળતા એક માત્ર માનવભવમાં જ સાધી શકાય. તેથી અગત્યના અનેક વિષયો નજર સામે તરતા હોવા છતાં, અતિ અગત્યના ઉક્ત વિષય પર પ્રવચન રાખ્યું છે.

માનવભવ સાથે જ અગ્નિ દુર્લભ છે.

ધોર્યાત્રી લાખ યોનિમાં ભટકતો ભટકતો હવ, અપાર પુણ્યરાશિના સંચયે જ માનવ-હવનને પામે છે. મતલબ કે માનવભવને લાયકનું પુણ્ય મેળવવા માટે હવને, ત્રણેય જગતની અનેકવિધ અકથ્ય ચાતનાઓ-માંથી પસાર થવું પડે. અને માનવભવ મેળવ્યા પછી જે આત્મા તેની દુર્લભતાના જ્ઞાન સાથે તેનો

યથાર્થ સદુપયોગ કરે છે તે દેવતાઓને પણ વંધ બની જાય છે.

પુષ્પનો ભાવ, એના માત્ર રૂપરંગને કારણે નહિ, પરંતુ એની સુવાસના કારણે અંકાય છે, તેમ માનવ-જીવનની સાચી મહત્તા, તેનામાં જાગૃત થએલી માનવતાના કારણે અંકાય છે.

સુગંધ વગરના ફૂલ જેવું ઉપેક્ષા પાત્ર, માનવતા વગરનું માનવ-જીવન બની જાય.

સોહામણું શરીર એ માનવતાનું લક્ષણ નથી, પુષ્ટ અંગોપાંગ વડે માનવતાનું માપ નીકળી શકતું નથી. બહારની ટાપટીપ દ્વારા માનવતાની મહેક કોઈ ફેલાવી શકશે નહિ.

માનવતાને જે આંખો છે અને જે પાંખો છે.

સદાચાર અને સદ્વિચારરૂપી જે આંખ વડે, માનવી વિકટ ભવમાર્ગ વટાવી શકે છે અને પરોપકાર તથા સેવાભાવરૂપી જે પાંખ વડે પોતાના લક્ષ્ય પ્રતિ ઉડ્યન આદરી શકે છે.

માનવના દેહમાં રહીને જ આત્મા, સર્વ કર્મોનો ક્ષય કરીને મોક્ષપદને પામી શકે છે એ સત્ય ઉપર ચિંતાન કરતાં એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, માનવદેહની રચના જ એવા પ્રકારની છે કે જો તેનો વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરવામાં આવે તો સામાન્ય કક્ષાના માનવીને તે

મહાત્મા બનાવી દે અને મહાત્મામાંથી પરમાત્મા પણ બનાવી શકે.

પણ આમ બને કયારે ?

માનવજીવનના રૂપમાં પોતાને મળેલી શક્તિના પ્રત્યેક અંશનો પૂરતા વિવેકપૂર્વક માનવી બરાબર સફળપયોગ કરતો રહે ત્યારે.

ઉદારતા

સદાચારપૂર્ણ ઉદારતા એ માનવજીવનની સફળતાનો પહેલો પાયો છે.

જીવનની સાચી ઈજ્જત સદાચારથી જ થાય છે.

આ સદાચારનો જન્મ સદ્વિચારમાંથી થાય છે. સદ્વિચારમાં સ્વાર્થત્યાગ, પરમાર્થ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

અન્ય પાસે જે તે પદાર્થની માગણી કરવાથી માનવી, મોટો નહિ પણ નાનો બને છે, જ્યારે પોતાની પાસેના પદાર્થોનો સ્વેચ્છાએ, ઉદ્દાસપૂર્વક અન્યના હિતમાં ત્યાગ કરવાથી તે કુદરતી રીતે મોટો બની જાય છે.

બદલા કે બદ્દેરાતની મહેજ પણ અપેક્ષા રાખ્યા સિવાય સૂર્ય જગતને પ્રકાશ આપે છે, ચન્દ્ર શિતળતા બંધે છે, સરોવર પાણી આપે છે, વૃક્ષો ફળફૂલ આપે છે અને તેથી જગતમાં તેમની કિંમત અંકાય છે, પદોપ-

કારની વાત નીકળે છે ત્યારે તેમને લાવપૂર્વક યાદ કરવામાં આવે છે.

મતલબ કે દુર્લભ માનવજીવનની સફળતા માટે સ્વાર્થ-ત્યાગ અને પરમાર્થપરાયણતા એ માત્ર આવશ્યક નહિ, પરંતુ અનિવાર્ય બની જાય છે.

માનવજીવનને ખરબાદ થતું અટકાવવા માટે, તેના પ્રત્યેક કણનો સદુપયોગ કરવાના નિર્ધારપૂર્વક નબળાને દૂર ફગાવી દો, સારાને સાદર ગ્રહણ કરો!

સંસારમાં સાફ જે કાંઈ મળે છે તે પુણ્યના પ્રભાવે, અને નબળું બધું પાપના ઉદયે ખેંચાઈને માનવીની ચામેર વિવિધ પ્રકારની વિટંબણાઓરૂપે ગોઠવાઈ જાય છે.

પુણ્ય પણ સદાચારપૂર્ણ જીવન સિવાય નથી બંધાતું એટલે પુણ્યના બહાને, સદાચારપૂર્ણ જીવનને છેડ ન દેવાઈ જાય તેની કાળજી રાખવી જોઈએ.

પુણ્યના ઉદયે મળેલી સંપત્તિ ઉપર મમત્વની મહોર મારે, તે સંપત્તિમાંથી એક કણ પણ બીજાને આપવાની વાત સાંભળતાં જ જે દુઃખી-દુઃખી થાય તે માનવ, માટે ભાગે દુર્લભ માનવલવ હારી જાય છે.

પોતાને મળેલી સંપત્તિ વડે અનેકની વિપત્તિ દૂર કરવાના પ્રયત્નમાં માનવીની મહત્તા છે. ભાણે બેસીને મનગમતાં ભોજન આરોગતી વખતે પણ તમારા દિલમાં

આંગણે આવેલા અભ્યાગતને તિરસ્કાર કરીને હકાલી મૂકવાની હદ સુધીનું પતન આજના સાધન-સંપન્ન લેખાતા માનવોને કર્તુ સુદ્ધાં નથી તે શું ઓખી આશ્ચર્યજનક ખીના લેખાય?

જ્યારે ગઈ કાલના ભારતમાં એવા ભલા તેમજ ઉદાર શ્રીમંતો વસતા હતા કે, પોતાના દુઃખની વાત લઈને તેમને ત્યાં જવું તે એક ચીંથરેહાલ માણસને પણ સ્વજનને ત્યાં જવા જેટલું સુલભ જણાતું.

એ શ્રીમંતો રાત્રે સૂતા પહેલાં પોતાની જાતે યા પોતાના વિશ્વાસુ માણસો મારફત ગામમાં કેઈ ભૂખ્યું તો નથી ઉઘી ગયું તેની તપાસ કરાવતા અને તે તપાસને અંતે જે મદદની જરૂરીઆત ઉભી થતી તે પણ તેઓ એવી રીતે પૂરી કરતા કે ન મદદ લેનારું ગૌરવ ઘટે કે ન પોતાનો અહં વકરે.

યાચકને પોતાનો ઉપકારી માનનારા ઉદારચરિત શ્રીમંતો પણ આ દેશમાં ઓછા નથી જન્મ્યા.

ત્યાગ વગરના જીવનના લોગવટામાં મોટે ભાગે દુર્ગંધ સિવાય હોય છે પણ શું?

આ ભારતમાં તો આજે પણ એ વ્યસન હોવું જોઈએ કે માનવોએ આખીને ખાવું! પણ એ અને ક્યારે? માનવમાં ઉદારતા હોય ત્યારે.

સ્પષ્ટ પદાર્થોના માત્ર સંબંધ દ્વારા, જીવનનું ગળું દુઃખાવા માટે છે અને આખા સમાજને તેનો ભેરદાર ધક્કો પડેલો છે. સંબંધને અતિ યજ્ઞ નાથ પામનારા પદાર્થોના તે નાથ પામે તે પહેલાં સદુપયોગ ન કરવો તે પતનની સ્પષ્ટ નિશાની છે.

“આ સુવાસ માંરી છે, જોડેલે તેના ભોગવટાનો હક્ક પણ મારો જ છે” એમ વિચારીને પુખ્ત જો સુવાસના ભોગવટામાં હપટાય અને તેનો ત્યાગ ચૂકી જાય તો, તેની તે સુવાસ બીજી જ સહે દુર્ગંધમાં પહોંચી જાય અને તેનું સઘળું રૂપ ઉપડી જાય, તેજ રીતે પુણ્યબળે મળેલી સંપત્તિના જરા જોડેલા પણ ત્યાગના અભાવે માનવજીવન પણ મટાણ બની જાય છે.

એમ પુખ્તની કિંમત તેની સુવાસમાં છે, મંદિરનું મૂલ્ય મૂર્તિમાં છે, ગરબારની કિંમત જળમા છે, વૃક્ષોની કિંમત ફળમાં છે, તેમ માનવની કિંમત તેના હૃદયમાં રહેલી ઉદારતામાં છે. એ ઉદારતાને આચાર વાટે વ્યક્ત કરવામાં છે અને નહિ કે સંપત્તિના શિખરે માત્રે મહાહવામાં.

આજની દુનિયામાં શ્રીમંતો ઝટ બીજાની આંખે ચઢી જાય છે, તેનું કારણ એ છે કે દુઃખીનું દુઃખ જોઈને તેમનાં દ્વિત્વ દ્રવનાં નથી.

આમાનું દુઃખ દૂર કરવાનું સાધન તેમજ ચક્ષિ પોતાની પાસે હોવા છતાં તેનો જરા પણ ઉપયોગ નહિ

શેઠ શાંતિદાસની ઉદારચરિતતા

એ પુણ્યાત્માનું નામ શેઠ શાંતિદાસ.

જેવા દયાવાન તેવા જ પરગણુ.

તેમની ધર્મશ્રદ્ધા પણ ખેનમુન.

તેમનો કારોબાર ઘણો મોટો તેમ છતાં પ્રભુપૂજા, ગુરુવંદન, પ્રતિક્રમણુ આદિ ધર્મકાર્યોમાં પૂરેપૂરા નિયમિત.

મેળમાં પાઈની ભૂલ પણ ન ચલાવી લે, જ્યારે લાખની ખશીસ આપતાં જરા પણ ન અચકાય.

આવા ઉદારચરિત શેઠ શાંતિદાસ પોતાના નિયમ મુજબ સાંજે પ્રતિક્રમણુ કરવા ઉપાશ્રયે ગયા. ગણામાં પાંચ હજારની કિંમતનો રત્નહાર શોભી રહ્યો છે.

પ્રતિક્રમણુના પ્રારંભ પૂર્વે તે હાર વગેરે અલંકારો શરીર પરથી ઉતારી દઈને ખાણુમાં મૂકી દે છે.

શેઠની જોડે, જિનદાસ નામના એક ગૃહસ્થ કંટાસણા ઉપર ખેઠા છે. તેમની આર્થિક સ્થિતિ ખૂબ જ નબળી છે. આવતી કાલની ચિંતા તેમને સતાવી રહી છે એવામાં તેમની નજર, શાંતિદાસ શેઠના હાર તરફ ગઈ અને આવતી કાલની ચિંતાના ભાર તંજે દબાએલા તેમનું મનમાં થયું કે “લાવ! આ હાર ઉપાડી લઉં.” જેથી માફ કુટુંબ ભૂખના દુઃખમાંથી ઉગરી જાય, વળ આ હાર જેમનો છે, તે શેઠ ધર્મનિષ્ઠા, ઉદારચરિત્રવાળ

નહિતર ખૂમો ન પાડી ઉઠે કે, ‘આવા પવિત્ર સ્થાનમાંથી મારો હાર હડપ કરી જનારા હરામીને હું હેરાન કરી મૂકીશ.’

જો તમારો કિંમતી દાગીનો આજ રીતે ચોરાઈ જાય તો તમે શું કરો ?

શાંત બેસી રહો કે ધમાલ કરો ? અરે ! ઉપાશ્રયની બાબુમાં કોઈનું ઘર હોય તો ત્યાંથી જ પોલીસ સ્ટેશન ફોન કરતાં પણ તમે ન અચકાઓ.

જ્યારે કિંમતી હાર ઉપાડી જવા છતાં નથી શેઠની ધીરતા ઘટતી, નથી ગંભીરતા ઓસરતી.

શેઠ, માંડીને શેઠાણીને વાત કરે છે.

આખી વાત શાન્તિપૂર્વક સાંભળ્યા પછી શેઠાણી બોલ્યાં. “હશે, કાંઈ નહિ, હોય તો જાય. લીધો હશે કોઈ ખાસ જરૂરીયાતવાળાએ. પણ આપણે કોઈને વાત કરવી નથી.”

કહો ! કેવી ઉદારતા, કેવી ગંભીરતા.

આવા ગુણોવાળી સ્ત્રીઓ વડે ગૃહસ્થાશ્રમો દીધી ઉઠે છે.

પેલી બાબુ જિનદાસ વિચારે છે કે હાર તો લાવ્યો, પણ હવે તેને વેચવો શી રીતે ?

પોલીસને હવાલે ન કરાવી શકત? પરંતુ જ્યાં આચી ઉદારતા વસતી હોય છે, એવા હૈયામાં ભાગ્યે જ અન્યને સળ કરવા કે કરાવવાની તુચ્છ સંકુચિતતા ડોકિયું કરી શકે છે.

આંવી ઉદારતા આજના શ્રીમંતોમાં છે? જિનદાસ જેવી લજ્જળાનુતા મુશ્કેલીમાં દિવસો પસાર કરતા આજના માનવો પૈકી કેટલામાં હશે?

આપતાં શિખો !

માગનારના હાથ નીચે રહે છે તે તો આપણે જાણીએ જ છીએ અને તેથી જ યાચકવૃત્તિને તિરસ્કારવામાં આવે છે. તેમ છતાં પોતાની સામે હાથ ધરનારને ઘસીને ના પાડી દેનારા શ્રીમંતો તો યાચકના તિરસ્કાર્ય કૃત્ય કરતાં પણ અધિકતર તિરસ્કારને પાત્ર બની જાય છે.

હોય શ્રીમંત, છતાં કોઈને પણ કશું આપવાની વાત સંભળીને લડકી ઉઠે, જેમ-તેમ બોલવા માંડે. પોતાના ખચાવની યુક્તિઓ અજમાવે તે સાચો શ્રીમંત નથી, પરંતુ શ્રીનો દાસ છે.

સંસારની શોભા પુરુષ છે, પુરુષની શોભા લક્ષ્મી છે, લક્ષ્મીની શોભા દાન છે અને દાનની શોભા સુપાત્ર છે.

લોગ અને નાશના માર્ગે વહી જાય તે પહેલાં પુણ્યબળે પોતાને મળેલી લક્ષ્મીનો સુપાત્ર દાનાદી પાછળ

સદુપયોગ કરવો તેમાં જ જીવનની શોભા છે, સંસ્કારિતા છે, ઉદારતા છે.

ઉદારતા વગરના જીવનમાં, જીવનનો દેખાવ જરૂર હોય છે; પરંતુ સફળતાના પથે પરવરતું સાચું જીવન નહિ જ.

માટે કહેવું પડે છે કે ઉદાર બનો! ત્રિવિધ ઉદારતા કેળવો! કેઈનાય કામમાં ઉદારતાપૂર્વક ઊભા નહિ રહેવાની વૃત્તિ તમને અદુલા પાછી કેશે; તેના પરિણામે તમને અનેક પ્રત્યે દુર્ભાવ જાગશે આ દુર્ભાવ જીવનને પાવમાલ કરી મૂકશે.

દિલ્લો: પશ્ચાત્તાપ

હાર કેકાળે મૂક્યા પછી શેઠ શાંતિદામને એ વાતનો પસ્તાવો થવા લાગ્યો કે, ‘મારા જેવો શ્રીમંત પણ્ય જે પોતાના જ ગામમાં રહેતા પોતાના ધર્મસ્નેહીઓના દુઃખ દૂર કરવામાં આવે અક્ષમ્ય પ્રમાદ સેવતો રહે તો સમાજની દશા શી થાય? જે મેં પોતે શ્રીમંત તરીકેનો મારો ધર્મ બજાવવામાં પ્રમાદ ન સેવ્યો હોત તો મારા જે ધર્મસ્નેહીને ચાહી કરવાની હદ સુધી નીચે ગબડવું પડ્યું તે નજ બનત. એટલે તે ચોરી ભલે કરી તેવું, પરંતુ તેના પાપનો ભાગીદાર તો હું’ પણ ગણાઉં. પશ્ચાત્તાપના પવિત્ર ગરબામાં પોતાની જાતને પખાગતા

શેઠ ખૂલ દીલા પડી ગયા. તેમની આંખો આંસુભીની થઈ ગઈ.

એવામાં એક જ્ઞાની લગવંત ગામમાં પધાર્યા, શેઠ શાંતિદાસ તેમજ જિનદાસ બંને પ્રતિક્રમણ કરવા ગયા.

શેઠ જિનદાસ અનેક ગૃહસ્થોની હાજરી વચ્ચે ઉપાશ્રયમાં ઊભા થયા. જે હાથ જોડ્યા અને ગુરુ મહારાજને વિનંતી કરી કે, “સાહેબ મને પ્રાયશ્ચિત્ત આપો.”

શેઠને આમ એકાએક ઊભા થએલા જોઈને અનેક લાગ્યશાળીઓ ચક્રિત થઈ ગયા.

“શા અપરાધનું પ્રાયશ્ચિત્ત લેવાનું છે?” ગુરુ મહારાજે શેઠને પૂછ્યું.

“સાહેબજી મારા હાથે ધર્મસ્થાનમાંથી લયંકર ચોરી થઈ ગઈ છે તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત હું આપશ્રી પાસે માગું છું.”

જિનદાસ શેઠના શબ્દો સાંભળતાંની સાથે જ શેઠ શાંતિદાસ પણ ઊભા થયા અને જે હાથ જોડીને ગુરુ મહારાજને વિનંતી કરી કે, “સાહેબજી, પ્રાયશ્ચિત્ત તેમને નહિ, પણ મને આપો, મારો જ બેપરવાઈને કારણે મારા ધર્મના સગાને હાથે ચોરી થઈ ગઈ એટલે પ્રાયશ્ચિત્તને પાત્ર હું છું નહિ કે ભાઈશ્રી જિનદાસ.”

બંને ઉદારચરિત મહાત્માઓના હૈયાના ભાવ
વાંચીને ગુરુ મહારાજે ફરમાવ્યું, ‘બાબો! બંનેના પાપ
ધોવાઈ ગયાં. કોઈને પ્રાયશ્ચિત્ત નહિ.’

આવી ઉપકારક છે ઉદારતાની અમર.

એટલે જ વારંવાર યાદ દેવડાવવી પડે કે
લક્ષ્મીનો મોહ ઉતારી દઈને ઉદાર બનો! લક્ષ્મીના દાસ
ન બનો! બનો તો લક્ષ્મીપતિ બનો! તે તમારા પુણ્ય-
બળે તમારે ત્યાં આવે છે. નહિ કે ધનતેરસના દિવસે
તેની પૂજા કરવાથી.

ઉદારતા એ જીવનની સફળતાનો પહેલો પાયો છે,
તો ગંભીરતા એ બીજો પાયો છે.

ગંભીરતા વગરની ઉદારતા ટકવી નથી.

ઉદાર માનવ, ગંભીર પણ હોય, હોવો જોઈએ.
તે સિવાય તેની ઉદારતા છીછરી બની જાય.

વામન મને તેટલું પહોળું હોય પણ એ બિંદુ ન
હોય તો તેમાં પડતા પાણીના છાંટા પણ બહાર ઉડવા જ
માંડે, તેજ રીતે જ માનવીનું હૈયું વિચાળ હોય પણ
ગંભીર ન હોય તે માનવી, નાની સરખી વાત પણ
માગ્યે જ છરવી શકે.

ઉદાર અને ગંભીર માનવો તો સંપત્તિ તેમજ
પત્તિમાં સૂર્ય સમો સમભાવ દાખવના હોય છે.

સંકળતાનાં સોપાન :

દેતી કે છાશ લેવા આવેલી બીજી બહેનોને તેની ગંધ સુધ્ધાં ન આવતી.

ભારતીય સંસ્કૃતિના અમૃતમીઠાં ધાવણુમાંથી આવા દાનવીરો પેદા થતા, પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિના પાણી જેવી ધાવણુમાંથી ભોગના રાગીઓ જ પેદા થાય ને?

દારૂ, બીડી યા ચાના વ્યસનીને સમયસર દારૂ, બીડી યા ચા નથી મળતી તો તે જાંચો-નીચો થઈ જાય છે, બગાસાં ખાવા માંડે છે, પગ ઘસે છે, તેમ દાનના વ્યસનીને જે દિવસે દાનને પાત્ર કોઈ વ્યક્તિનો સુયોગ નથી સાંપડતો તે દિવસે તે ખૂબજ નિરાશ બની જાય છે.

કહો! આવા દાનવીરોને દેવતાઓ હાથ ન ભેડે? ભેડે, જરૂર ભેડે.

પણ આજે તો ધર્મકાર્ય પાછળ પાંચ પૈસા ખર્ચવાની વાત સાંભળીને ભાગ્યશાળીઓ પોતાના વડીલને પૂછવાનું મહાનું આગળ કરીને છટકી જાય છે અને ભોગવિલાસ પાછળ કુબરો વેરફરી વખતે સગા ભાઈનું પણ સલાહ બીનજરૂરી માને છે.

આનું કુદરતું કે અજ્ઞાત સંચારનું ચિત્ર.

માનવ-પ્રાણીઓના કિંમત પાછળ જેમની કદર સારીકે થાય છે, તેઓ -

દરેકની કદર -

દાન, ભોગ અને નાશ.

કાંતો તે પાત્રમાં જશે, કાં ગાત્ર યા ખાત્રમાં.

માનવના હૈયાની ઉદારતાની મુગ્ધ સાથે સંસારમાં મુવાસ ફેલાવે એવા લક્ષ્મીપતિઓની સમાજને આજે ખરી જરૂર છે. અચરણ તેમજ દીન-દુઃખિયાને, નામ કમાવાની લાલસા સિવાય દાન આપનારા ઘટયા છે, એટલે મનાતા શ્રીમંતો પાસેથી ધન મેળવવા માટે સમાજલો, મેળાવડાઓ, ચેરિટી-યો આદિ રાખવા પડે છે અને શ્રીમંતોને મોટા માને ચલાવીને તેમની પાસેથી પૈસા કઢાવવા પડે છે તે શું ચરમાવા જેવું નથી? દાનના આવા વેપારીઓ વટે આ દેશની મહાસંસ્કૃતિની ઈજ્જત વધશે નહિ પણ ઘટશે જ. કોણ જાણે કેવા પ્રકારની છે આજની લક્ષ્મી કે જે ભોગ અને નાશ સિવાય, ભાગ્યે જ દાન પાછળ સાર્થક થાય છે?

દુઃખીના કિલ્લની વાતો જો મુખી નહિ સાંભળે તો સમાજ-વ્યવસ્થા ટકશે શી રીતે?

આવરયક ચીજ - વસ્તુઓના અભાવે સતતપણે આત્મ અને શૌરધ્યાનની આગ્રહા બળતા માનવોની મદદે દોડી જવાનો પોતાના ધર્મ, જો શ્રીમંતો નહિ બળવે તો તેઓ હૃદયુત થશે અને તેમના પાપે તેમનો સમાજ પણ બદલાઈ શકે.

સંપત્તિની સુવાસ પદોપકાર વાટે પ્રકટ થાય. પોતે માત્ર પોતાનું જ કરીને બેસી જાય, બીજા તરફ લમણો પછુ ન વાળે, એવા માનવો જે સમાજમાં વધવા માંડે છે, તે સમાજની શુદ્ધિ, શક્તિ અને પ્રગતિ અટકી પડે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ લયાનક અવનતિ થાય છે.

આજની સંસ્કૃતિ

આજની સંસ્કૃતિ ઝેરી છે.

તેના પ્રવાહમાં સ્વાર્થ, વિલાસ અને અહંના પરમાણુઓ સમાએલા છે. એટલે તે જેના કોઠે પડે છે. તે માનવી, દેખાવમાં માનવ રહેતો હોવા છતાં વર્તણૂકમાં લગભગ દાનવ શો બની જાય છે.

આજની સંસ્કૃતિએ માણસને બહારથી વધુ ઉજળો તેમજ સુધડ બનાવ્યો છે તેની 'ના' નહિ; પરંતુ તેણે તેજ માણસને અંદરથી એટલો જ મેલો અને અણુધડ બનાવી દીધો છે.

‘જેના હાથમાં એની બાથમાં’ એ ન્યાય જે સમાજમાં અમલી બની જશે તો સમાજ ખલાસ થઈ જશે.

વિચારો! સાચો સંપત્તિવાન વિપત્તિને સાંખી શકે? ભલે પછી તે વિપત્તિ ગમે ત્યાં હોય, ગમે તેને હોય. સંપત્તિશૂરા માનવો તો, વિપત્તિનો અંત આણુવા પાછળ આણુનમ મસ્તકે ઝુઝતા હોય છે.

તેમ છતાં નાક ન હોય તો માનવી બહારથી જ કદરૂપો દેખાય, જ્યારે ઉદાર એવા અસદાચારીનું જીવન તો અંદરથી પણ ગંધાઈ ઉઠે અને સમાજમાં દુર્ગંધ પણ ફેલાવે.

મન તેમજ ઇન્દ્રિયો ઉપરના શક્ય અંકુશથી જીવનમાં સદાચાર સાકાર બને છે અને પછી સાદાઈ વડે દીપી ઉઠે છે.

લોગવિલાસ પાછળ વેડફી નાખવા જેટલી જ પોતાના જીવનની કિંમત આંકનારાઓનું અનુકરણ કરશે તો અણુમોલ માનવભવ હારી જશે.

આજે ક્યાં છે એ સાદાઈ કે જે અંદરની વૃત્તિની સ્વચ્છતાનું પ્રતિબિંબ પાડતી હોય?

ખોટી ટાપટીપ અને આછકલાઈ આર્થને શોભે?

શરીરને શણગારતું પુતળું બનાવવાનો મોહ ન રાખશો!

સાદાઈની પાળ તૂટશે તો સંયમ જોખમમાં મૂકાઈ જશે. સદાચારરૂપી ખંધમાં ગાબડાં પાડવા માંડશે.

સાદાઈ અને સંયમ સિવાય સર્વનો શુદ્ધિ અને વૃદ્ધિ શક્ય નથી, તે સિવાય જીવનની સફળતા સાધી શકે, માટે જીવન સાદું રાખો!

રૂપ :

સંજ્ઞાનાં સંધિ

આજની રીતની જીવન સંમોરભોમો નેટલ
વિસ્તાર છે, તેટલું જ એક મૂકાય છે અને તે પછી એ
ગિપ્સવાર લેખાય છે

એ આવા આચારને તમે ગિપ્સવાર માનતા છો
જ્યો નો યાળી યોધને પીનારનો આચાર તમને અશિષ્ટ
જણાયે અને તે બ્યકિ તરફ તમને આદરભાવ પણ
અશિષ્ટ જાન્યો

શરીરને હાથ-પગ સાથે છે તેવો, શિષ્ટ આચાર
યાને સદાચારને સંયમ અને સાદાઈ સાથે સંબંધ છે.
તે માન્યો પાછળ પૂર્વ-પૈસા લેઈવા અને સદાચાર
પાછળ પાંચ રૂપીઆ અર્થવાની વાત સાંભળીને શિષ્ટ
હિંમતીને ઉદારતા ન હોવાય.
હિંમતીને સંયમની કોઈયો જો ઉદાર શિલે પૈસા આપે છે તે
ઉદાર અને જરૂરીઆતો વધારવા પાછળ તેમજ વિલાસને
વધુ વેગવતો બનાવવા પાછળ જો પૈસા ખર્ચે તે ઉડાઉ.
ઉદારતા એ એક ગુણ છે.

ઉડાઉપણ તો હુણું છે.
ઉડાઉપણ એ સદાચારનું જ અંશ છે.
સંસાર વધારનારા કાર્યોમાં રૂપણ બનેા સંયમી બનેા !
સંસારને કાચ કરનારા કાર્યોમાં ઉદાર બનેા
અમેસર બનેા !

ઉડાઉપણ હ.મ. ૧૦૦

જેટલી કરકસર તમે તમારા અંગત જીવનને શણગારવા તેમજ શોભાવવામાં કરશો તેટલી તે તમને પડતા ખર્ચવામાં સહાયક થશે.

કરકસર છે બીજો ભાઈ

કસરને ગૃહસ્થનો કર પણ કહી શકાય.

કરકસરને કંબુસાઈ સાથે સંબંધ નથી તે નીચેના દાખલાથી સ્પષ્ટ થશે.

કરકસરીઆ એક શેઠ.

પુણ્યના પ્રભાવે તેમને ત્યાં અઢળક ધન હતું. હીરાને રત્નોનાં તે કચોળાં હતાં.

આવા શ્રીમંત શેઠ, એકવાર પોતાના જોડાને તેલ ચોપડવા બેઠા. તેલ ચોપડે પણ એવી રીતે કે તેનું ટીપું પણ નીચે ન પડે.

આ દૃશ્ય શેઠના દીકરાની વહુએ જોયું.

તેને થયું, શું સસરાજી ખરેખર દોભી હશે? પણ ના, પારખા સિવાય કોઈના પણ માટે એકાએક અભિપ્રાય બાંધી દેવો તે ઠીક નહિ.

સસરાજીના સ્વભાવની પરીક્ષા માટે, વહુ, ‘માથું ખૂબ જ દુઃખે છે,’ કરીને સુધં ગઈ. ઘણા ઉપચારો કરવા છતાં માથું ઉતરતું નથી.

૧૫ સદાચાર્યોદયે-શું એ, પમારે-તમારી જાણ, પડે
 બોલવું ન પડે પણ તમારું જીવન જ તેનો જવાબ આપી
 રૂ. એવું સદાચાર્યપૂત્ર જીવન, તમારું જીવનવું, નોંધવું.
 સદિષ્ટતા-૧૫૩ નિમ્નલ ૧૫૫૫ નિમ્નલ ૧૫૫૫

૧૬ મીનવંતુંવેનનીં મેંકર્તાનીં ત્રીજી પેયો સદિષ્ટતા છે.
 સદિષ્ટતા એટલે સદનરીલતા, સંમતપૂર્વકથી
 સદનરીલતાનાં જોમું કાયરનાની કષ્ટપિણ, જોય એવી
 સદનરીલતા જે જગનના જીવેને પણ, પણ શિખવી
 સદિષ્ટતા એટલે સદનરીલતા, ૧૫૫૫ નિમ્નલ ૧૫૫૫

૧૭ કૃષ્ણ તમને પ્રાપ્ત છે. તો વિચારવું! સાચું, પચું
 જોયે, પ્રાપ્તથી પ્રાપ્તવ્યું. પ્રમાણ, માયે, પ્રમાણ
 પ્રાપ્તો વિચારવું લાગે તો નથી મારી ને લાગ્યામાં તો
 વિચારવું મેંકર્તાને જોયું કે, જોયે મને-જાનથી ન માયે, તો
 જાને, કદાચ-જાનથી, મારી નાથે તો, મને, મને વિચારવું,
 પ્રાપ્ત, પ્રાપ્ત, અમર છે-અને, અલ્લાહે જેનો નાથ, મેંકર્તા
 રહ્યો છે તે શરીર તો, સરવાળે, નાથવંત છે જ.

આવી સદિષ્ટતા જેનામાં જોય, જોય, જોય
 પ્રમાણ બની શકે.

૧૮, ૧૯, પેત્રાને; અમી જો, વાત, પ્રાપ્તવાની, પ્રાપ્તવાની
 અને અમુચમવી, વાત, સાધનવાની જેવે, કેરુંકરું
 અસદિષ્ટ બની, જાણો, જાણી બળિના દૃષ્ટને-જીવવામાં

નિષ્ફળ જાય છે. અને તેથી જીવનમાં પણ સફળ થઈ શકતા નથી.

સહિષ્ણુતા એ એવો ગુણ છે કે જે તમે તેને અપનાવશો તો તે તમારા જીવનને શાન્તિ વડે ભરી દેશે અને તેના સિવાય તમારું જીવન સતત સંઘર્ષના અખાડા જેવું બની જશે.

સહિષ્ણુતા ખોઈને માનવી શું શું નથી ખોતો ?

જેના જીવનમાં સહિષ્ણુતા હોય તે માનવી પોતાના મિત્ર કે શત્રુના બે કડવાં વેણુ સાંભળીને આપઘાત કરવાની હદ સુધી પતન પામે ખરો કે ? પરંતુ સહિષ્ણુતાના અભાવે આજે આ મહાન દેશમાં આપઘાતના એવા ઘણા બનાવો બની રહ્યા છે કે જેના કારણની શોધ કરતાં તરતજ સમજમાં આવે છે કે એક બીજાને ઓળખવા-આવકારવા તેમજ સાંભળવાની ઉદારતા તેમજ સહિષ્ણુતા હોત તો આવા બનાવો નજ બનવા પામત.

એવો આગ્રહ સેવવો કે જેવા વિચારો મારા છે તેવાજ બધાના હોવા જોઈએ તે ખરાબર નથી

આવા આગ્રહના કારણે તમારા વિચારથી ભિન્ન પ્રકારના વિચારવાળા માનવી સાથે તમે મારા વિચારોની આપ લે પણ નહિ કરી શકો અને તમારી સાચી વાત તમે કોઈના ગળે ઉતારી પણ નહિ શકો.

એ બે વાદ કયા તે જાણો છે ?

એક બકવાદ અને બીજો તકવાદ.

આ દેશમાં આ બે વાદની બોલબોલ વધી પડવાથી ભારતીય સંસ્કૃતિને ઝાંખપ પહોંચી છે.

જરૂર ત્રિવાય નહિ બોલવાની ચચાર્થ રુચિ, જીવનમાં સુરુચિ પેદા કરે છે. જ્યારે બકવાદ માનવીની તુચ્છતા, પોકળતા તેમજ બેજવાબદારીભર્યા વર્તણૂકની જીવંતી જાગતી નિશાની બની રહે છે.

જીવનમાં આગળ વધવા માટે બોલવાનું ઓછું કરી નાખો ! જ્યારે બોલો ત્યારે જવાબદારીના ભાન સાથે બોલો ! દેશ અને કાળનો વિચાર કરીને બોલો !

વાણીનો આવો સંયમ તમારા જીવનમાં અસાધારણ ફેરફાર કરશે અને તમે આદરના અધિકારી બનશો.

જીવનની સકળતાનો ચોથો પાયો છે સદ્ભાવ.

જેવું મીઠા વગરનું લોજન તેવું સદ્ભાવ વગરનું જીવન, જેવી તાર વગરની વીણા તેવું સદ્ભાવ વગરનું જીવન. જેવું હવા વગરનું ટાયર તેવું સદ્ભાવ વગરનું જીવન.

સદ્ભાવ

સહુ પ્રત્યે સદ્ભાવ રાખો.

તેની શક્તિનો એક અંશ પણ લાગ્યે જ દુર્ભાવની સેવા પાછળ વેડફાય છે.

રવિકિરણનાં સ્પર્શે આકળ ઓસરે છે તેમ સદ્ભાવનાં સ્પર્શે સ્વાર્થભાવ ઓસરે છે, સ્વાર્થભાવ ઓસરે છે એટલે જીવનમાં પરમાર્થભાવ પ્રકટે છે. પરમાર્થના પ્રભાવે કોઈનેય દુઃખી કરવાની વૃત્તિ યા પ્રવૃત્તિ તમારા જીવનમાં જાગશે નહિ.

માનવજીવન અણુમોલ છે તો તેનો સંબંધ પણ અણુમોલ એવા ગુણરાશિ સાથે થવો જોઈએ, વધવો જોઈએ.

આ ગુણરાશિરૂપ ઉદારતા, સદાચાર, સહિષ્ણુતા અને સદ્ભાવ તમારા જીવનના અંગભૂત બનો !

તમારાં હૈયાં આલ જેવાં ઉદાર બનો !

તમારા જીવનમાં સદાચારની સુવાસ મહેકી ઉઠે !

તમારા શત્રુને પણ પોતાના હૈયાની વરાળ ઠાલવાનું મન થાય એવી સહિષ્ણુતા તમારા જીવનમાં પ્રકટે !

સદ્ભાવનાં અમી તમારા આચાર અને વિચાર વાટે સર્વત્ર વહેતાં રહે !

ખડિર્ભાવ અને દુર્ભાવને તમારા જીવનમાંથી ડેરા તંબુ ઉપાડી લાગી જવું પડે એવું સત્ત્વસંપન્ન તમારું જીવન બનો !

જોનારને જોતાં વેંત ગ્રેરક બને જોવું હવન, ઉજા
 ચાર ગુણને તમે તમારા અંગબૂત બનાવશો તો હવી શકશો!
 અને જોવા હવનની સદ્ગુણતા માટે કદીયે કદાઈ
 સદેહ મનમાં ન રાખશો!

૨: સાચા સુખનો માર્ગ

આજનું વ્યાખ્યાન, ‘સાચા સુખનો માર્ગ’ એ વિષય પર રાખવામાં આવ્યું છે.

સુખ સહુને પ્રિય છે. દુઃખ સહુને અપ્રિય છે.

મતલબ કે જગતના બધા જીવો ઇચ્છે તો છે સુખ જ, દુઃખ કોઈ જ નથી ઇચ્છતું. પરંતુ જે સુખની પાછળ આજના માનવે દોટ મૂકી છે તે તેને નથી મળવાનું તે હકીકત છે.

માનવીની તૃષ્ણા જળથી છીંપે છે નહિ કે મૃગજળથી. તૃષ્ણાતુર માનવી જળાભાસરૂપ મૃગજળની પાછળ દોડ-દોડ કરીને તરસની સાથેસાથ નિરાશા તેમજ થાક સિવાય કશું જ મેળવી શકતો નથી, તેમ પાંચ ઇન્દ્રિયોને તે-તે પ્રકારના રૂપ-રસાદિ વડે ગમે તેટલી પુષ્ટ કરવામાં આવશે તો પણ તેમાંથી સાચા સુખનો સ્વાદ માનવી નહિ જ મેળવી શકે. કારણ કે નથી તો જગતના જડ પદાર્થોમાં સુખ આપવાની શક્તિ કે નથી તે પદાર્થો વડે પોષાતી ઇન્દ્રિયોમાં સુખ આપવાની શક્તિ.

તેનામાં જે હોય તે તેની પાસેથી મળી શકે યા મેળવી શકાય પરંતુ જે હોય નહિ તે માગો તો ક્યાંથી મળે? અને નહિ મળે એટલે નિરાશ પણ થવું પડે. નિરાશામાંથી દુઃખ ઉત્પન્ન થાય.

વિજ્ઞાને શોધેલાં સાધનો મુખનાં સાધનો ॥ એવું શબ્દે માનતા! જો એ મુખનાં જ સાધનો હોત, તો જે દેશોમાં આજે એ સાધનો વિપુલ પ્રમાણમાં ઉપયોગમાં આવી રહ્યાં ॥ ત્યાંના માનવો મુખી હોત પણ ખરેખર એવું કંઈ જ નથી એટલું જ નહિ, પરંતુ અમેરિકા આદિ દેશોની પ્રજા તો એ સાધનોના વિપુલ ગ્રંથ વચ્ચે પણ મનની શાન્તિ માટે વલખા મારી રહી છે.

તાત્પર્ય કે વિજ્ઞાને શોધેલાં સાધનો મુખનાં સાધનો નથી, પણ દુઃખનાં છે. છુવને અધિક પરવશ બનાવનારા છે. દેહભાવ પોષનારાં છે.

જે-ધડીની ઓજને સાચું મુખ માનવાની ભૂલ કરશે! તો તેની આકરી સજા તમારે ભોગવવી પડશે.

ઇન્દ્રિયો છે ખપ્પરધારિણી જોગણીઓ જેવી, તેમાં જેટલું દોષયો તેટલું તે સ્વાદા કરી જશે અને તમારા નમ્રીએ મુખને બદલે દુઃખ જ રહેશે.

સાચા મુખ વિવેની ઝેરસમજના કારણે, આવના માનવો વધુ દુઃખી બનતા જાય છે.

આ ગેરમમજ દૂર કરવી તે તમારા હાથની વાત છે, અને સાચી 'સમાજ'ને હિયામાં સ્થિર થવા દેતી તે પણ તમારા હાથની વાત છે.

સુખ અને સુખાભાસ

સુખ અને સુખાભાસ એ બે વચ્ચેનો ભેદ પારખવાની પૂરી શક્તિ માનવમાં છે. એ શક્તિનો જો તે વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરતો થાય તો તેનું જીવન સુખધામ બની જાય. સુખ આપનારા મનાતા સાધનોને આધીન બન્યા સિવાય તે આગળ જાય.

સુખ તેનું નામ કે જેમાં દુઃખનો એક અંશ પણ ન હોય.

આવું સો ટથતું સુખ લોગવવા માટે તમારે સો ટથના માનવ બનવું પડશે.

વિષયોને ખોળે સુખ શોધવું તે ઝેરને અમૃત સમજીને જીભે લગાડવા જેવું છે.

સંસારમાં સાચું સુખ હોત તો અનંતજ્ઞાનીઓએ મોક્ષનો માર્ગ પ્રકાશ્યો ન હોત.

જેના અંતે દુઃખ છે તેવા સુખને સુખ કહેવાય જ નહિ. એવું ઘણું સુખ આજ સુધી તમે લોગવ્યું તેમ છતાં તમે સુંખી છો એમ તમેજ તમારી છાતી ઉપર હાથ મૂકીને ખોત્રી શકો તેમ છો ખરા?

પરાધીન પ્રજા સ્વતંત્રતાનું મુખ ન માળી શકે તેમ કર્માધીન આત્મા માનું મુખ ન અનુભવી શકે.

એવું સાચું તેમજ સંપૂર્ણ મુખ એક માત્ર મોક્ષમાં જ છે. જેનો અનુપમ સ્વાદ સર્વકર્મમુક્ત સિદ્ધ ભગવંતો સદૃશપણે અનુભવી રહ્યા છે.

સદુ ઈચ્છે છે આવું અખંડ મુખ પણ તે મુખને મેળવવા માટે સાધનો જોઈએ

આવાં સાધન પણ પૂર્વપુણ્યના ઉદયે ઇવને મળે છે.

મુખનાં સાધનો

તે સાધનોમાં મન, વચન, કાય અને ધન મુખ્ય ગણાય. મનનો સદુપયોગ આરામારના વિરેક પાછળ, વચનનો ઉપયોગ દ્વિત-મિત અને પદ્ય એવા સત્યની પાછળ, કાયનો સદુપયોગ સંયમની સાધના પાછળ અને ધનનો સદુપયોગ દાનની પાછળ કરવાથી માનવીના ઇવનમાં આગા મુખના સંચાર થાય છે

ધનના મુખ્ય બે પ્રકાર છે.

સ્થૂઠ તેમજ મૂકમ

સ્થૂઠ ધન સાધનાદિરૂપ હોય છે, જ્યારે મૂકમ ધન સાધનારૂપ લેખાય છે. જે મહાત્માઓ સ્થૂઠ ધનથી પરતી પ્રમિતિને વરેલા હોય છે તેઓ 'ધર્મલાભાદિ' દ્વારા

આ ગેરસમજ દૂર કરવી તે તમારા હાથની વાત છે, અને સાચી 'સમાજ'ને હૈયામાં સ્થિર થવા દેતી તે પણ તમારા હાથની વાત છે.

સુખ અને સુખાભાસ

સુખ અને સુખાભાસ એ બે વચ્ચેનો ભેદ પારખવાની પૂરી શક્તિ માનવમાં છે. એ શક્તિનો જો તે વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરતો થાય તો તેનું જીવન સુખધામ બની જાય. સુખ આપનારા મનાતા સાધનોને આધીન બન્યાં સિવાય તે આગળ જાય.

સુખ તેનું નામ કે જેમાં દુઃખનો એક અંશ પણ ન હોય.

આવું સો ટકનું સુખ લોગવવા માટે તમારે સો ટકના માનવ બનવું પડશે.

વિષયોને જોળે સુખ શોધવું તે ઝેરને અમૃત સમજીને જીભે લગાડવા જેવું છે.

સંસારમાં સાચું સુખ હોત તો અનંતજ્ઞાનીઓએ મોક્ષનો માર્ગ પ્રજ્ઞે ન હોત.

જેના અંતે દુઃખ છે તેવા સુખને સુખ કહેવાય જ નહિ. એવું ઘણું સુખ આજ સુધી તમે લોગવ્યું તેમ છતાં તમે સુંખી છો એમ તમેજ તમારી છાતી ઉપર હાથ મૂકીને જોવી શકો તેમ છો ખરા?

દુનિયામાં અંધાધુંધી પણ ફેલાવી શકે અને ધારે તો
ધર્મનું સામ્રાજ્ય પણ સ્થાપી શકે.

બુદ્ધિનો ઉપયોગ

માનવીને મળેલી બુદ્ધિ બેધારી તલવાર જેવી છે.

આંધળા સ્વાર્થની એક માત્ર દૃષ્ટિ એ બુદ્ધિમાં
જ્યારે પ્રકટે છે, ત્યારે તે દુનિયામાં ઢાંટ વાળી નાખે છે,
અને એજ બુદ્ધિમાં જ્યારે પરમાર્થનો પ્રકાશ પ્રકટે છે,
ત્યારે તે દુનિયામાં ઉપકારક વાતાવરણ સર્જે છે.

તલવાર હોય પાણીદાર, પણ એ તે બરાબર પકડતાં
તેમજ વાપરતાં ન આવડતી હોય તો શું થાય ?

તેનો પહેલો ભોગ, વાપરનાર જ બને ને ?

એજ રીતે લેખાતો બુદ્ધિશાળી માનવી પણ એ
પોતાની તે બુદ્ધિ વડે અસ્થ બુદ્ધિવાળાઓનું શોષણ
કરતો રહે તો તેનું જીવનર ઝેર બની જાય.

બુદ્ધિમાંનો સ્વાર્થ માનવીને નીચો પાડે છે. અન્ય
માનવો તરફનો તેનો વર્નાવ નિપુરતાપૂર્ણ બની રહે છે. અનુ-
ભવી પુરુષોએ સ્વાર્થને ‘આંધળો’ કહ્યો છે તે સાચા સાચું છે.

આવા અંધાપાનો ભોગ બનેલો માનવી, પવિત્રમાં
પવિત્ર સંબંધને ઠોકર મારતાં પણ અચકાતો નથી.
પોતાના માતાપિતા અને ઉપકારી ગુરુ કરતાં પણ તેને
વધુ વડાલો પોતાનો સ્વાર્થ હાજે છે.

પુણ્યાત્માઓની પાત્રતાને પુષ્ટ કરવામાં અમાપ સહાય પ્રદાન કરતા હોય છે.

ઉક્ત સાધનોના જરા જેટલા દુરૂપયોગથી, માનવી દુઃખી થાય છે, થાકે છે, નિરાશ બને છે અને તેના વિચારની ધારા ક્ષીણ તેમજ મ્લાન બની જાય છે.

નક્કી કરે કે અમારે ખંડિત સુખ ન જોઈએ. ઘડીને માટે હસાવીને વર્ષો સુધી રડાવનારું સુખ ન જોઈએ. આત્માને કર્મધીન બનાવનારું સુખ ન જોઈએ, અન્યની શાન્તિના ભોગે મગનારું સુખ ન જોઈએ. શાશ્વત સુખના ધામને પામ્યા પહેલાં અમે જ'પીશું નહિ. મોહરાજની સેનાને પરાજિત કરવાનો સાચો જંગ જારી રાખીશું.

શાશ્વત સુખની લાવના, એક માત્ર માનવભવમાં જ ક્ષણવતી બની શકે છે. એ લાવનાની પૂર્તિ કાળે બીજાને સુખ આપે! સગવડ આપે! તેના દુઃખને દૂર કરવામાં તમારી પાસે જે શક્તિ હોય તેનું સાર્થક કરો!

જેનાં હૈયામાં ઝગહગતો હોય છે સાચા સુખની લાવનાનો લાતુ, તે માનવી કોઈનું પણ દુઃખ જોઈને રાજી નથી થતો એટલું જ નહિ; પરંતુ સહુનો મિત્ર બનીને એ જીવનને દીધાવે છે.

આત્મા, સર્વ કર્મનો ક્ષય એક માત્ર માનવદેહના યોગે જ કરી શકે છે, આવા દેહવાળો માનવી જો ધારે તો

મુખનો માર્ગ

પોતાના સારા માટે પોતાની જાતને જ ધન્યવાદ આપેલા અને ખૂરા માટે બીજાની નિંદા કરવી એ સાચા મુખનો બ્યાજબી માર્ગ નથી, પરંતુ દુઃખની દુનિયામાં દોરી જનારો ઉન્માર્ગ છે.

બીજાનો ખંઝલો જોઈને પોતાનું મુંડું તોડી પાડવાની દુર્મતિ પણ આજે ઠેર, ઠેર જોઈએ આવતી જણાય છે. અને તેના દારણે આજનો માનવ, પોતાના આછા-પાનળા મુખ વચ્ચે પણ ‘દુઃખી, દુઃખી’ દેખાય છે.

જોછામાં જોછી શ્રામત્રી વચ્ચે પણ જો લવતાં આવડે તો માનવી મુખ-શાન્તિપૂર્વક લવી શકે. ‘શ્રામત્રી વધે એટલે મુખ વધે અને શ્રામત્રી ઘટે એટલે મુખ ઘટે’ એ મુખજને દિલમાંથી દૂર કરી દેજો ! નહિતર એ તમને શાન્તિપૂર્વક શ્વાસ પણ નહિ લેવા દે.

જો સ્વયં શ્રામત્રીને સાચા મુખ સાથે પાયાનો મંબંધ હોત તો ત્યાગી બધા દુઃખી હોત અને શાન્તી બધા મુખી હોત.

આત્માના ધરના મુખ ત્રિવાચના કોઈ પણ મુખને મુખ માનવું તે આંગણે દુઃખને નોતરવા બગબગ છે. તમારે જવું હોય પાણીના ડાહ અને બેઠી બેઠી મુંબઈ જતી ગાડીમાં તો મું થાય? પાણીના ડાહનો બેટો તમને ધાવ ખરો કે? તેજ રીતે સાચું મુખ જ્યાં વસેલું છે તે

આવા સ્વાર્થાંધ માનવોને અન્યની મુદ્દલ ચિંતા સ્પર્શતી નથી. લાખોજનો ભૂખે મરતા હોય ત્યારે પણ પોતાના કોઠારમાંનો એક કણ તેને લાખોની જીંદગી કરતાં વધુ વહાલો લાગે છે.

પરમાર્થજન્ય પવિત્રતાને ખદલે આજે સ્વાર્થજન્ય મલીનતા ઠેર, ઠેર વધતી જાય છે.

જેઓ સુખી છે તેમને પોતાનું તે સુખ અધૂરું લાગે છે અને દુઃખી થાય છે, જેઓ દુઃખી છે તેઓ અદ્ય પણ સુખની લાલસાને કારણે વધુ દુઃખી થાય છે.

નથી કયાંય સાચી શાન્તિ કળાતી કે નથી જોવા મળતું સાચું સુખ પ્રાપ્ત સંયોગોમાં સમતાપૂર્વક જીવવાની સાચી કળા તો હિંમતપ્રાયઃ થઈ ગઈ જણાય છે.

ગુણના ઉદયે પ્રતિકૂળતા ઘટે છે, સાત્ત્વકૂળતા વધે છે. અને પાપના ઉદયે સાત્ત્વકૂળતા ઘટે છે અને પ્રતિકૂળતા વધે છે. કહો! આ ટંકશાળી વચનમાં આજે તમને વિશ્વાસ કેટલો છે?

તમારે જ્યારે જે કાંઈ સહન કરવું પડે ત્યારે તેના માટે જવાબદાર તમારી જાત સિવાય બીજા કોઈને ન ગણો. અને નાનું સ્વપ્ન પણ જે સુખ અનુભવવા મળે તે દેવ, ગુરુ-ધર્મના જ પ્રભાવે મળે છે એ સત્યને ઠઠપણે હૈયામાં કોતરી દેશો.

એ રીતે ગોઠવવી એમએ કે જેની પ્રતિક્રિયામાં કોઈ એવને તમે કુઝી કરવા ઈચ્છો છો એવો મલીન આશય રહે નહિ.

અન્યનું સુખ જો તમે આંખી નહિ શકો તો, સુખી થવાને પાત્ર તમે બની નહિ શકો. સુખ કે જે પુણ્યનું ફળ છે, તે જો તમે ઈચ્છતા હો તો તેના મૂળ કારણરૂપ ધર્મ તમારા આચાર વિચારમાં વસાઈ જવો એમએ.

તત્ત્વની વિચારણા માટે મળેલી જુદીનો જે બાબિ ચાર આ દેશમાં વધતો જાય છે તે એવનની પોઠગતાની સાધોસાધ દેતુવિહીન. ચાન્નિક મજલનો જ મજબૂત એક પુરાવો નથી તો બીજું શું ?

એવનલક્ષ્ય

સાચા સુખની સાધના એજ જેનું એવનલક્ષ્ય દોષ ને માનવ આ પ્રજા તે સાધના માટે મળેલાં સાધનોની કેટલી બધી ઈજ્જત કરે એ તમે જાણો છો ?

પ્રવાસ માટે ખરીદેલી જે-પાંચ રૂપીઆની ટિકિટ તમે આવડીને ખીસામાં મૂકો કે તમે ત્યાં નાખી દો ?

તમારો એજ જવાબ છે ને, કે 'સાહેબ, એ તે

આત્માના ઘર તરફ નજર સુદ્ધાં કરવાની દરકાર રાખ્યા સિવાય, તમે પદાર્થોના પુંજમાં તે સુખની શોધ કરતા રહો એટલે તે શું તમને મળી જાય ખરું કે?

સાચું સુખ જ્યાં વસેલું છે તે આત્માના ઘર તરફ જવાનો સાચો માર્ગ પણ તમારે જાણી લેવો જોઈએ તે માર્ગ ઉપર ચાલવા માટે તમારે સાચી વિનમ્રતા કેળવવી પડશે ઉદ્ડ મનોદશા ત્યાં નહિ ચાલે. અહંકારનો સઘળો ભાર પણ તમારે ઉતારી દેવો પડશે.

આવા વર્તનથી તમારો આત્મા કંઈક હળવો બનશે, તમારા પુણ્યમાં વધારો થશે, તેના પ્રભાવે વળુમાગ્યું સુખ તમને શોધતું આવશે.

આજની પરિસ્થિતિ

આજના આત્માઓની પુણ્યાર્ધ, પરિસ્થિતિ જોતાં ખૂબ પાતળી લાગે છે. અને તેના કારણે સાત સાંધીએ ત્યાં તેર તૂટે એવો હાલ સર્જાય છે. પાતળા આ પુણ્યને પુષ્ટ કરવા માટે તમારે તમારા બધા પ્રાણોને સર્વના કલ્યાણની ભાવનામાં ભાવપૂર્વક સ્નાન કરાવવું જોઈએ. કોઈના ચ અહિતમાં તમારા એક પણ પ્રાણનો સીધો કે આડકતરો ટેકો ન રહેવો જોઈએ.

તમે જે સુખ ઇચ્છો છો, તેજ સુખ બધા ઇચ્છે છે, એમ સમજી-વિચારીને તમારે તમારી પ્રવૃત્તિને

તો પછી સાચા સુખની સાધના માટે મળેલાં સાધનોને શું તમે મફતનાં સમજીને ગમે તેમ વેડફી રહ્યા છો ?

માનવ મન-બુદ્ધિ, માનવ તન, માનવ વચન એ બધાં એટલાં બધાં કિંમતી છે કે, ચક્રવર્તી સમ્રાટ પોતે પોતાની બધી જ સંપત્તિ વડે પણ તેમાંને એકને પણ ખરીદી શકે નહિ.

કિંમતી ફાઉન્ટન-પેન કેમ બાપરવી તે તમે જાણો છો અને તેના કરતાં અનેકગુણા મૂલ્યવાન દેહાદિના સદુપયોગ ટાળો, સ્વાર્થને વશ થઈને તમે સાચો માર્ગ ચૂકી જાઓ છો.

જો તમને સુખ ગમતું હોય અને દુઃખ ન ગમતું હોય તો તમારા સુખમાં બીજાને સાથીદાર બનાવો અને બીજાના દુઃખમાં તમે લાગ પડાવો. સાચો માણસ કદાચ ના પાડે તો પણ તેના દુઃખમાં લાગ પડાવવામાં તમે પાછા ન પાડશો ?

પર માટે પુષ્પ જેવા કોમળ અને પોતાના માટે વજ્ર જેવા કઠણ તમે બની શકશો તો સુખ તમારી છાયા છોડતાં પણ કચવાશે.

જ્યારે તમારો આજનો હવનરાહ લગભગ અવગો જણાય છે એટલે કે પોતાના માટે જ પોતાની બધી

શરીરનું બળ એ જેવી તેવી વસ્તુ નથી. એ બળનો સહયોગ સાચા સુખના માર્ગ ઉપર આગળ વધવા માટે કરવાને બદલે પંચેન્દ્રિયના વિષયો ભોગવવા પાછળ કરવો તે મહાપુણ્યે મળેલા ચિંતામણિ-રત્નનો ઉપયોગ કાગડાને ઉડાડવા પાછળ કરવા બરાબર છે.

શરીરને બહારથી ગમે તેટલું સાચવશો તો પણ અંદરની સાચવણ નહિ હોય તો તે તમને ખરા સમયે સાચ નહિ આપે.

શરીરના શાણગાર :

કુલ-શીલની મર્યાદાના પાલન માટે શરીર ઉપર વસ્ત્રો ધારણ કરવાનાં છે. એ વસ્ત્રો વડે જ શરીરની શોભા વધે છે. એવી જ ગેરસમજ આજે ઠેર, ઠેર જોવા પડતી જાય છે, તે પડતીની એક નિશાની છે.

શરીર એ પ્રદર્શનનું સાધન નથી કે એને સારી રીતે શાણગારીને સર્વની સમક્ષ રજુ કરવાની તમને ફરજ પડે. એમ કરવું તે તો વિકૃતિની જ નિશાની છે.

પોતાના કુળ, વય, પરંપરા, સંસ્કૃતિ વગેરેની સ્પષ્ટ પ્રતીતિ કરાવે એ પ્રકારે વસ્ત્રો ધારણ કરશો તો તેનાથી તમને તેમજ તમને જોનારને પણ કંઈક લાભ થશે. દેશનના નામે આપણી સંસ્કૃતિના ઘણા પ્રદેશોમાં વિકૃતિ દાખલ થઈ છે.

થોડામાંથી થોડું પણ બીજને આપતાં શિખો !
પેટ અને પટારાના પૂંતરી બનીને કદીએ સુખ-શાન્તિ
અનુભવી નહિ શકે !

હોય કરોડપતિ ને જીવ હોય લિશ્તુક જેવો તો તેની
તે લક્ષ્મીથી તેને પોતાને કે સમાજને સાચો શો લાભ ?

દાનરૂપે સન્માર્ગે વહેતું રહે છે ત્યાં સુધી જ
સંપત્તિરૂપી ઝરણાનું પાવિત્ર્ય જળવાય છે અને તે ઝરણામાં
અનેકને સુખ-શાન્તિ આપવાની યોગ્યતા હોય છે.

તમારા કબજામાંની સંપત્તિમાંથી થોડીક પણ તમે
બીજને ભાવપૂર્વક આપતાં શિખશો તો તમને સુખનો
અનુભવ થશે.

સુખનું ચોથું સાધન :

સુખનું ચોથું સાધન છે વાણી. જે યશ પણ
અપાવે. અને ખાસડાં પણ ખવરાવે.

પાણીમાં કેવી શક્તિ છે તે તો તમે જાણો છો ને ?
જ્યારે વાણીમાં તેના કરતાં પણ અધિક શક્તિ છે.
પાણીના મોટા પ્રવાહને સમયસર નાથવામાં ન
આવે તો તે કેવા અનર્થો જન્માવે તે પણ તમે જાણો
છો, તેજ રીતે વાણી કરતાં અધિક શક્તિવાળા વાણીના
પ્રવાહને સંયમ વડે નાથવામાં ન આવે તો તેનાથી
વ્યક્તિ તેમજ સમાજને ભારે ધક્કો પહોંચે.

મધ્યમ પ્રકારના માણસો વ્યક્તિવૃત્તિવાળા હોય છે. જે રીતે એક વેપારી, માદક પાત્રેથી રૂપીઓ લઇને બદલામાં તેને રૂપીઆનો માલ આપે તે રીતે ઉક્ત વૃત્તિવાળા માનવો, પોતાનું દિત કરનારનું દિત કરવાની બાબત રાખે છે અને અલિન કરનારનું અલિત કરવાની વૃત્તિ ધરાવે છે.

જ્યારે કનિષ્ઠ પ્રકારના માનવો યાદુ જેવા હોય છે. યાદુ નિરપરાધી જનોના જન, માલ લૂંટી લે છે તેમ આ વૃત્તિવાળા માનવો બીજાનું ખરાબ કરવામાં જ વધુ રસ ધરાવે છે. તેમનાથી કોઈનું સારું ખમાનું નથી. બહાના કરનારનું પણ બૂંદ આવી જાવના માણસો કરી નાખે છે અને તેનો લવલેશ પરનાયો તેમના વડન પર વાંચવા મળતો નથી.

પણ સાચી વાત એ છે કે તમારે સુખી થવું હશે તો તમારે તમારા સુખમાંથી બીજાને સમ્રેમ બાજી આપવો જ પડશે. દુઃખીનું દુઃખ દૂર કરવાની બાબત તિવાય લવનમાં સુખનું ઝરાતું વહેતું નહિ થઈ શકે. આનું સુખ :

જનનના બધાં લવે હોય તો છે સુખ જ. પરંતુ જ્યાં જેનું સુખ કંઈ છે? તે બાબતનો વિચેક પૂજ જ કાને દોય છે.

: સાચા સુખનો માર્ગ :

સુખનો રાજમાર્ગ :

કોઈનું પણ શરીર સદા કાળ ટકયું નથી, ટકતું નથી, ટકવાનું નથી. માટે એ કાયામાં કદી ન લપટાશો. તેના મોહમાં આત્માને નીચે ન પાડશો.

બને તો લલામાં લાગ લો! નહિતર મળેલા માન-વશવનના એક અંશનો પણ બીજના અહિત પાછળ દુરપયોગ નજ કરશો!

મહાસંતોની ભૂમિ ઉપર જન્મ મળ્યો છે તો તેને સફળ કરવા માટે તમારે સર્વના કલ્યાણની લાવનાને આચારમાં વણવી જોઈએ. નબળા વિચારોને પડખે ખેંસશો તો તે જીવનને બરબાદ કરી નાખશે.

સારું મળે ત્યાંથી ગ્રહણ કરો! શત્રુની પણ નબળી બાજુને સમાજમાં ઉઘાડી પાડવાથી તમને કશો જ લાભ નહિ થાય અને એ નબળાઈના પ્રદર્શનમાંથી બીજાઓને નુકશાન થશે.

જે સુખ ઇચ્છતો હોય તેને બીજનું સુખ ગમે કે કેમ? કહો કે ગમે. તો, તમને બીજનું સુખ ગમે છે ને? એ સુખ અપાવનારો ધર્મ પણ ગમે છે ને?

જેને સુખ જ ગમતું હોય તે માનવી, અન્યનું સુખ જોઈને દુઃખી થાય કે સુખી? દુઃખીને ધક્કા મારે તે સુખી કહેવાય કે કઠણ કાળજીનો?

સુખનો રાજમાર્ગ :

કેઇનું પણ શરીર સદા કાળ ટકયું નથી, ટકતું નથી, ટકવાનું નથી. માટે એ કાયામાં કદી ન લપટાશે. તેના મોહમાં આત્માને નીચે ન પાડશે.

ખને તો લલામાં લાગ લે! નહિતર મળેલા માન-વજીવનના એક અંશનો પણ બીજાના અહિત પાછળ દુરપયોગ નજ કરશે!

મહાસતોની ભૂમિ ઉપર જન્મ મળ્યો છે તો તેને સફળ કરવા માટે તમારે સર્વના કલ્યાણની લાવનાને આચારમાં વણવી જોઈએ. નબળા વિચારોને પડખે ખેંસશે તો તે જીવનને ખરબાદ કરી નાખશે.

સારું મળે ત્યાંથી ગ્રહણ કરો! શત્રુની પણ નબળી બાબતને સમાજમાં ઉઘાડી પાડવાથી તમને કશો જ લાભ નહિ થાય અને એ નબળાઈના પ્રદર્શનમાંથી બીજાઓને નુકશાન થશે.

જે સુખ ઈચ્છતો હોય તેને બીજાનું સુખ ગમે કે કંઈ? કહો કે ગમે. તો, તમને બીજાનું સુખ ગમે છે ને? એ સુખ અપાવનારો ધર્મ પણ ગમે છે ને?

જેને સુખ જ ગમતું હોય તે માનવી, અન્યનું દુઃખ જોઈને દુઃખી થાય કે સુખી? દુઃખીને ધક્કા મારે તે સુખી કહેવાય કે કઠણ કાળજીનો?

સહેજ વાંકું પડે એટલેય છૂટી જાય એવા તકલાદી સંબંધ તકવાદી જીવનમાંથી જ જન્મ્યા છે ને?

સાચા સંબંધીઓ તો પરસ્પર માટે આલ જેવા ઉદાર હોય. એકમેકનો ભૂલને નાની નજરે જોનારા હોય. ધોકાનું માર્યું પાણી જીરું થઈને પણ લેશું થઈ જાય તેમ અંતરાયના ધોકાનો માર પણ તેમને અલગ પાડવામાં નિષ્ફળ જાય.

રેનેહના સંબંધમાં અંગત અનુકૂળતાને સ્થાન હોઈ નથી. એકબીજાને વધુમાં વધુ અનુકૂળ બનવાની લાવન્ય પરસ્પરના હૈયામાં મહેકતી હોય છે.

જ્યારે આજના સંસારમાં તો પોતાની સ્થૂં અનુકૂળતાને સહેજ ધક્કો પહોંચે છે એટલે સ્ત્રી; પોતાની પતિથી છૂટા પડવા સુદ્ધાંનો વિચાર કરી શકે છે. આ પોતાની અનુકૂળતાના અંગત ખ્યાલમાં ગળાડૂબ પુરુષ પોતાની પત્નીથી અલગ થવાનો નિર્ણય લઈ શકે છે.

કહો! જ્યાં આવાં સ્વાર્થી જોડાં રહેતાં હોય સંસારમાં સુખ-શાન્તિ રહી શકે ?

નવા નવગ્રહો :

અંગતતાનો અંચળો ઓઢીને ફરતો આજનો માનવ માનવ તરીકેના એના આચારથી ઘણે નીચે ગબડી ગયો છે. ‘મારું સાચું’ ના મિથ્યા ધમંડ નીચે તે વધુ દબાયો.

આખું છે તેણે, દુનિયાનું નંદનવનને બદલે કંટકવનમાં રૂપાંતર કરી નાખ્યું છે.

રોજના સો કમાનારના જીવને પણ શાન્તિ નથી ને પરસેવો પાડીને પાંચ કમાનાર પણ અનેક સુસીખતો સહન કરે છે.

આ નવ ઝાંડોની અન્નરથી દૂર રહેવા માટે ઉદાર બનો, વિવેક કેળવો, માનવની ઇજ્જત કરતાં શિખો. તમારા ખ્યાલની સાથોસાથ બીજાનો ખ્યાલ રાખવાની લાવના કેળવો.

માત્ર અન્ન-વસ્ત્ર અને આવાસ પૂરતું જ માનવજીવન છે એવું કદી ન સમજશો. જો એવી સમજ તમારા હૈયામાં હોય તો એને તરત દૂર કરી દેજો.

માનવના પ્રકાર :

આ દુનિયામાં માનવો અનેક પ્રકારના હોય છે. અનેક તે પ્રકારોનો સમાવેશ મુખ્ય ત્રણ પ્રકારમાં થઈ જાય છે. તે મુખ્ય પ્રકાર એટલે ઉત્તમ, મધ્યમ અને કનિષ્ઠ.

ઉત્તમ માનવોનો સ્વભાવ ચંદન જેવો હોય છે. જાતે ઘસાય પણ બીજાને સુગંધ આપ્યા સિવાય ન જાયે. એ ઘસારાનો અણુમાર પણ તેમના વદન પર આકાર લઈ શકતો નથી.

પાર નથી. જગતના હૃદયને ધર્મનો માર્ગ પણ તેઓથી જતાવે છે.

ત્રિભુવનમાં મર્વ કોઈને તમે નમો અને એક થી અરિહંત પરમાત્માને ન નમો તો તમારો તે નમસ્કાર એકડા વગરના મીઠા જેવો ગણાય. થી અરિહંત ભગવંતો જે ધર્મ પ્રકાશે છે તેની અમમત્તપણે આરાધના કરીને આત્માઓ સિદ્ધિપદને વરે છે, વર્ષા છે, તેમજ વરશે.

સિદ્ધિપદ એટલે શિવપદ, હૃદયના વિકાસનું પરમપદ. એ પદે પહોંચ્યા પછી, હવે જન્મ-મરણની જંજાળમાંથી છૂટી બાધ છે. કાળનો કોઈ કાયદો એ પદને અસર કરી શકતો નથી. અનંત કાળની અખંડ સ્વતન્ત્રતા હવે એ પદને પાત્રીને ભોગવતો રહે છે.

સાચી સ્વતન્ત્રતા એનું નામ કે જ્યાં રહેનાર પાત્ર પાતાના તંત્રનો સ્વામી હોય, સેવક નહિ.

કહો! સ્વતન્ત્ર મનાતા તમે આ બ્યાખ્યા મુજબ સ્વતન્ત્ર છો? નથી જ.

તમે તો શું પણ જાણે કે સાચા જર્મમાં પૂરા સ્વતન્ત્ર આજે તો નથી જ. પણ જામને તે પરતન્ત્રતા ખટકી, કમંદાસન અસદ્ય લાગ્યું એટલે જાણે થી અરિહંત પરમાત્માએ પ્રકાશેડા સર્વકલ્યાણકાર ધર્મનો માર્ગ વિધિ-મહુમાનપૂર્વક સંદેશી લીધો.

કેટલાક માનવો આ દુનિયાના સુખને ઇચ્છતા હોય છે, અને તે સુખની ભૂખથી ઘેરાઈને ધર્મક્રિયા કરે છે, જ્યારે કેટલાક પરલોકના સુખની ઇચ્છાથી ધર્મક્રિયા કરે છે અને કેટલાક વિવેકી આત્માઓ મોક્ષના અવ્યાખ્યા સુખને માટે ધર્મક્રિયા કરે છે.

આલોક અને પરલોકનાં સુખ આ જીવે અનેકવાર લોગવ્યાં છે અને તેનાં ફળ પણ ચાખ્યાં છે એટલે તેમાં લોભાવા જેવું કશું જ નથી એમ હવે તમને, લોગવું જોઈએ.

આલોક અને પરલોકનાં સઘળાં સુખો એક પદલામાં મૂકવામાં આવે અને બીજા પદલામાં મોક્ષસુખનો એક રતિ જેટલો જ લાગ મૂકવામાં આવે તો પણ પદલું રતિભાર તે સુખવાળું જ નમતું થાય.

અહીંનાં બધાં સુખ કાચી માટીના કુંભ જેવાં છે. એવા તકલાદી સુખની પાછળ, જેના વડે શાશ્વત સુખની સાધના કરી શકાય છે, એવા માનવદેહ, માનવસમય અને માનવબળનો દુરુપયોગ કરતાં તમારે અટકી જવું જોઈએ, અને શાશ્વત સુખની સાધનામાં જોડાઈ જવું જોઈએ.

સાચી સ્વતન્ત્રતા :

ત્રણ લોકમાં સર્વશ્રેષ્ઠ શ્રી અરિહંત ભગવંતો જ છે. શ્રી અરિહંતના ત્રિભુવન ઉપરના ઉપકારનો કોઈ

મહેલ જેવી પણ જેલમાં જે સુખ એક કેદી નથી અનુભવી શકતો, તે સુખ તે પોતાની ઘાસની ઝુંપડીમાં અનુભવી શકે છે, કારણ કે ત્યાં તેની હીલચાલ ઉપર અંકુશ નથી હોતો. તેજ રીતે આલોક અનં પરલોકની દોમદોમ સાહ્યળી વચ્ચે પણ મૃત્યુ-જન્મ તેમજ જરાની લટકતી તલવાર તરફ જેનું ધ્યાન રહેતું હોય છે તે આત્માને તે સાહ્યળી લોભાવી નથી શકતી. તેની પાછળ તે પાગલ નથી બનતો.

તાજેતરનો જ આ દાખલો છે.

એક વેપારી-નામ મોહનલાલ. ગામડામાં ઉઘરાણી ગયા. થોડીક ઉઘરાણી પતાવીને પોતાના એક ઘરાકને ઘેર જમવા બેઠા. પહેલો કોળીઓ મોંમાં મૂક્યો, અને બીજો મોંમાં મૂકવા જાય છે ત્યાં જમણો હાથ ઝલાઈ ગયો. કોળીઓ હાથમાં જ રહી ગયો ને ખટારામાં બેસાડીને તેમને ઘેર લાવ્યા દાકતર બોલાવ્યો. દાકતરે શરીર તપાસીને કહ્યું કે, 'લકવો થયો છે. તરત અમદાવાદ લઈ જાઓ.'

આવી છે કર્મવશ જીવની સ્થિતિ.

ધર્મ મહાસત્તા :

કર્મસત્તા ખરેખર લયંકર છે. ધાર્યું ધૂળમાં મેળવતાં તેને જરાય વાર નથી લાગતી. ઘેર લગ્ન લીધાં હોય,

ચાલ રાખો ! મનરૂપી ગજદંતને હોય ચારાં
અદ્વિચારરૂપી મોતીનાં, એને દુવિચારના ઉકરડે જવાનું
મન થાય એ બીના માનવ માટે અમ્બજનક ગણાય

મુખના અન્ય સાધનો :

માધુ પુરૂષોની મેવા, મૈત્રી આદિ ભાવનાઓ અસંગ
અને શાશ્વત્વવાળુ એ પણ સાચુ મુખ પમાડનારા ઉત્તમ
આલંબનો છે.

આ પડના ઠાગમા માધુસૂતોની સેવાનો નુયોગ,
જવ, મદાપુગયના ઉદયે મેળવી શકે છે. આ મુયોગના
પ્રભાવે માનવીમા અંતર્મુખતા ખીલે છે અને મુખ
મેળવવા માટે બહાર દોડ દોડ કરવાની અવિધાજન્ય
વૃત્તિ અંકુશમાં આવે છે

મદાકાય વડલાની કાયામાં જનારને પંખાની જરૂર
નથી રહેતી તેમ માધુસૂતોની નિદા જેમને મળી
જાય છે તેમને અપૂર્વ શાન્તિનો અનુભવ થાય છે.
માધુસૂતોની નિદાના પ્રભાવે શાશ્વત્વવાળી નાનુકૂળતા
વધે છે. શાશ્વત્વવાળુ આન્તરિન્નિતનનો ખારાક પૂરો
પાડે છે. જીવને પડના બચાવવાનું બધુ જીવનમા પેદા
કરે છે. આલોક અને પરલોકના સમીક મુખોની શ્રાવમા
મિલાય, પોતાના ઉપકારી છે, એમ નમજીને માધુસૂતોનાં
મેવામાં પોતાની શક્તિને વાર્ધક કરવ.શી, જીવનમાં નવે
ઉભમ રેતાની શક્યો.

મનને મૈત્રી આદિ લાવનાઓમાં રમતું રહેવાનું વ્યસન પડે એવી આંતરિક હવા સત્સંગજન્ય સંસ્કારના પ્રભાવે, તમે તમારા જીવનમાં જન્માવી શકશો. દુર્વિચારનો કાળા કૂચડો મનના મોં ઉપર ફેરવીને તમે જીવનને દીપાવી નહિ શકો !

આજનો માનવી :

આજના શિક્ષણ-સાહિત્ય અને સીનેમાએ તમારા જીવનમાં જે ગજગજની ઉપલબ્ધિ કરી છે તેનો તમને ખ્યાલ આવે છે ખરો? ભારતીય સંસ્કૃતિના મહાપ્રવાહમાં કેવી કેવી વિકૃતિઓ દાખલ થઈ ગઈ છે તે તમે જાણો છો?

એક કાળે જે પ્રજાને મન, જીવનની પવિત્રતા પ્રાણથી યે ખ્યારી હતી, તે પ્રજા આજે લેજસેળીઆ જીવનને લાડ લડાવવામાં સુખ અનુભવી રહી છે, તે કેવો ગજગજનો વિનિષાત ગણાય?

પૂર્વ પુરુષોએ સ્થાપેલી ઉપકારક મર્યાદાઓને ખીન જરૂરી બંધન સમજીને ટુંકરાવી દેવામાં તમે જીવનની પવિત્રતાને ટુંકરાવી રહ્યા છો. જીવનની શાન્તિને જાકારો દઈ રહ્યા છો એ સમજાય છે ખરું?

ઇન્દ્રિયોની ચળને પંખાળનારો આજનો માનવી, જીવનરૂપી ઈમારતના મૂળમાં લૂણો ચાંપી રહ્યો છે. સંસ્કૃતિ અને સંસ્કૃતિ વચ્ચેના ભેદને પારખવાની તેની

શક્તિ લગભગ કુંઠિત થઈ ગઈ છે. ખાધાખાધ, પેયાપેય અને ગમ્યાગમ્ય વિવેક પણ તે ચૂકતો જાય છે.

સંસારની પવિત્રતાની આધારશિલારૂપ નારીના શીલની રક્ષા માટે જે અદ્ભુત વ્યવસ્થા આ દેશમાં અગાઉ હતી, તે પણ દિનપ્રતિદિન ખોરવાતી જાય છે અને તે પણ નારીની જ પ્રગતિના નામે !

દેહને શબ્દમારનું માત્ર માધન કેાઈ ભારતીય નારી અગાઉ મુદત સમજતી નહિ જાહેરમાં ગમેતેમ ફરવાની ફરેવ, ભારતીય નારીના જીવનમાં ધર કરી શકે તે ઘટના પણ જ ચિંતાજનક ગણાય દેવાના નિર્માળ ભાવની છાયા નિજ વદન પર લઈને જીવનને રીપાવનારી આર્થિક-ધાર્મિકની ત્રાસી શિક્ષણમંદિરા છે પોતાનું પિયર, નહિ કે આજની રીતની સંસ્થાઓ નેમજ શાળાઓ.

કૂધના વામણમાં જુલથી પણ દહીંનો ફોરો પડી જાય છે, એટલે એમ કહેવાય કે 'કૂધ ફાટી ગયું.' નેજ રીતે જીવનના પવિત્ર પ્રવાહમાં વિકૃતિનો વાયવો દાખલ થાય એટલે તે જીવન પણ તત્કાલ માટે ફાટી ગયેલું બનવા માંડે. મોલમાર્ગથી ખાત થઈ ગયેલું જ ગણાય.

પાંચ ઇન્ડિયોના જોગની જે જથાના કુર્મીય વટે જાજન વાગુમટગ દુષિત થયું છે, તેને મુઠ કરવા માટે. તમારે મદુએ જાવથી ઘી પંચ પરમિતિ જાવનેાન્ડ જાણમાં એવાં જયું એવેં.

સાચા સુખનો એજ સાચો માર્ગ છે.

સીનેમાના નટ-નટીઓના એક પણ વિચારને અડવાથી તમારી પવિત્રતા જરૂર દાઝશે, માટે સતસંગ દ્વારા સંસ્કૃતિના માર્ગમાં સ્થિર બનવાની ખાસ ભલામણ છે મહાસંતો અને મહાસતીઓના જીવનમાંથી, જીલાય તેટલું જીલવાથી તમે જીવનને સાર્થક કરી શકશો, જન્મને જીતી શકશો.

આશાના પાશમાં બંધાયા સિવાય, જેના શરણાગતની સર્વ આશાઓ અવશ્ય ફૂળે છે તે ધર્મની સાચી ભૂખ જીવનમાં જગાડજો, તમારી જે ક્ષણ અધર્મની સોબતમાં પસાર થાય તેનો પસ્તાવો, જો તમારા પ્રાણોમાં ધર્મની ખરી ભૂખ ઉઘડી હશે તો તમને નખ-શિખ હલાવી મૂકશે. તમે દર્પણમાં તમારું મોં જોવાની હામ પણ નહિ ભીડી શકો.

મહાપુણ્યે મળેલા તન, મન, વચન, ધન આદિ સાધનોનો સમ્યક્ પ્રકારે ઉપયોગ કરવાની સન્મતિ તમારા જીવનને અજવાળો! તમે સર્વ પાપનો સમૂહ ઉગ્રેદ કરનારા દેવ-ગુરુ, ધર્મના સાચા શરણાગત બની, મોક્ષના અવ્યાખાધ સુખને પાત્ર બનો!

૩: સ્વતન્ત્રતાના માર્ગે આગેકદમ

આજનું વ્યાખ્યાન 'સ્વતન્ત્રતાના માર્ગે આગેકદમ' એ વિષય પર સંખ્યામાં આપ્યું છે.

આ વિષય એટલા માટે પસંદ કરવામાં આવ્યો છે કે નાનામોટા મદદ આપે સ્વતન્ત્રતાની વાતો કરતાં ધાકતા નથી. બહારની દુશા તો દેવી છે કે બાજે કોઈને સ્વતન્ત્રતા મિલાવતી બીજી કોઈ પણ વાતમાં રસ જ ન હોય.

મદદ દોરે છે કે, બારણ સ્વતન્ત્ર થયું. માત્ર રાજકીય સંતુલકની સ્વતન્ત્રતા એ સાચી સ્વતન્ત્રતા નથી, બેનને એ તમિ સાચી સ્વતન્ત્રતા માનશે તો ખત્રા ખર્ચા, પખાચો, માનવજલ દારી કરે.

માર્ચી સ્વતન્ત્રતા :

નાનામાં નાના દુષને સ્વતન્ત્રતા મેલે છે ને નાનું, પણ એ સ્વતન્ત્રતા એટલે શું તે તમે જાણો છો ?

મન કાવે ત્યાં હરવાફરવાની તેમજ ગમે ત્યારે ગમે તે બાવાપીવાની છૂટ એ સાચી સ્વતન્ત્રતા નથી, પરંતુ સરિયામ સ્વચ્છન્દતા છે. સાચી સ્વતન્ત્રતાની આગવી તાસીર છે, અનોખી હવા છે. તે હવામાં એ જોમ હોય છે કે તેની અસર નીચે રહેનારા જીવો, ખીજા જીવોને પરતન્ત્ર બનાવવાનો વિચાર સુદ્ધાં કરી શકતા નથી અને જીવન એ રીતે વીતાવે છે કે જેથી આત્માનું ભવદાસત્વ ઉત્તરોત્તર ઓછું થતું જાય.

સ્વતન્ત્રતાની તમારી આજની વાતો સ્થૂલ તેમજ એકાંગી છે. તમારી તે વાતોમાં કયાંય આત્મ-સ્વાતન્ત્ર્યનો અણસાર પણ છે નહિ. ઇન્દ્રિયોના અશ્વોને જે લગામ બનાવી મૂકે એવી સ્વતન્ત્રતા શા કામની? ઉપકારક મર્યાદાઓનો ભંગ કરવાની હદ સુધીના પતનમાં પણ પોતાને સ્વતન્ત્ર સમજવાની છોકરમત તો તમે જ કરી શકો!

સ્વતન્ત્રતાના ઉન્માદમાં પુષ્પ જે પળે, શાખા સાથેનો પોતાનો સંબંધ તોડી નાખે છે, મુક્તવિહારના નાદમાં જળનો પ્રવાહ જે પળે સરિતા સાથેનો પોતાનો સંબંધ તોડી નાખે છે. પ્રગતિની ધૂનમાં નારી જે પળે ઉપકારક નિજ વડીલોની છાયા છોડી દે છે તે પળથી તેમની સ્વતન્ત્રતાની સાચી શરૂઆત નથી થતી, પરંતુ પદભ્રષ્ટતાનો પ્રારંભ થાય છે.

આત્માના જંધનો વધારનારી સ્વનન્તરતાને સ્વતન્ત્રતા કહેવી એ ‘સ્વનન્તરતા’ શબ્દનું દ્વિવચનું અપમાન છે.

પરતન્તરતાનો ઠંખા :

કર્મોધીન આત્મા વાતવાનમા પાછો પડે છે. તમારી આવના દોષ મુંઝવે જવાની, જોગ-જીસ્તરા પણ જંધાઈ ગયા દોષ અને તમે જ એકાએક જિભાર પડી જાઓ તો એ મમરે તમને કયા વિચાર આવે? એવા કે ‘આ તાવ ન આવ્યો હોત તો સાફ, કે પછી બીજા?’

આપણા સ્વાનન્વયગ્રંથોને તો તે સમયે એમ જ થાય કે મારી આ દશા કશાની કર્મસત્તાનો અંત આણીને જ હું જંધીશ. વાત વાનમા મારા માર્ગ આટલે આવનારી આ સત્તા અને મુદત માન્ય નથી, સ્વીકાર્ય નથી

આંખમાં એક તણખડું પેત્રી બાધ છે તો તે પણ માનવીને અસ્વસ્થ કરી મૂકે છે અને તેને દૂર કરીને જ ને માનવી જંધે છે. નિરાંતનો દમ એવો છે તો પછી આંખમાં ઘસ કરીને મોઢા કર્મોના કલસને જ કાઢે, વાન-વાનમાં સદન કરવી પડતી પરાધીનતા શું તમને નથી ખરાતી?

‘હા, ખરે છે.’ એ એ તમારો જવાબ દોષ ને. મારો તમને એ મવાલ છે કે, જેનો અંત આજુબા મારે આવે તમે કઈ પ્રવૃત્તિ આદરી છે?’

એ પરાધીનતાના ડંખને નિર્મૂળ કરવા માટે, અમે સાચી સ્વતન્ત્રતાના માર્ગે અમારા કદમ ઉપાડ્યા છે. જીવને અધિકાધિક પરાધીન બનાવનાર વિષય અને કષાય-રૂપી કંટકોથી ભરેલાં માર્ગો! અમે સદાને માટે સર્વ પ્રકારે છોડી દીધા છે.

એક કીડીનો ચટકો પણ ઓયકારો બોલાવી દે છે તો કર્મરૂપી કંટક જેમને ખટકતો સુદ્ધાં નથી તેમની જડતા કેવા પ્રકારની? આત્માની જાગૃતિ યાને સ્વતન્ત્રતાને અવરોધનારી એ જડતાની જડ ઉખેડી નાખવા માટે, સર્વજ્ઞ પરમાત્માએ પ્રકાશેલા માર્ગે કદમ ઉપાડો!

સાત યજ્ઞાની પૂજા :

પૂરા ત્રેમે પ્રભુપૂજા પાછળ પાગલ બનવાને બદલે આજના મોટા ભાગના માનવો સાત યજ્ઞાની પૂજા પાછળ પાગલ બન્યા છે. તે સાત યજ્ઞાનીયે મુજબ છે.

પંડ, પૈસો, પત્ની, પુત્ર, પરિવાર, પદ અને પ્રતિષ્ઠા.

વિચારો! પંડતી પૂજા પાછળ તમારો રોજનો કેટલો સમય બગડે છે? તમે દરરોજ માફકસરના પાણીથી, સારી રીતે સાબુ ચોળીને તમારા શરીરને સ્નાન કરાવો છો, આ સ્નાન સમયે તમને ક્યારેય આત્માને સ્નાન કરાવવાનો વિચાર આવે છે ખરો? આત્માની શુદ્ધિ સિવાય. શરીરની શુદ્ધિ ક્યાં સુધી ટકવાની છે? જે નાશજનક છે તે શરીર પાસેથી અમર એવા આત્માની

સેવા લેવી જોઈએ કે અમર એવા આત્માને શરીરની
મેવામાં રાકવા જોઈએ ?

કંઈક તો વિચારો !

શરીરની મદદથી પાછળ આજ સુધીમા તમે સેંકડો
ટન પાણી વહાવી રીધું, તેમ છતાં તે પૂરા થાવીમ
હજીક માટે. તમને ચોખ્ખું જણાય છે ? તો પછી થોડો
મમય આત્માની પવિત્રતા પાછળ માર્થક કરવામા તમને
વાધા શો નટે છે ?

આવી પંડ-પૂજા તમને મર્વત્ર અપૂરવ્ય બનાવી
દેશે એ ન ભૂલશો !

શરીરનો દોગ તમને જેટલા મચિત બનાવે છે
જેટલા મચિત તમે ક્યારેય આત્માના દોગ સંબંધી
બન્યા છો ખરા ? શરીર માટે તમે મારામા મારા જોદ
થા દાકનર પાને દોડી જવામા જરા જેટલો પણ વિશંખ
મદન કરી શકતા નથી, ક્યારે આત્માના દોગની સાચી
રૂપા આપનારા પૂજ્ય મહાત્માઓની નિમ્ના સ્પર્શકરતા
તમે તમારી બધીજ આનુકૂળતાઓનાં વિચાર કરો. હો
તે શું સમયે છે ?

એજ કે આજે તમને જેટલી તમરા માર્ગની
પડી છે જેટલી આત્માની પડી નથી. જો તમને આત્માની
પડી દોગ તો તમારાં હજન જ્યાં જ રોગ

ધન-પૂજા :

પૈસા એ પૂજવાનો પદાર્થ નથી; પરંતુ પૂજ્યોની પૂજા પાછળ સાર્થક કરવાનું સાધન છે, તેમ છતાં એ પૈસા માટે તમારી બજારોમાં છપનાનું પાપ પોતાના શિરે ઓઢનારા ભાઈઓ પણ વસે છે તે જાણીને અમારા કાળજી કપાઈ જાય છે.

પ્રભુશાસનને પામેલો આત્મા પૈસા પાછળ આંધળો બને તે તો આ કાળનું એક અછેડું જ ગણાય! પૈસા પુણ્યાધીન છે, પુણ્ય ભાવપૂર્વકની દેવ-ગુરૂ તથા ધર્મની આરાધનાના પ્રભાવે બંધાય છે, ભાવપૂર્વકની ધર્મારાધના આત્માની સાચી પ્રભુતા-સ્વતન્ત્રતાને પ્રકટ કરે છે. માટે પ્રભુના સ્થાને પૈસાની પ્રતિષ્ઠા કરવાનો મહાઅપરાધ ન કરશો. નહિતર ત્રણ લોકમાં કયાંય ઠરીને બેસવાની જગ્યા પણ તમે નહિ મેળવી શકો.

પૈસા માટે, કાળી રાતે વરસાદમાં ગામતરું કરતાં તમે હર્ષ અનુભવો છો. જ્યારે આત્માને સ્વતન્ત્ર કરનારી ધાર્મિક ક્રિયા તમે ભાગ્યે જ એવા હર્ષપૂર્વક કરો છો તેનું કારણ તમે કદી વિચાર્યું છે?

મોહને વશ થઈને તમે ભલે પૈસા પાછળ તમારી જીવન ધમ્મી નાખો; તેમ છતાં જો તમારું ભોગપુણ્ય પહોંચતું નહિ હોય તો એ પૈસામાંથી એક રાતી પાઈ પણ તમે તમારા માટે નહિ વાપરી શકો.

જેના યોગદાની, ચિત્રગુપ્તના યોગદા જેટલી જ ઈચ્છત થતી જેને ખોટા કહેવાની દ્વાબ ભલભલા ભટપીર પણ બીટી ન શકતા તે ભારતીય વેપારીના યોગદાની આજે ભહેરમાં જે જોઈજજતી થઈ રહી છે તેનાં કારણોની તપાસમાં તમે ક્યારેય જાંઠા જનર્યાં છો ખરા ?

માની લઈએ કે આજની સરકાર પાર્શ્વત્ય જીવન-પ્રજ્વાલિને વેદી છે, જોટલું તે ભારતીય જીવન પ્રજ્વાલિને વેદી આ-માઓની નીનિ-રીનિ માખી શક્તી નથી, પરંતુ આજની સરકારના આ ખામક દિલ્લેજ સિવાય તમારા યોગદાની જોઈજજતી માટે તમે લવલેશ જવાબદાર નથી એમ મું તમે છાતી ટપર દાઢ મૂકીને બોલી શકો એમ હો ખરા ?

પૈનાને ન્યાય-નીતિના મહંત્તુ મળીને તમે મફલામા મૂકો છો કે એમનું એમ ? પૈના જેટલી જ પ્યારી તમને પ્રામાણિકતા છે ખરી ? પ્રાંતને પરતગ્ર બનાવવાની પ્રામાણિકતા પૈમા માટે તમે આવની રહેા છો તેનાં પેદ તમને થાય છે ખરા ?

પણ જગતના નાથ રી અન્નિદેવ પરમાત્માની કમિમાં તમે જે કહેો શાપદો છો તે નીતિની જ કમાઈના દોષાં જોઈએ તે નો કહેો છો ને ? કમિમાં કહેા કાંઈ, જે તમારો કહેા નીતિની કમાઈનાં હરે તેજ તમારા દેશમાં કમશે.

વસ્ત્ર યોગ્યું થાય છે યોગ્યના પાણી તેમજ સાબુથી, નહિ કે ખાજકૂંડીના પાણી તેમજ કોલસાથી; તેજ રીતે આત્મા પવિત્ર બને છે શુભ ભાવરૂપી જળ તેમજ શુદ્ધ દ્રવ્યોના વિધિપૂર્વકના અભિષેકથી.

ગમે તેનું દિલ દુલવીને અન્યાયના માર્ગે મેળવેલું દ્રવ્ય તમારા આત્માને વધુ પરતન્ત્ર બનાવશે, તમારા જીવનની શાન્તિ હરામ કરી મૂકશે.

અનીતિની કમાઈના પૈસાથી ખરીદેલાં દ્રવ્યોમાંથી બનેલો ખોરાક પેટમાં જાય છે તો પણ સંસ્કાર તેમજ વિચાર ઉભયની પવિત્રતાને તે અલઠાવે છે તે તો તમે જાણો છો ને?

જો કદાચ ન જાણતા હો તો ન્યાય-નીતિને વરેલા ગૃહસ્થને ઘેર એક દિવસ જમજો અને વળતા દિવસે એવા એક ગૃહસ્થને ઘેર જમવા જજો કે જે અનીતિના માર્ગે ધન રળતો હોય. અને એ બંને દિવસો દરમ્યાન કયા દિવસે કેવા વિચારો તમને સ્પર્શી ગયા તેની ઝીણવટ ભરી તપાસ જો તમે શરૂ કરશો તો તમને તત્કાલ નીતિની કમાણીના દ્રવ્યોમાં રહેલી તાકાતનો સાચો અનુભવ થઈ જશે.

વાપરતાં, વાપરતાં દોળિયામાં કાંકરો આવી જાય છે એટલે મોં કેવું તીકું પડી જાય છે. સમગ્ર દેહતન્ત્ર કેવું હાલી ઉઠે છે તેમ આત્માની સ્વતન્ત્રતાના સાચા

અનુરાગીને અનીતિની કમાઈના દ્રવ્યનો પટ પણ અટે છે કે, તત્કાલ ને ભેગેન બની લાય છે. ધર્મની તાજી દવામાં જવા માટે નેના પ્રાણો પોકાર પાડે છે.

સ્વતન્ત્રતાની વાતો કરનારને, પરતન્ત્રતા તરફ ધસી જનારું વર્તન ગ્રાએ ખરું? પરંતુ સાચી સ્વતન્ત્રતાની પાયાની અમજના અભાવે આજના મોટા ભાગના માનવો, સ્વતન્ત્રતાની માત્ર વાતો જ માંડતા હોય છે, અને તેમનાં વર્તન, આત્માને વધુ પરાધીન બનાવે તેવા હોય છે.

પંડ અને પેમા પાછળ પાગલ બનનારના દુવનમાં ભોમપુત્ર તિના કેવા, કેવા કટુ પ્રસંગો ઊભા થાય છે ને નીચેના દ્રષ્ટાંતથી મમજી શકાયે.

પૂર્વ આફ્રીકાના એક મોટા શહેરના એક રેલેશન માસ્ટર, નવરાશના અમલે હોટરી બંધાવે તો તેમને દોષ. તેમની તાલે સાંધાવાળાના બીરી ઉડવા પણ રહે. બાન્યપોલે હોટરીમાં ફૂપીઆ દબાર તે સાંધાવાળાને મરવા. નોટોનું બંદલ દાસમાં બાબુનું દેવલે તેને અનેક બાદના તર્કવિતર્ક બાવવા લાગ્યા. આ પેલા દેશમાં હાલ બંદર નાંદા ૧૫માં મીનકારીશ જે.રે જે.રે દેશમાં જતા. પૂર્વ એક પાર્ટી આજવાનો વિચાર તેના મનમાં આવ્યો. વડના રિવમે ધા-પાર્ટી પાજવાનું નક્કી પણ કરે. દેશ.

સ્વતન્ત્રતાના માર્ગ :

દિવસો હતા ઠંડીના. માસ્તરની સાથે રહેતી સાંધાવાળાની પત્ની પાણી ભરવા ગએલી. તેની હીકરી ઓરડાને ગરમ રાખવા માટે સગડીમાં નકામા કાગળો હોમી રહી છે. કાગળીઆ ખૂટી ગયા એટલે તેણે આમ-તેમ નજર નાખી, તેવામાં પેલું હજાર રૂપીઆવાળું બંડલ તેની નજરે ચઢ્યું. અણસમજી તે બાલિકાએ તે બંડલ સગડીમાં હોમી દીધું. નોટોની રાખ થઈ ગઈ. એટલામાં બજારમાં ગએલા સાંધાવાળો ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેણે બંડલની તપાસ કરી. બંડલ ન મળ્યું. એટલે પોતાની છોકરીને પૂછ્યું. છોકરીએ જેવો હતો તેવો જવાબ આપી દીધો. છોકરીના જવાબથી સાંધાવાળો રાતોપીજો બની ગયો. ગુસ્સો તેના કાણુમાં ન રહ્યો; તેણે જોરથી પોતાની છોકરીને લાત મારી દીધી. તે લાત પેદુમાં વાગવાથી છોકરી મરી ગઈ. ઘરમાં હોહા થઈ ગઈ તે હોહાની અસરથી પાણીના ટળમાં નાહી રહેલો તે સાંધાવાળો નાનો છોકરો તે ટળમાં ગુંગળાઈ ગયો ને મરણને શરણુ થયો.

ઓલો ! આવા પૈસાની પાછળ પાગલ બનાય ?
હવેનની પવિત્રતાને હોડમાં મૂકાય ? આત્માની અસલિય-
તને છેડ દેવાય ?

ત્રણ લોક અને ત્રણ કાળમાં અચળ છે એક માત્ર ધર્મ. તે ધર્મની ભાવપૂર્વકની આરાધના દ્વારા આત્માની સ્વતન્ત્રતા હાંસલ કરી શકાય છે. એ ધર્મના ભોગે પંડ

આત્માનું જુઓ! તેના માટે શાસ્ત્રરૂપી દર્પણમાં મનની આંખને ખરાબર પરાવો.

પ્રદર્શન તો વેચવાની વસ્તુનાં હોય.

માનવદેહ અણુમોલ તો લેખાય જો તમે તેના વડે આત્માની સ્વતન્ત્રતાને હાંસલ કરવાની ધર્મધ્યાનાદિ પ્રવૃત્તિ આદરી શકો, નહિતર એજ દેહ પશુથી પણ ખદતર બની રહે.

શરીરમાં જેટલી રોમરાજી છે એટલા રોગો છે. પરંતુ પુણ્યના પ્રભાવે તે અંકુશમાં રહેતા હોય છે. છ ખંડના સ્વામી સનત્કુમાર ચક્રવર્તીનું રૂપ અને તે રૂપનો તેમને ચઢેલો મદ જગજાહેર છે.

સનત્કુમાર સ્નાનગૃહમાં બેઠા છે. ઉઘાડા તેમના દેહમાંથી રૂપ વરસી રહ્યું છે. ગ્રાહ્યણનો વેશ ધારણ કરીને આવેલા દેવો તે રૂપ જોઈને અસ્તિ થઈ જાય છે. તેમને થયું કે દેવલોકમાં આપણે સાંભળેલી ચક્રવર્તીના રૂપની પ્રશંસા સાવ સાચી છે. આપણો ફેરો સફળ થયો. ચક્રવર્તીના રૂપથી અંજાઈને ગ્રાહ્યણરૂપધારી તે દેવોએ ચક્રવર્તી સમક્ષ તેના રૂપના ખૂબ વખાણ કર્યાં, વખાણ સાંભળતાંની સાથે જ ચક્રવર્તી પગથિયું ચૂકી ગયા. તેમને રૂપનો મદ સ્પર્શી ગયો. તે મદમાં ને મદમાં તેમનાથી ગોલાઈ ગયું કે ‘મારું રૂપ જ જોવું હોય તો હું જ્યારે સર્વ વસ્ત્રાલંકાર ધારણ કરીને ચિંકાસને આરૂઢ થાઉં ત્યારે જો જો.’

ચક્રવર્તી તૈયાર થઈને મિંદાચન પર બેઠે છે. બ્રાહ્મણવંશધારી દેવો ત્યાં આવી પહોંચે છે. નેમની આખો ચક્રવર્તીના દેહ પર મંડાય છે, પણ ત્યાં નથી પડી પડેલાનું રૂપ કે કાન્નિ પણ તેના બદલે કળાય છે અનેક રોગો. તે બ્રાહ્મણો તે વાગ ચક્રવર્તીને જણાવે છે. ચક્રવર્તી વિભામણમાં પડી જાય છે, પરંતુ વધુ અસ્વસ્થ બન્યા શિવાય પોતાના શરીરમાં ફાન પેદા થયા છે કે કેમ તેની ચક્રાચ્છા કરે છે. અને તે ચક્રાચ્છા પછી તેને પેલા બ્રહ્મદેવોની વાગ માગી લાગે છે

જેથું ને! ચક્રવર્તી જવાનું રૂપ પણ શબ્દવારમાં ૭૫ટી મથુ! માટે કહીએ છીએ કે આ-માના રૂપ પાછળ રિવાના બનેા! કાયા પામેથી પણ તેજ કામ લેા!

કાયા અને માયાનો મિહ વધારીને તમે સ્વનન્ધ નહિ, પરંતુ વધુ પરનન્ધ બનશો, મીઠી ડંધ કે મુખનો ફાટલો પણ તમે તે પરાધીન દશા વચ્ચે નહિ પામી શકો. દિનરાત્રિના અજ-પેા તમને કોઈ ખાતે. વાગવાનના તમે ધીરાઈ જશો તમારી જાગ ઉપરનો કાણુ જે ઉ નાખવાની દર મૂખીની પરાધીનતાના તમે વિશાબની કરો.

એક છીડીને બટકો પણ તમને સામાયિકમાં પણ ડિર: થી કહી મૂકે છે અને એ બટકાથી સ્વનન્ધ સ્વચાન્દ પેરવં, નથી ભાસાથી તમે સામાયિકના નિવસ જુડીને પડે. કાલ ને દો છે, જ્યારે આજે

સ્વતન્ત્રતાનાં માર્ગ :

કરવાની શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાના પાલન માટે તમે આજ સુધીમાં શું શું કર્યું? તેનો જો તમે તટસ્થપણે વિચાર કરશો તો તમને તમારી જાત પ્રત્યે જરૂર નફરત પેદા થશે.

આર્યને છાજે આત્માની સ્વતન્ત્રતાનાં અરમાનં, પંડ, પૈસા પરિવાર એ વગેરે પાછળ એ વિવેકપૂર્વક જ પગલાં ભરે. આત્માના હિતને સહુના હિત સાથે સંબંધ છે એ સત્યને હૃદયમાં સ્થાપિત કરીને તમારે આત્મ સ્વાતન્ત્ર્યને સર્વથા અનુરૂપ જીવન શરૂ કરવું જોઈએ.

દેહભાવને મનમાંથી દૂર કરીને ત્યાં આત્મભાવ સ્થાપવો જોઈએ. પુષ્ટ થએલો આત્માને દેહભાવ વારંવાર ભવરૂપી પિંજરામાં ધકેલી દેવારૂપે પરિણમશે, જ્યારે આત્મભાવની આછી પણ અસર તમને સર્વત્ર સગી માતા કરતાં પણ સવાયા સ્નેહથી સાચવશે.

સ્વમાની સુખડી :

આ સંસારના સુખભોગ અને રંગરાગ સ્વમાની સુખડી જેવા છે. ગમે તેવી પણ ભૂખ, સ્વાગ્નમાં ખાધેલી સુખડીથી લાગતી નથી, તેમ સંસારના ગમે તેવા પણ રંગરાગ આત્માને સાચા સુખનો અનુભવ કરાવી શકતા નથી. વા-વીજનાં તોફાન, સૂર્યને સ્પર્શી શકતાં ન હોવા છતાં, સૂર્યના જગત સાથેના સંબંધમાં તીવ્ર અંતરાય પેદા કરે છે તેમ ઇન્દ્રિયોના રંગરાગ આત્માના એક પણ

સ્વતન્ત્રતાનાં માર્ગ :

કરવાની શ્રી જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાના પાલન માટે ત
આજ સુધીમાં શું શું કર્યું? તેનો જો તમે તટસ્થપણ
વિચાર કરશો તો તમને તમારી જાત પ્રત્યે જરૂર નફર
પેદા થશે.

આર્યને જાણે આત્માની સ્વતન્ત્રતાનાં અરમાન
પડે, પૈસા પરિવાર એ વગેરે પાછળ એ વિવેકપૂર્વક જ
પગલાં ભરે. આત્માના હિતને સહુના હિત સાથે સંબંધ
છે એ સત્યને હૃદયમાં સ્થાપિત કરીને તમારે આત્મ
સ્વાતન્ત્ર્યને સર્વથા અનુરૂપ જીવન શરૂ કરવું જોઈએ.

દેહભાવને મનમાંથી દૂર કરીને ત્યાં આત્મભાવ
સ્થાપવો જોઈએ. પુષ્ટ થએલો આત્માને દેહભાવ વારંવાર
ભવરૂપી પિંજરામાં ધકેલી દેવારૂપે પરિણમશે, જ્યારે આત્મ-
ભાવની આછી પણ અસર તમને સર્વત્ર સગી માતા કરતાં
પણુ સવાયા સ્નેહથી સાચવશે.

સ્વમાની સુખડી :

આ સંસારના સુખલોગ અને રંગરાગ સ્વમાની
સુખડી જેવા છે. ગમે તેવી પણ ભૂખ, સ્વપ્નમાં ખાધેલી
સુખડીથી ભાગતી નથી, તેમ સંસારના ગમે તેવા પણ
રંગરાગ આત્માને સાચા સુખનો અનુભવ કરાવી શકતા
નથી. વા-વીજનાં તોફાન, સૂર્યને સ્પર્શી શકતાં ન હોવા
છતાં, સૂર્યના જગત સાથેના સંબંધમાં તીવ્ર અંતરાય
પેદા કરે છે તેમ ઇન્દ્રિયોના રંગરાગ આત્માના એક પણ

સ્વતન્ત્રતાના માર્ગ :

જે મહાન તે સિકંદર પણ પોતાના અગણિત પાપકૃત્યોને કારણે મરણ ટાળે ‘ બિચારો ’ બની ગયો.

માટે કહીએ છીએ કે પૂર્વ પુણ્યના ઉદયે મળેલી સાધન સામગ્રી તેમજ શક્તિ ઉપર મમત્વની મહોર ન મારશે! મમતા મારક છે. એ તમને સહુના શત્રુ બનાવી દેશે અને અણિના સમયે સામું પણ નહિ જુએ. પત્ની, પુત્ર તેમજ પરિવાર પૂરતું બંધિયાર જીવન જીવવા જશે. તો એ જીવનની દશા બંધિયાર જળાશય જેવી થઈ જશે. અંદરની પવિત્રતા આસ્તે, આસ્તે દુર્ગંધમાં બદલાઈ જશે.

માઝા ત્યાગમાં છે, નહિ કે રાગમાં.

મારું મારશે, અ-મારું તારશે.

વસ્તુ ઉપરનો મોહ તમારી પાસે ન કરવાનાં પાપ કરાવશે, તમારા આત્માને અધિક પરાધીન બનાવશે, જ્યારે તેજ વસ્તુ ઉપર જો તમે મમત્વની મહોર નહિ મારો તો તમારા હૈયામાં તેના માટે મોહ પેદા પણ નહિ થાય અને તમે તેના માટે પાપાવૃત્તિ-સેવવાની હદ સુધી નીચા પણ નહિ ઉતરો.

ઓછા સગાવાળું બંધિયાર જીવન અને જગત અમને અકાંઈ લાગ્યું એટલે ત્રણ જગતના બધા જ જીવો સાથે સાચી સગાઈ સાંધી આપનારા ધર્મને અમે ચૂકતા પરિણામે ત્રિવિધે સમર્પિત થયા. સમર્પણમાં આત્મ-સ્વાન્ત્ર્યની ખરી ખુમારી અનુભવી શકાય છે.

જે મહાન તે સિકંદર પણ પોતાના અગણિત પાપકૃત્યોને કારણે મરણ ટાણે ‘બિચારો’ બની ગયો.

માટે કહીએ છીએ કે પૂર્વ પુણ્યના ઉદ્ધે મળેલી સાધન સામગ્રી તેમજ શક્તિ ઉપર મમત્વની મહોર ન મારશો! મમતા મારક છે. એ તમને સહુના શત્રુ બનાવી દેશે અને અણિના સમયે સામું પણ નહિ જુએ. પત્ની, પુત્ર તેમજ પરિવાર પૂરતું બંધિયાર જીવન જીવવા જશો તો એ જીવનની દશા બંધિયાર જળાશય જેવી થઈ જશે. અંદરની પવિત્રતા આસ્તે, આસ્તે દુર્ગંધમાં બદલાઈ જશે.

માઝા ત્યાગમાં છે, નહિ કે રાગમાં.

મારું મારશે, અ-મારું તારશે.

વસ્તુ ઉપરનો મોહ તમારી પાસે ન કરવાનાં પાપ કરાવશે, તમારા આત્માને અધિક પરાધીન બનાવશે, જ્યારે તેજ વસ્તુ ઉપર જો તમે મમત્વની મહોર નહિ મારો તો તમારા હૈયામાં તેના માટે મોહ પેદા પણ નહિ થાય અને તમે તેના માટે પાપાવૃત્તિ સેવવાની હદ સુધી નીચા પણ નહિ ઉતરો.

ઓછા સગાવાળું બંધિયાર જીવન અને જગત અમને અકારૂં લાગ્યું એટલે ત્રણ જગતના બધા જ જીવો સાથે સાચી સગાઈ સાંધી આપનારા ધર્મને અમે ચઢતા પરિણામે ત્રિવિધે સમર્પિત થયા. સમર્પણમાં આત્મ-સ્વાન્યની ખરી ખુમારી અનુભવી શકાય છે.

ભારતીય સંસ્કૃતિ, સ્થૂલ પદાર્થોનો ઉપયોગ દેવ, ગુરુ, ધર્મની ભક્તિ પાછળ કરવા ઉપર જ ભાર મૂકે છે. જ્યારે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ એ પદાર્થોના ઉપયોગ દ્વારા પાંચ ઇન્દ્રિયોને બહેકાવી મૂકવાના મુદ્દા ઉપર ભાર મૂકે છે. પાંચ ઇન્દ્રિયો બહેકી જશે તો તમારું જીવન બે-તાલ બનશે, મનની શાન્તિ લૂંટાઈ જશે અને આત્માનો વિચાર કરવા બેટલી સ્થિરતા પણ તમારા માટે સ્વભવતઃ બની જશે.

ઘણાને પદ્ધતિનો મોહ હોય છે. પદ્ધતિ મેળવવા માટે ગુલામ જેવું વર્તન કરતાં પણ એવા માણસો અચકાતા નથી.

મોહ રાખવો હોય તો શાશ્વત પદ્ધતિ રાખો ! કોણ ના પાડે છે ? એ પદ્ધતિ અધિક જિંદગી કોઈ પદ મમત્ર વિશ્વમાં નથી. એ પદે પહોંચશો તો કાળ પણ તમને નહિ અડી શકે. દેહનો કોઈ દંડ તમારે ભરવો નહિ પડે. કદી ઘટવધ ન થાય એવું અવ્યાયાધ સુખ એ પદે પહોંચીને તમે ભોગવી શકશો. અને એ સુખ પણ કેવું તે જાણો છો ?

ન જાણતા હો તો જાણી લો કે સર્વતન્ત્ર સ્વતન્ત્ર આત્માના જ ધરતું એ સુખ હોય છે. બહારના કોઈ પદાર્થ સાથે એ સુખને લવલેશ સંબંધ હોતો નથી.

સ્વતન્ત્રતાનાં માર્ગ :

ભારતીય સંસ્કૃતિ, સ્થૂલ પદાર્થોનો ઉપયોગ દેવ, ગુરુ, ધર્મની ભક્તિ પાછળ કરવા ઉપર જ ભાર મૂકે છે. જ્યારે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ એ પદાર્થોના ઉપયોગ દ્વારા પાંચ ઇન્દ્રિયોને બહેકાવી મૂકવાના મુદ્દા ઉપર ભાર મૂકે છે. પાંચ ઇન્દ્રિયો બહેકી જશે તો તમારું જીવન બે-તાલ બનો જશે, મનની શાન્તિ લૂંટાઈ જશે અને આત્માનો વિચાર કરવા જેટલી સ્થિરતા પણ તમારા માટે સ્વભવતઃ બની જશે.

ઘણાને પદવીનો મોહ હોય છે. પદવી મેળવવા માટે ગુલામ જેવું વર્તન કરતાં પણ એવા માણસો અચકાતા નથી.

મોહ રાખવો હોય તો શાશ્વત પદનો રાખો ! કોણ ના પાડે છે? એ પદથી અધિક જિંચું કોઈ પદ મનમાં વિશ્વમાં નથી. એ પદે પહોંચશો તો કાળ પણ તમને નહિ અડી શકે. દેહનો કોઈ દંડ તમારે ભરવો નહિ પડે. કદી ઘટવધ ન થાય એવું અવ્યાખાંધ સુખ એ પદે પહોંચીને તમે ભોગવી શકશો. અને એ સુખ પણ કેવું તે જાણો છો?

ન જાણતા હો તો જાણી લો કે સર્વતન્ત્ર સ્વતન્ત્ર આત્માના જ ઘરનું એ સુખ હોય છે. બહારના કોઈ પદાર્થ સાથે એ સુખને લવલેશ સંબંધ હોતો નથી.

ભારતીય સંસ્કૃતિ, સ્થૂલ પદાર્થોનો ઉપયોગ દેવ, ગુરુ, ધર્મની લક્ષિત પાછળ કરવા ઉપર જ ભાર મૂકે છે. જ્યારે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ એ પદાર્થોના ઉપયોગ દ્વારા પાંચ ઇન્દ્રિયોને બહેકાવી મૂકવાના મુદ્દા ઉપર ભાર મૂકે છે. પાંચ ઇન્દ્રિયો બહેકી જશે તો તમારું જીવન બે-તાલ બનશે જશે, મનની શાન્તિ લૂંટાઈ જશે અને આત્માનો વિચાર કરવા જેટલી સ્થિરતા પણ તમારા માટે સ્વભવતઃ બની જશે.

ઘણાને પદ્મીનો મોહ હોય છે. પદ્મી મેળવવા માટે ગુલામ જેવું વર્તન કરતાં પણ એવા માણસો અચકાતા નથી.

મોહ રાખવો હોય તો શાશ્વત પદ્મનો રાખો ! કોણ ના પાડે છે ? એ પદ્મથી અધિક જિંદગી કોઈ પદ્મ મમત્ર વિશ્વમાં નથી. એ પદ્મે પહોંચશો તો કાળ પણ તમને નહિ અડી શકે. દેહનો કોઈ દંડ તમારે ભરવો નહિ પડે. કદી ઘટવધ ન થાય એવું અવ્યાખાંધ સુખ એ પદ્મે પહોંચીને તમે ભોગવી શકશો. અને એ સુખ પણ કેવું તે બાણો છે ?

ન બાણતા હો તો બાણી લો કે સર્વતન્ત્ર સ્વતન્ત્ર આત્માના જ ઘરનું એ સુખ હોય છે. બહારના કોઈ પદાર્થ સાથે એ સુખને લવલેશ સંબંધ હોતો નથી.

ભારતીય સંસ્કૃતિ, સ્થૂલ પદાર્થોનો ઉપયોગ દેવ, ગુરુ, ધર્મની ભક્તિ પાછળ કરવા ઉપર જ ભાર મૂકે છે. જ્યારે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ એ પદાર્થોના ઉપયોગ દ્વારા પાંચ ઇન્દ્રિયોને બહેકાવી મૂકવાના મુદ્દા ઉપર ભાર મૂકે છે. પાંચ ઇન્દ્રિયો બહેકી જશે તો તમારું જીવન બે-તાલ બનશે, મનની શાન્તિ લૂંટાઈ જશે અને આત્માનો વિચાર કરવા જેટલી સ્થિરતા પણ તમારા માટે સ્વભવતઃ બની જશે.

ઘણાને પદવીનો મોહ હોય છે. પદવી મેળવવા માટે શુભામ જેવું વર્તન કરતાં પણ એવા માણસો અચકાતા નથી.

મોહ રાખવો હોય તો શાશ્વત પદનો રાખો ! કોણ ના પાડે છે? એ પદથી અધિક ઊંચું કોઈ પદ મમઝ વિશ્વમાં નથી. એ પદે પહોંચશો તો કાળ પણ તમને નહિ અડી શકે. દેહનો કોઈ દંડ તમારે ભરવો નહિ પડે. કદી ઘટવધ ન થાય એવું અવ્યાબાધ સુખ એ પદે પહોંચીને તમે ભોગવી શકશો. અને એ સુખ પણ કેવું તે જાણો છો?

ન જાણતા હો તો જાણી લો કે સર્વતન્ત્ર સ્વતન્ત્ર આત્માના જ ધરતું એ સુખ હોય છે. બહારના કોઈ પદાર્થ સાથે એ સુખને લવલેશ સંબંધ હોતો નથી.

માટેના ન્યાયપૂર્ણ સત્કાર્યમાં તમે જોડાઈ જાઓ! જુઓ, જગત તમારી વાહવાહ કરે છે કે નહિ?

સમ્રાટ વિક્રમાદિત્ય ગયા અને છતાં તેમનું નામ રહ્યું, તેનું કારણ શું?

એજ ને કે તેઓ પરદુઃખભંજક હતા.

તમને તમારું દુઃખ જેટલું સાહે છે એટલું પારકાનું દુઃખ સાહે છે? પારકા દુઃખે દુઃખી થવાની સાત્ત્વિકતા જો તમે નહિ પ્રકટાવી શકો તો ધર્મના માર્ગે આગળ વધીને સાચી સ્વતન્ત્રતા હાંસલ પણ નહિ કરી શકો. ‘પાડોશીનાં પિત્તળનાં અને મારો ખત્રુ સોનાનો’ એ ન્યાય સાચી સ્વતન્ત્રતાના માર્ગમાં હરગીઝ નહિ નહે, માટે દિલના દિલાવર બનો. વાણી વાટે મધુરતા વહેવા દો. કડવા વેણ કાઢીને બીજાને હલકો ન પાડો.

જેને પ્રતિષ્ઠા ખ્યારી હોય છે તે બીજાની ઝેંઝળતી કરી ન શકે એમ મનોવિજ્ઞાન કહે છે, પરંતુ પ્રતિષ્ઠાને બદલે પ્રતિષ્ઠાના અહં પાછળ પાગલ માનવો એમ જ સમજતા હોય છે કે બીજાને હલકી નજરે જોવાથી પોતાની મહત્તા ઈન્જન વગેરે સ્થાપિત કરી શકાય છે પણ એટલું તો વિચારો કે જે પળે તમે સામાને હલકી નજરે જુઓ છો, તેજ પળે નજરને નીચે લઈ જવારૂપ પતનના તમે ભાગી બનો છો, જ્યારે સામાનું તેનાથી કાંઈ જ બગડતું નથી.

માટેના ન્યાયપૂર્ણ સત્કાર્યમાં તમે જોડાઈ જાઓ! જુઓ, જગત તમારી વાહવાહ કરે છે કે નહિ?

સમ્રાટ વિક્રમાદિત્ય ગયા અને છતાં તેમનું નામ રહ્યું, તેનું કારણ શું?

એજ ને કે તેઓ પરદુઃખભંજક હતા.

તમને તમારું દુઃખ જેટલું સાલે છે એટલું પારકાનું દુઃખ સાલે છે? પારકા દુઃખે દુઃખી થવાની સાત્ત્વિકતા જો તમે નહિ પ્રકટાવી શકો તો ધર્મના માર્ગે આગળ વધીને સાચી સ્વતન્ત્રતા હાંસલ પણ નહિ કરી શકો. 'પાડોશીનાં પિત્તળનાં અને મારો બચુ સોનાનો' એ ન્યાય સાચી સ્વતન્ત્રતાના માર્ગમાં હરગીઝ નહિ નભે, માટે દિલના દિલાવર બનો. વાણી વાટે મધુરતા વહેવા દો. કડવા વેણ કાઢીને બીજાને હલકો ન પાડો.

જેને પ્રતિષ્ઠા ખ્યારી હોય છે તે બીજાની બેધબેધતા કરી ન શકે એમ મનોવિજ્ઞાન કહે છે, પરંતુ પ્રતિષ્ઠાને બદલે પ્રતિષ્ઠાના અહં પાછળ પાગલ માનવો એમ જ સમજતા હોય છે કે બીજાને હલકી નજરે જોવાથી પોતાની મહત્તા ઈજ્જત વગેરે સ્થાપિત કરી શકાય છે પણ એટલું તો વિચારો કે જે પળે તમે સામાને હલકી નજરે જુઓ છો, તેજ પળે નજરને નીચે લઈ જવારૂં પતનના તમે ભાગી બનો છો, જ્યારે સામાનું તેનાથી કંઈ જ બગડતું નથી.

માટેના ન્યાયપૂર્ણ સત્કાર્યમાં તમે જોડાઈ જાઓ! જુઓ, જગત તમારી વાહવાહ કરે છે કે નહિ?

સમ્રાટ વિક્રમાદિત્ય ગયા અને છતાં તેમનું નામ રહ્યું, તેનું કારણ શું?

એજ ને કે તેઓ પરદુઃખલંબક હતા.

તમને તમારું દુઃખ જેટલું સાહે છે એટલું પારકાનું દુઃખ સાહે છે? પારકા દુઃખે દુઃખી થવાની સાત્ત્વિકતા જો તમે નહિ પ્રકટાવી શકો તો ધર્મના માર્ગે આગળ વધીને સાચી સ્વતન્ત્રતા હાંસલ પણ નહિ કરી શકો. 'પાડોશીનાં પિત્તળનાં અને મારો બચુ સોનાનો' એ ન્યાય સાચી સ્વતન્ત્રતાના માર્ગમાં હરગીઝ નહિ નભે, માટે દિલના દિલાવર બનો. વાણી વાટે મધુરતા વહેવા દો. કડવા વેણ કાઢીને બીજાને હલકો ન પાડો.

જેને પ્રતિષ્ઠા ખ્યારી હોય છે તે બીજાની બેઠજજતી કરી ન શકે એમ મનોવિજ્ઞાન કહે છે, પરંતુ પ્રતિષ્ઠાને બદલે પ્રતિષ્ઠાના અહું પાછળ પાગલ માનવો એમ જ સમજતા હોય છે કે બીજાને હલકી નજરે જોવાથી પોતાની મહત્તા ઈજ્જત વગેરે સ્થાપિત કરી શકાય છે પણ એટલું તો વિચારો કે જે પળે તમે સામાને હલકી નજરે જુઓ છો, તેજ પળે નજરને નીચે લઈ જવારૂં પતનના તમે ભાગી બનો છો, જ્યારે સામાનું તેનાથી કંઈ જ બગડતું નથી.

સ્વતન્ત્રતાના માર્ગ :

પોતાનો બોલ પાળવા જેટલું પણ બળ દાખવી શક્તો નથી તે શું સ્વતન્ત્ર થવાનો છે ? પોતાના બોલનો તોલ કરી જાણનારા આત્માઓ, અણબોલ જીવનને જરૂર દીપાવી શકશે.

આજે આ દેશની પ્રજાના જીવનમાંથી ગંભીરતા તેમજ જીવનની સમ્યાઈના રણકાપૂર્વકની નિખાલસ વાણી એ જેનું ચલણ એટલું બધું ઓછું થઈ ગયું છે કે, અહીંનો માનવી, પોતાના પાડોશીના ઘરની વાત પણ જીરવી શક્તો નથી કે એ પાડોશીને પોતાના તરીકે સ્વીકારી શક્તો નથી.

શિક્ષણનો સાર :

કહેવાય છે કે આ દેશમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ વધતું જાય છે. જો શિક્ષણનું પ્રમાણ ખરેખર વધ્યું હોય તો તેની સ્પષ્ટ અસર અહીંની પ્રજાના જીવનમાં આપણને જોવા મળવી જોઈએ ને, જ્યારે અહીં તો જુદું જ ચિત્ર જોવા મળે છે. નવી પેઢીને સાચી ભારતીયતાનું ભાન નથી, એ ભાન તેને થાય એવું શિક્ષણ અપાતું નથી. અને જે અપાય છે, તે શિક્ષણથી આત્માની સ્વતન્ત્રતાની કોઈ હવા પેદા થઈ શકે તેમ નથી, કારણ કે તે શિક્ષણમાં માનવીના સર્વદેશીય વિકાસનાં તત્ત્વો છે નહિ. હિંસા તેમજ દુરાચારમાં સીધી તેમજ આડકતરી રીતે

પોતાનો બોલ પાળવા જેટલું પણ ગળ દાખવી શક્તો નથી તે શું સ્વતન્ત્ર થવાનો છે ? પોતાના બોલનો તોલ કરી જાણનારા આત્માઓ, અણબોલ જીવનને જરૂર દીધાવી શકશે.

આજે આ દેશની પ્રજાના જીવનમાંથી ગંભીરતા તેમજ જીવનની સચ્ચાઈના રણકાપૂર્વકની નિખાલસ વાણી એ બેનું ચલણ એટલું બધું ઓછું થઈ ગયું છે કે, અહીંનો માનવી, પોતાના પાડોશીના ઘરની વાત પણ જીરવી શક્તો નથી કે એ પાડોશીને પોતાના તરીકે સ્વીકારી શક્તો નથી.

શિક્ષણનો સાર :

કહેવાય છે કે આ દેશમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ વધતું જાય છે. જો શિક્ષણનું પ્રમાણ ખરેખર વધ્યું હોય તો તેની સ્પષ્ટ અસર અહીંની પ્રજાના જીવનમાં આપણને જોવા મળવી જોઈએ ને, જ્યારે અહીં તો જુદું જ ચિત્ર જોવા મળે છે. નવી પેઢીને સાચી ભારતીયતાનું ભાન નથી, એ ભાન તેને થાય એવું શિક્ષણ અપાતું નથી. અને જે અપાય છે, તે શિક્ષણથી આત્માની સ્વતન્ત્રતાની કોઈ હવા પેદા થઈ શકે તેમ નથી, કારણ કે તે શિક્ષણમાં માનવીના સર્વદેશીય વિકાસનાં તત્ત્વો છે નહિ. હિંસા તેમજ દુરાચારમાં સીધી તેમજ આડકતરી રીતે

સ્વતન્ત્રતાના માર્ગ :

પોતાનો બોલ પાળવા જેટલું પણ બળ હાખવી શક્તો નથી તે શું સ્વતન્ત્ર થવાનો છે ? પોતાના બોલનો તોલ કરી જાણનારા આત્માઓ, અણબોલ જીવનને જરૂર હીપાવી શકશે.

આજે આ દેશની પ્રજાના જીવનમાંથી ગંભીરતા તેમજ જીવનની સચ્ચાઈના રણકાપૂર્વકની નિખાલસ વાણી એ બેનું ચલણુ એટલું બધું ઓછું થઈ ગયું છે કે, અહીંનો માનવી, પોતાના પાડોશીના ઘરની વાત પણ જીરવી શક્તો નથી કે એ પાડોશીને પોતાના તરીકે સ્ત્રીકારી શક્તો નથી.

શિક્ષણનો સાર :

કહેવાય છે કે આ દેશમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ વધતું જાય છે. જો શિક્ષણનું પ્રમાણ ખરેખર વધ્યું હોય તો તેની સ્પષ્ટ અસર અહીંની પ્રજાના જીવનમાં આપણને જોવા મળવી જોઈએ ને, જ્યારે અહીં તો જુદું જ ચિત્ર જોવા મળે છે. નવી પેઢીને સાચી ભારતીયતાનું ભાન નથી, એ ભાન તેને થાય એવું શિક્ષણ અપાતું નથી. અને જે અપાય છે, તે શિક્ષણથી આત્માની સ્વતન્ત્રતાની કોઈ હવા પેદા થઈ શકે તેમ નથી, કારણ કે તે શિક્ષણમાં માનવીના સર્વદેશીય વિકાસનાં તત્ત્વો છે નહિ. હિંસા તેમજ દુરાચારમાં સીધી તેમજ આડકતરી રીતે

ધિરાજના જાપમાં રમણુતા વધારવાનું કાર્ય, બાળજીવને તો શું પણ પીઠને પણ ક્યારેક અઘડું લાગવા માંડે છે.

અંતર્મુખતાને પોષક પ્રવૃત્તિ છોડીને, બહિર્મુખતા વધારનારી પ્રવૃત્તિમાં તમે જેટલો રસ વધારશો તેટલા વધુ પરતન્ત્ર બનશો. આત્મનિરીક્ષણની યોગ્યતાથી ગળડશો, ન્યાયનો માર્ગ ચૂકશો અને શાન્તિ ગૂમાવશો.

છાપાની દુનિયામાં દાખલ થવાથી અનેકની નબળી વાતો તમે જાણુતા થશો, પણ તેનાથી તમને લાલ કશો જ નહિ જાય, જ્યારે સાત્ત્વિક વાચનની તમારી અભિરુચિ ઘટશે તે નક્કી જ છે.

આંખ, કાન, સ્ત્રીનેમા તેમજ રેડીઆને સમર્પિત કરી દેવા માટે નથી મળ્યા. આંખનો ઉપયોગ દર્શનીય પદાર્થો પાછળ થવો જોઈએ, કાન સત્સાસ્ત્રોના શ્રવણ વડે પવિત્ર થવા જોઈએ. સમગ્ર માનવદેહ દીપે છે પરમાર્થપરાયણતા વડે.

તેમ છતાં જો સ્વાર્થને આગળ કરશો તો તમે પાછળ રહી જશો; સાચી સ્વતન્ત્રતાની દિશા ચૂકી જશો. અણુમોલ માનવજીવન પામીને પણ, પામવા જેવું કશું જ નહિ પામી શકો.

સ્વતન્ત્રતા :

જો તમે ઈચ્છતા હો કે અમારા કામમાં બીજા ઉબલ ન કરે, તો તમારે પણ બીજાના કામમાં ઉબલ

પુણ્યબળે તમને પૈસો મળે, તમારો કારોબાર વધે, વધેલા એ કારોબારને સંભાળવા માટે તમારે બીજા ભાઈઓની સહાયની જરૂર પડે. એવા સહાયક ભાઈઓની સાથે માત્ર ‘એ નોકર છે’ એમ સમજીને જ જો તમે વ્યવહાર ચલાવો તો તમારી શેઠાઈની કિંમત કોડીની પણ ન ગણાય. સાચા સ્વાતન્ત્ર્યપ્રેમીઓ વચ્ચેના વ્યવહાર સદાય આત્મીયતાસભર રહેવા જોઈએ.

જ્યારે આજે તો પૈસાદાર, પોતાના માણસ પાસેથી તેની શક્તિ કરતાં પણ વધુ કામ લેવાની વૃત્તિ ધરાવે છે અને શુભાસ્તો પણ કામચોરી શિખતો જાય છે, કહો! આમાં ક્યાં રહ્યો શેઠ-નોકરનો સાચો સંબંધ?

એકમેકની સ્વતન્ત્રતાની ઈજ્જત નહિ કરે તો તમને સ્વતન્ત્રતા તરફ આદર છે એવું તમે કોઈને પણ ગણે નહિ ઉતારી શકો. માણસ, માણસ વચ્ચે માણસાઈ મહેકતી હોય કે સ્વાર્થની દુર્ગંધ?

માણસ થઈને જો તમે માણસની ઈજ્જત નહિ કરો તો ખરી ઐજ્જત તમારી થશે. તેમજ સમાજમાં માણસાઈનું ધોરણ વધુ કથળશે.

મંગલ માર્ગ :

સાત પગપાની પાછળ પડછાયાની જેમ ભટકશો નો દુઃખી થશો. આત્મા તમારો અધિક પરતન્ત્ર બનશે.

જ્યારે અમે તમને પરમયોગીશ્વર લગવતે ફરમાવેલી વાતો જણાવીએ છીએ જે સાંભળવાથી પણ લાલ છે અને પાળવાથી પણ લાલ છે.

બુદ્ધિના ચમચામાં આત્માની સ્વતન્ત્રતાનો મહાધોધ કોઈ ઝીલી શક્યું નથી કે ઝીલી શકવાનું નથી. પોતાની શોધ આખરી હોવાનો દાવો કરનારા એક વૈજ્ઞાનિકની તે વાત ખીજો વૈજ્ઞાનિક પોતાની શોધ વડે ખીજ જ દિવસે અધૂરી હોવાનો પડકાર ફેંકે છે તે તો તમે પણ જાણો છો ને ?

માટે કહીએ છીએ કે શાશ્વત સત્યના પ્રકાશક શ્રી વીતરાગ પરમાત્માના વચનોમાં અપૂર્વ નિષ્ઠા કેળવો ! એવી નિષ્ઠાવાળા પુણ્યાત્માઓની ભૂરિ, ભૂરિ અનુમોદના કરો ! તમારી નબળાઈની રડતા હૃદયે ગર્હ કરો !

તમારી નબળાઈને અહંથી પ્રેરાઈને છાવરશો તો તમે વધુ નબળા પડશો, તમારા આત્માની સ્વતન્ત્રતા એ ખૂબ જ દૂરના ભવિષ્યની વાત બની જશે. ત્યાં સુધી તમારે જન્મ-જરા-મૃત્યુના ધક્કા ખાવા પડશે. આ ધક્કા સાધારણ પ્રકારના ધક્કા નથી હો ! તમે જો તેને સાધારણ પ્રકારના માનતા હો તો ભૂલી જાઓ !

માનવજીવન પામ્યા પછી આત્માની સ્વતન્ત્રતાની સાચી ઝુંબેશમાં લાગ નહિ લો તો લાગ લેશો શેમાં ? કે પછી આત્મસુખ સંબંધી કોઈ ગતાગમ જ તમને

જ્યારે અમે તમને પરમયોગીશ્વર લગવંતે દરમાવેલી વાતો જણાવીએ છીએ જે સાંભળવાથી પણ લાલ છે અને પાળવાથી પણ લાલ છે.

બુદ્ધિના ચમચામાં આત્માની સ્વતન્ત્રતાનો મહાધોધ કોઈ ઝીલી શક્યું નથી કે ઝીલી શકવાનું નથી. પોતાની શોધ આખરી હોવાનો દાવો કરનારા એક વૈજ્ઞાનિકની તે વાત બીજો વૈજ્ઞાનિક પોતાની શોધ વડે બીજા જ દિવસે અધૂરી હોવાનો પડકાર ફેંકે છે તે તો તમે પણ જાણો છો ને ?

માટે કહીએ છીએ કે શાશ્વત સત્યના પ્રકાશક શ્રી વીતરાગ પરમાત્માના વચનોમાં અપૂર્વ નિષ્ઠા કેળવો ! એવી નિષ્ઠાવાળા પુણ્યાત્માઓની ભૂરિ, ભૂરિ અનુમોદના કરો ! તમારી નબળાઈની રડતા હૃદયે ગર્હા કરો !

તમારી નબળાઈને અડુંથી પ્રેરાઈને છાવરશો તો તમે વધુ નબળા પડશો, તમારા આત્માની સ્વતન્ત્રતા એ ખૂબજ દૂરના ભવિષ્યની વાત બની જશે. ત્યાં સુધી તમારે જન્મ-જરા-મૃત્યુના ધક્કા ખાવા પડશે. આ ધક્કા સાધારણ પ્રકારના ધક્કા નથી હો ! તમે જો તેને સાધારણ પ્રકારના માનતા હો તો ભૂલી જાઓ !

માનવજીવન પામ્યા પછી આત્માની સ્વતન્ત્રતાની સાચી ઝુંબેશમાં લાગ નહિ હો તો લાગ લેશો શેમાં ? પછી આત્મસુખ સંબંધી કોઈ ગતાગમ જ તમને

જ્યારે અમે તમને પરમયોગીશ્વર લગવંતે ફરમાવેલી વાતો જણાવીએ છીએ જે સાંભળવાથી પણ લાલ છે અને પાળવાથી પણ લાલ છે.

બુદ્ધિના ચમચામાં આત્માની સ્વતન્ત્રતાનો મહાધોધ કોઈ ઝીલી શક્યું નથી કે ઝીલી શકવાનું નથી. ચોતાની શોધ આખરી હોવાનો દાવો કરનારા એક વૈજ્ઞાનિકની તે વાત બીજો વૈજ્ઞાનિક ચોતાની શોધ વડે બીજા જ દિવસે અધૂરી હોવાનો પડકાર ફેંકે છે તે તો તમે પણ જાણો છો ને ?

માટે કહીએ છીએ કે શાશ્વત મૃત્યુના પ્રકાશક શ્રી વીતરાગ પરમાત્માના વચનોમાં અપૂર્વ નિષ્ઠા કેળવો ! એવી નિષ્ઠાવાળા પુણ્યાત્માઓની ભૂરિ, ભૂરિ અનુમોદના કરો ! તમારી નબળાઈની રડતા હૃદયે ગર્હા કરો !

તમારી નબળાઈને અહુશ્રી પ્રેરાઈને છાવરશો તો તમે વધુ નબળા પડશો, તમારા આત્માની સ્વતન્ત્રતા એ ખૂબ જ દૂરના ભવિષ્યની વાત બની જશે. ત્યાં સુધી તમારે જન્મ-જરા-મૃત્યુના ધક્કા ખાવા પડશે. આ ધક્કા સાધારણ પ્રકારના ધક્કા નથી હો ! તમે જો તેને સાધારણ પ્રકારના માનતા હો તો ભૂલી જાઓ !

માનવજીવન પામ્યા પછી આત્માની સ્વતન્ત્રતાની સાચી ઝુંબેશમાં ભાગ નહિ લો તો ભાગ લેશો શેમાં ? કે પછી આત્મસુખ સંબંધી કોઈ ગતાગમ જ તમને

૪: વિશ્વશાન્તિ

આજનું પ્રવચન ‘વિશ્વશાન્તિ’ ઉપર રાખ્યું છે.

વિશ્વશાન્તિ કોણ ન ઈચ્છે? પરંતુ ઈચ્છવા માત્રથી આવી મળે એવી એ વસ્તુ નથી. એક નાનકડો પદાર્થ મેળવવા માટે પણ મૂલ્ય ચૂકવવું પડે છે. તો વિશ્વશાન્તિ માટેનું મૂલ્ય ચૂકવવાની તમારી તૈયારી આજે કેટલી છે? કે પછી મક્કત મળતી હોય તો માણવા જેટલી જ તૈયારી છે.

આજે જગતમાં અશાન્તિ છે તેની ના નહિ, કેટલેક સ્થળે એ અશાન્તિની ઉચ્ચતા પણ જણાય છે તો બાકીના સ્થળોમાં અપ્રકટપણે પણ અમલ તો મોટે ભાગે અશાન્તિનો જ કળાય છે. આજે ય અનેક સ્થળે યુદ્ધની આગ સળગી રહી છે. રોજનાં સેંકડો માણસો બેઘર બની રહ્યાં છે. ભર્યાભાદર્યા ભવન છોડી દઇને જાન બચાવવાની આશાએ અનેક સ્ત્રી-પુરૂષો એક દેશમાંથી બીજા દેશમાં ચૂપચાપ સ્થળાંતર કરી રહ્યાં છે. કોઈ બહેનનો ભાઈ

તો દાળ-રોટલાની મીઠાશ પણ ખોશો અને દૂધપાક-પુરી નહિ મેળવી શકે તે નકામાં.

ઉનાળાની ગરમીથી અકળાઈને શિયાળાને સાદ પાડનારા અને શિયાળે ઉનાળાને સંભારનારા નથી શિયાળાનો લાભ મેળવી શકતા કે નથી ઉનાળામાં ઠરીને જેસી શકતા, તેમ પ્રાપ્તસંયોગો વચ્ચે પોતાની જાત તેમજ મનને જો તમે ખરાબર ગોઠવી નહિ શકો તો ગમે તેવી સાનુકૂળતા વચ્ચે પણ તમે સાચી શાન્તિ નહિ અનુભવી શકો, પરંતુ વધુને વધુ સાનુકૂળતાનો વ્યામોહ તમારા જીવનવૃક્ષને હલાવી મૂકશે.

વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓના બનેલા સમુહનું એની જરૂરીઆતો તરફ પ્રમાણથી પણ અધિક ધ્યાન ખેંચીને તે જરૂરીઆતો મેળવવા માટે એને સાધનસંપત્તિ માનવો સામે ઉશ્કેરી મૂકવાનો જે અનૈતિક રાહ આજે આ દેશમાં તેમજ અન્યત્ર અપનાવાઈ રહ્યો છે તેનાથી જગતની પ્રજાઓની શાન્તિને મોટો ધક્કો પહોંચ્યો છે.

હાલત તમારી લલે ગમે તેવી હોય, પણ જો તમે તે હાલતમાં સંતોષથી રહેશો તો તમારા જીવનમાં શાન્તિ જરૂર અનુભવી શકશો. કદાચ પાપોદયવશાત્ તમને જે ટંકના ભોજનને ખદલે એકજ ટંકનું ભોજન મળે તો પણ તેનો ઉંડાપોહ શા માટે? એક ટંકનું પણ મળ્યું તો છે ને? શું આ જગતમાં એવા પણ જીવો નહિ

ખડુમાન કરતો હોય. ખીજને દુઃખ પહોંચે તેવું વેણ
પણ તે ન કાઢે પણ-પંખીઓના જીવનને લૂંટવાની આસુરી
વૃત્તિથી તે મદ્દા પર હોય, આજના વિશ્વશાન્તિવાળા
રાજપુરૂષો ખરેખર તો વિશ્વની શાન્તિના કદર શત્રુઓ
છે. જો તેમના દિલમાં દયા હોત તો હીરોશીમાને
નાગાસાકીના નિરપરાધી નાગરિકો ઉપર તેમના પૈકી એકે
આણુબોમ્બ ફેંકવાની પોતાના અધિકારીને આજ્ઞા કરી નહોત!

જગતની પ્રજાઓ સુખચેનમાં દિવસો પસાર કરે
એવી જ ભાવના જો આજની મનાતી મહાસત્તાઓના
આગેવાનોના દિલમાં હોત તો વીચેટનામનું લોહિયાળ
યુદ્ધ ક્યારેય બંધ પડી ગયું હોત. પરંતુ એ આગેવાનો
પણ પ્રદેશભૂખ્યા છે. નબળી પ્રજાઓના પ્રદેશો શસ્ત્રોના
જોરે પડાવી લઈને ત્યાં પોતાના જ સ્થાપિત હિતોને
જ પંપાળવાની મલીન વૃત્તિ તેમના દિલમાં પણ છે
જેનું મૂળ કારણ અસંતોષ છે.

નાનાનો સંતોષ પણ નાનો અને અસંતોષ પણ
નાનો. એવા માનવો ૫૦-૧૦૦ રૂપીઆમાં ધરાઈ જાય
છે અને ૫૦-૧૦૦ જાય તો અકળાઈ જાય છે, તેમ છતાં
તેમની તે અકળામણથી જગતની શાન્તિને જે આંચકો
પહોંચે છે તે સાધારણ પ્રકારનો હોય છે, જ્યારે સત્તા૩૬
માનવીના અસંતોષથી હજારો નાગરિકોનાં જીવન ઉજડી
જાય છે.

અનુતોપનું સ્વરૂપ :

બચાનક છે અનુતોપનું સ્વરૂપ. ન દેખી શકાય તેવી તેની જવાબાઓ બહુભલા બહુવીરને પણ ખીતરમાં ખાજવા માંડે છે. કાલું વાસણ ક્યારેય પૂરું બરાબ નહિ તેમ અનુતોપી માણસને જેટલું મળે તેટલું ઓછું જ પડે. અને વધારે માટે તે દિન-રાત વણખા માર્યા કરે. નીનિ-અનીનિનો બેઠ પણ ન જાળવે. મામે નમેા બાઈ દોષ તો તેને પણ ન ઊંડે 'અસ લાંપા' ! એજ એક મંત્ર લઈને તે રથવાયાની માફક જવા-ત્યા ઉડાઉડ કર્યા કરે. બે ટંક શાન્તિનો ફાટલો પણ તે ન પામે પર્યામાન સમયના ડેટલાક વિચારકો મહત્વાકાંક્ષાના સમર્પનમાં અંતોપને ગોળ કરવાની વાત પણ કરે છે. પણ શું તેઓ મહત્વાકાંક્ષી પુરુષોના ખાખરી નાજમને બૂઝી જાય છે ?

શું ચિત્કર ઓછા મહત્વાકાંક્ષી હોય ? પણ તેઓ ખાખરી ખંજમ થો જાયો ? નેપોલીયનની યી દલા પછી દહુ દમખા જ મઈ અમેકા હીરલરના કેવ દાહદવાલ પયા ? મધે તેવી પ્રચલત પણ મહત્વાકાંક્ષી તેજ લારી ને દિનકારી કે જેના પોતે અપતવા અંતોપ શાન્તિના તથા અંતરિક્ષા અનંત માન.

શાન્તિસદન :

અપતને શાન્તિસદન બનાવવા માટે અતિ.પ.દે.દે.જ ૧૧૨ અને ૬ અંકના લાઈઈ અને અલિપ્તુત નું છે

સ્નેહ એટલે સર્વ જીવો તરફનો સદ્ભાવ પાપીમાં પાપી માનવ તરફ પણ જો તમે દુર્ભાવ દાખવશો તો તમારા જીવનમાં ખળભળાટ પેદા થશે, તમારું મન મેલું થશે. વિચારની પવિત્રતાની ધારા ખંડિત થઈ જશે.

જ્યારે આજે તો વાતવાતમાં ઉશ્કેરાઈ જવું; સામ-સામા આક્ષેપો કરવા, એકબીજાની ગુપ્ત વાતો ખોલી નાખીવી એ બધું સાવ સામાન્ય બનતું જાય છે અને તેથી જગતમાં શાન્તિને બદલે અશાન્તિ વધતી જાય છે, અવ્યવસ્થા ફાલતી જાય છે. સદ્ભાવપૂર્ણ જીવનવ્યવહાર તો ક્યાંક જ જોવા મળે છે.

મન તેમજ ઈન્દ્રિયો ઉપર કાળુ રાખવો, તે માટે જરૂરી સાદાઈ સ્વીકારવી તેમજ સહુને સાંભળવા સમજવાની તત્પરતા દાખવવી એ જો તમે તમારા વ્યવહારમાં ગૂંથી શકશો તો શાન્તિ માટે તમારે ભાષણો નહિ કરવાં પડે, પરંતુ તમને જોતાંની સાથે જોનારને શાન્તિનું સુભગ દર્શન થશે. સંયમીને શાન્તિ માટે વલખાં નથી મારવા પડતાં, પરંતુ શાન્તિ સદા તેની સાથે રહે છે. કારણ કે બીજા જીવોને અશાન્તિની આગમાં ધકેલી મૂકવાનો ક્ષુદ્ર વિચાર તેને સેવવા જેવો લાગતો નથી. આવો સંયમી સાચી શાન્તિ અનુભવે છે. તેમજ તેની છાયામાં રહેનારને પણ શાન્તિનો અનુભવ કરાવે છે.

શાન્તિના શત્રુ :

ધમધમતા તથા ઉપર પડેલું પાણીનું ટીપુ ડ્રમ કરતું ઉડી જાય છે, તેમ જો પરમા કલહ-કંઠાલ ધાલતા હોય છે ત્યાં શાન્તિ પત્ર ટેકવી શકતી નથી. સદ્ગુણિતતા, એકબીજાને આંબળવા તેમજ સમજવાની તૃત્તિનો અભાવ જો અર્ધા કલહને પોષે છે અને શાન્તિને શોષે છે. પરમા સતતપણે ધાલતા કલહના કારણે ખીજા પણ અશુભ નિમિત્તો ઊભાં થાય છે અને જો પરમા રહેતાર સદુને ગ્રાસ પોકરાવી દે છે.

મને તેથી પણ રાષ્ટ્રીય યા આતરરાષ્ટ્રીય શાન્તિનો સારો અધાર તે તે રાષ્ટ્રોની પ્રધાના હવન તરફના દિશિકા ઉપર અવલંબે છે. જો તમે એકવાર એટલો ૧૬ લંકાપ કહી લો કે 'જલો મને તે યાય, પરંતુ અમે જમારા હવનને અશાન્તિની આગમાં તો નહિ જ દોખીએ, કેઈ કદાચ અમને તેમ કરવાની દુરજ પાડે તો અમે તે અશ્વિને સમજાવવાની કેશિપ કરીશું, તેમ છતાં જો તે અશ્વિ નહિ સમજે તો પણ અમે તો જમારા નિધાને જાપર મુખી વજગી જ રહીશું.'

અન્યના હવનનો શાન્તિને હાનિકારી નુકસાન ધરોનાં કેહી જાય જો તમે હાલતા હો અરજા હાલના દિશિ પદાવતા હો તો તમને અત્ય અવધી એકંને નહિ કે તેથી દીવ દિશિ મારેનાં અર્ધક તમને અવજ

રહેવો જોઈએ. તમે જ્યારે ખીજાંને અશાન્તિ તરફ ધક્કો મારો છો ત્યારે સામી વ્યક્તિ કરતાં પણ પહેલું તમારું પતન થાય છે એ ન ભૂલશો.

શાન્તિને પોષનારી સહિષ્ણુતા અને ગંભીરતા આજે તમારા જીવનમાં કેટલા પ્રમાણમાં છે તેનો વિચાર તમે કદી કર્યો છે ખરો? અન્યનાં છિદ્રો પ્રકટ કરી દેવાની તમારી નિર્જાળતા તમે શાન્તિના સાચા અનુરાગી છો એ વાતને ખોટી ઠેરવે છે. ખીજાના જીવનની અશાન્તિને હૈયાના હેત વડે ઠારવાની ભાવનાનું આજની દુનિયામાં જો ચલણ હોત તો ટૂંકડાભૂખ્યા માનવોની ખોલખોલ ન હોત! નિરપરાધી જીવોના જીવનને ઉભડનારા મહત્ત્વાકાંક્ષી માનવો ભર બપોરે ભર બજારે ઉઘાડી છાતીએ ફરી શકતા ન હોત.

સાચી શાન્તિ માટે આવશ્યક સ્નેહ, સંતોષ અને સંપ તમે જીવનમાં ખીલવી શકશો તો તમારે વારતહેવારે ‘શાન્તિ’ની પોકળ વાતો કરવાની જરૂર નહિ પડે.

અશાન્તિ :

પવનમાં હાલતા પાંદડા જેવું અસ્થિર જો તમારું મન હશે તો એ મન વડે તમે જીવનને દીપાવનારું કોઈ સારું કામ નહિ કરી શકો. અસંતોષ, અસહિષ્ણુતા અને આંધળા આપખુદ વર્તન સાથે જીવનને મૂળભૂત સંબંધ નહિ હોવાથી એ દુર્ગુણો સાથે મન પણ સંબંધ સાધી

અમારી આ વાત કદાચ નહિ સમજાય તો આવતી કાલે વધુ આકરા અનુભવ પછી થાકીને પણ તમારે અમારી વાત સ્વીકારવી જ પડશે.

હૈયાના હેતને ભરખી જનારી અસંતોષની આગને વધારનારા વિચારો વચ્ચે સાચી શાન્તિ કઈ રીતે ટકવાની હતી? પરહિતના ખ્યાલ વગરના જડ વર્તનની જે પ્રતિક્રિયા થાય છે તે તમને જાંપવા નહિ જ દે. સમતા કે જે આત્માની મુડી છે તેની જરા જેટલી પણ દરકાર આજે તમને છે? એ મુડી ન વેડફાઈ જાય તેની કેટલી કાળજી તમે રાખો છો? દશની નોટના બદલામાં, કરોડો આપતાં પણ ન મળે એવી અણુમોલ એ મુડીને ખરબાદ કરી નાખવા સુદ્ધાંની ગંભીર ભૂલ પછી પણ તમારા જીવનમાં પશ્ચાત્તાપની જે જીવંત જવાણા ફેલાઈ જવી જોઈએ તે નથી ફેલાતી તે એમ સૂચવે છે કે તમે હજી સમતાની સાચી કિંમત સમજતા થયા નથી અને પાંજરાના પઢાવેલા પોપટની જેમ 'શાન્તિ' 'શાન્તિ' બોલી રહ્યા છો.

મન-ભેદ :

તમે જો સાચે જ શાન્તિ ઝંખતા હો તો એનો ભંગ કરનારા મન-ભેદથી દૂર રહેજો. આ મન-ભેદ, મતભેદમાંથી જન્મે છે. દરેક વ્યક્તિના વિચાર એકસરખા હોય એવું ભાગ્યે જ બને છે. આ વિચાર વૈવિધ્યને

[illegible]

છે, તેણે જગતની અશાન્તિને વધુ વેગવંત બનાવી છે. લિન્ન-લિન્ન પ્રકારના રાજકીય વિચાર પ્રવાહોએ પણ તમારા જીવનની શાન્તિને મોટો ફટકો માર્યો છે.

સમાજવાદ, સામ્યવાદ, મુડીવાદ વગેરે આજના વાદોએ આજે ભારતના જાહેર જીવનને વિવાદમય નથી બનાવ્યું શું? એ વાદોની જાળમાં ન ફસાવાની તમને સલાહ છે. પદ, પૈસા કે પ્રતિષ્ઠાના મોહથી પ્રેરાઈને જો તમે તેને વફાદાર બનવા જશો તો ધર્મની વફાદારી ચૂકી જશો. તમારી જાતે તમારા જીવનને સંઘર્ષનું કેન્દ્ર બનાવી મૂકશો.

શાન્તિની વાતો કરનારા તમે બધા આજે ઉગ્રતા અને અશાન્તિની કેટલા સમીપ વસો છો તે જાણો છો? તમે રજી કરેલી વાતનું ખંડન થતાંની સાથે જ અથવા તો તમારી માગણી નથી સંતોષાતી તો તમે જે દિશા તરફ મનથી દોટ મૂકો છો તે દિશામાં અશાન્તિના અગ્નિકુંડ સિવાય બીજું શું હોય છે? એ અગ્નિકુંડમાં મનને હોમી દેવાની ખોટી હામ લીડીને જીવનની શાન્તિને હરામ શા માટે કરો છો?

સંતોષ :

વિખવાદને વધારનારા વાદ-વિવાદમાં ન પડશો. 'મારી જ વાત સાચી, તમારી ખોટી' એ જાતનો આગ્રહ ન સેવશો, સામાના મનને ધક્કો પહોંચાડે તેવા

છે, અને જન્મ આપનારી માતા કરતાં પણ વધુ વાત્સલ્યવંતો. ધર્મરૂપી જનેતાનો ખોળો છે એ સદાય યાદ રાખશો. આત્મભાવજન્ય સંતોષ પછી, અશાન્તિ ઉડી જાય છે.

એક વાત ખાસ યાદ રાખજો કે, શરીર, સંપત્તિ સત્તા વગેરે તમારા સદાના સાથી નથી. માટે તેમની સાથે દોસ્તી વ્યવહારથી રાખજો; પરંતુ જો તમે તેમના જ ખની જવાની ભૂલ કરી બેસશો તો જીવનની શાન્તિ હારી જશો.

પાયાની વાત :

માનવ-પ્રાણીઓના હિત સાથે જેને સીધો સંબંધ છે, તે વિશ્વશાન્તિનો મૂળાધાર ધર્મ છે.

આ ધર્મ દિલમાં આવી વસે છે ત્યારે ક્યાંકે ઓળખાય છે, આંખમાં સંતોષના અમીરૂપે છવાય છે, ચિત્તમાં શુભભાવની આંદનીનું કામ કરે છે અને તે માનવીને, પ્રતિકૂળમાં પ્રતિકૂળ સંયોગો વચ્ચે સંતોષપૂર્વક જીવન જીવવાની ક્ષમતા પ્રદાન કરે છે.

વિશ્વની શાન્તિમાં તમે તમારા રોજીંદા જીવન દ્વારા કેટલો ફાળો આપો છો, તેમજ તે શાન્તિને ખોરવનારી સીધી કે કે આડકતરી પ્રવૃત્તિમાં તમે કેટલા પ્રમાણમાં ભાગ લો છો તેની સ્પષ્ટ નોંધ તમારી પાસે રહેવી જોઈએ.

આવી નોંધ માટે જરૂરી લખનારશ્રુતિ આને તમે અનુભવી રહ્યા છો ખરા? પાસે પંચાતમાં તમને રહ છે, તેટલો પરદિનચિંતામાં છે ખરા?

‘આજની આ અશાન્તિ, માનવ-પ્રાણીઓનું ચાલનાશ રાખી નાખશે.’ એવો વિચાર તમને ત્યારે જ ખરાબર સ્પર્શી શકશે જ્યારે તમારા દિલમાં સાચા વિશ્વસ્નેહ જન્મશે. પર્મના સ્નેહીને વિશ્વસ્નેહના પાઠ બહુવચા નથી પડતા. માણસીને તરતા શિખવાડુનું ન પડે તેમ પર્મપ્રેમી આત્માને વિશ્વસ્નેહનું શિશુ આપુનું ન પડે.

વિશ્વની શાન્તિને, વ્યક્તિના લવનની શાન્તિ સાથે સંબંધ છે, લવનની શાન્તિને, સંતોષ સાથે સંબંધ છે. સંતોષને સાચી નમજપુની સાથે સંબંધ છે. પાસે મોટર એકને એ તમારા મનની શાન્તિ-કહેજ ૧૫૫ નિશ્ચિત મળી શકે તો તમારે સ્વીકારી લેવું એટલે કે એ મોટર તરફ તમે સાચી નજર નહિ, પરંતુ દિપ્તિની છે નહિ. તેનું નજર એવું છે.

શાન્ત કલ્યાણવચ્ચા એક નામે કહેવા તરફનાં આ ક્રમો કરી દે છે, તેમ શાન્ત લવનના અર્થો. ૧૫૫ નિશ્ચિત આરંભ અવધાર પેશ કરી શકે છે. એ અવધારના કારણે વિવેકરૂપી એક એકના નામે કે અર્થના નામે પેશનાં અર્થ ઉપરનાં કાળુ નામે ૧૫૫ નામે છે.

તલવારની મૂઠ ઉપરની રાજપુતની પકડ કેવી હોય છે તે તો તમે જાણો છો ને? તેજ રીતે મન ઉપરની તમારી પકડ પણ મજબૂત હોવી જોઈએ, કારણ કે તેની પાસેથી તમારે ઉપયોગી ઘણાં કામ લેવાનાં છે એટલે જો તે જીવનના વિશ્વહિતકર પ્રવાહની મર્યાદા બહાર ચાલ્યું જશે તો તમારું જીવન દયાપાત્ર બની જશે. બહારથી જીવતા દેખાતા તમે, નવા-નવા જન્મની કાચી સામગ્રીના સર્જક બની જશો.

પોતાને મનગમતા પદાર્થની ચોરી, આજના માનવીને કેટલો અશાન્ત બનાવી મૂકે છે; કારણ કે સાચી શાન્તિનું યથાર્થ મૂલ્ય તે જાણતો નથી એટલે પોતાની વ્યક્તિગત નુકસાનીની પ્રતિક્રિયા તે, અશાન્તિ દ્વારા સમગ્ર વિશ્વને પહોંચાડે છે.

લાલાલાલ યા નિંદા-સ્તુતિની કાંકરી પડતાંની સાથે ડહોળાઈ જાય એવાં, છીછરાં તમારાં જીવન સરોવર ન બનાવશો. તેમાં સાગરની ગંભીરતા આણુજો. જો તમારાં જીવન-સરોવર છીછરાં જ હશે તો સંગ્રહવા જેવા ગુણરૂપી મોતીઓને તમે તેમાં સંગ્રહી નહિ શકો અને બહાર ફેંકી દેવા જેવા કાંટા-લીલ વગેરે અચૂક ત્યાં અડા જમાવશે.

અણુધારી આપત્તિ આવી જાય ત્યારે બેબાકબાક મનીને તમે તે આપત્તિની જ ઈજ્જત વધારતા હો છો.

એવું તમને જાન છે ખરું ? એ આપત્તિ સાથે મનને નહિ એટલે તેા એ પણ ખુલી બની જશે.

તમને એવાં ચેત જોનારને કહેવાનું મન ધર્મજાલ છે, ‘જુઓ કેવો શાન્ત-સંતોષી માણસ છે।’ એવું તમારું જનન દેવાનું જોઈએ અમારે એમ કહેવું પડે છે તે તમને ખટકતું નથી ? એ મું તમારી જાનૂતિને પડકારે પ પ્રવીણ ધનું નથી ?

માનવ-પ્રાણીઓની બધાંકર દિસા કરીને જનતમા શાન્તિ સ્થાપવાની ચાતો કરનારા માનવો દયાપાત્ર છે. તેમની ચાતોમાં વિશ્વાસ મૂકવા જયો તેા પર્મમાંનો તમારો ખસો જ વિશ્વાસ ચલાવમાન ધર્મ જયો. તમારા દિલમાં દયાતા બદલે નિપુરતા પેદા થયો. અને શાન્તિતા ચાત્રાજયથી તમે સેંકટો યોજન દૂર પહોંચાઈ જયો.

આજનું પ્રવચન પૂરું કરતા રહી કહું છું કે, સદાચાર, સદ્ગુણ, સંતોષ, સદ્વિપદતા વાસંત, સાપુરુષતા, નેત્રીજાત તથા મમતવનો ત્યાગ એજ સદુતા જાનવાનું કાયાલુ કરનાર છે. દુષ્કર્મમાં શાન્તિ સ્થાપનાર પણ એ છે અને જનમાં શાન્તિ સ્થાપનાર પણ એ છે.

રામ-દેવતા ઉકળતા સર જેવા રાજકર્મજ્ઞ રામ જી-પુરુષો પાને શાન્તિની આરા સમાવી તે રામ પહેંચીને જલની બૂલ પડવા જેવી ભરત દેવ છે.

વિશ્વની શાન્તિ માટે, આંતરબાહ્ય જીવનમાં સુસં-
વાદિતા સ્થાપવાની સહુને સન્મતિ સુઓ ! કોઈનાય
અકલ્યાણની પ્રવૃત્તિમાં નહિ જોડાવાનું બળ તમારા
જીવનમાં પ્રકટે ! હિંસાના પડખે ચડવાની દુર્મતિથી સદા
દૂર રહેજો !

તોજ શાન્તિ તમારું પડખું નહિ છોડે ! અંતોષ
સદા તમારો થઈને રહેશે. પ્રગતિપથે તમે નિર્વિઘ્ને
આગળ વધી શકશો.

જીવનત્રયમાં સદા સાચી શાન્તિ પ્રવર્તે.

૫: સમાજવાદનો સાચો આદર્શ

આજનું જાહેર બ્યાખ્યાન, 'સમાજવાદનો સાચો આદર્શ' એ વિષય પર રાખવામાં આવ્યું છે.

આજે ઠેર, ઠેર આ વાદની વાતો સાંભળવા મળે છે. વર્તમાનપત્રોમાં આ વાદ અંગે અનેક લેખો તેમજ ચર્ચાઓ પ્રકટ થાય છે. આજે એવો કોઈ દેશ જાગ્યે જ હશે કે જ્યાં આ વાદ અંગે વાદવિવાદ ન થતો હોય. કોઈ આ વાદને વખાણું છે તો કોઈ વખોડે છે. કેટલાક જણના મન આ વાદની સ્થાપનાની દિશાનુસાર હશે. તે કોઈક સિદ્ધિ, નરહાર તેમજ પ્રચાર દ્વારા આ વાદને આ દેશમાં વિપરિત બનાવવાના પ્રયત્નો હશે.

સમાજવાદની સ્થાપના :

પૌરાણીક સમયે સમાજના અંગરૂઢ નામના સમાજના પોતાના ઉપરના ઉપકારોને અંતઃસ્વરૂપે સ્વીકારતા, સમાજના જીવને બાંધે વળતું, સમાજની

સમાજવાદનો સાચો આદર્શ :

પ્રતિષ્ઠાથી ન્યારી અંગત ઇચ્છા તથા પ્રતિષ્ઠાની લાલસાથી મુક્ત રહેવું અને પોતાની સમગ્ર શક્તિ વડે સમાજશ્રીરને શક્તિસંપન્ન બનાવવાના કામમાં બદલાની જગા પછી અપેક્ષા ન રાખવી એ છે સમાજવાદની વ્યાખ્યા.

‘સમાજ’ શબ્દનો જેટલો વ્યાપક અર્થ કરીએ તેજ મુજબની વ્યાપકતા પોતાના જીવનમાં કેળવવાથી માનવી, આખી દુનિયાનો મિત્ર બની શકે છે અને ‘સમાજ’ શબ્દને ઘર તથા શેરી પૂરતો જ સીમિત કરી દેવાથી માનવી, સંકુચિત મનનો બની જાય છે અત્યારે બધે ‘સમાજવાદ’ શબ્દ તે, તે રાષ્ટ્રની અસ્મિતા પૂરતો વપરાય છે. પરંતુ રાષ્ટ્રનું સમાજવાદમાં રૂપાંતર કરવાનું કાર્ય જે ઉદારતા, સહિષ્ણુતા, ત્યાગવૃત્તિ તેમજ સંયમ પ્રચુર જીવનની અપેક્ષા રાખે છે તે જો તે રાષ્ટ્રના નાયકોના જીવનમાં ન હોય તો તે રાષ્ટ્રનો તે ‘સમાજવાદ’ માત્ર કાગળીઆ ઉપર જ જીવતો રહે, અને ખિચારા પ્રજાજનો રોજેરોજ અર્થહીન પજવણીના ભોગ બનતા રહે.

ખીજનું બળજબરીથી પડાવી લઈને સાચો સમાજવાદ ન સ્થાપી શકાય. સાચા સમાજવાદ માટે સ્વાર્થનું વિકેન્દ્રીકરણ કરવું પડે. પુણ્ય-પાપના ભેદને સમજ્યા સિવાય કલમ અને કાયદાના જોરે બધાને બહારથી એકસરખા કરી નાખવાની નીતિ ખતરનાક છે. દરેક આત્મા, આ દુનિયામાં સગવડ-અગવડ પોતાના

પુણ્ય-પાપ અનુસાર ભોગવતો હોય છે. તમારાં પર્મ
એ છે કે પુણ્યના ઉદયે મળેલી સંપત્તિનો, મુંઝાતા
માનવો તેમજ તરફડતા માણીઓ માટે વિવેકપૂર્વક
ઉપયોગ કરવો.

સમાનતા શ્રમ છે :

આજના સમાજવાદના ફેટલાક સૂચપારો, ભારતની
પ્રજા ઉપર પોતાના વિચાર મુજબનો સમાજવાદ લાદીને
બધાને એકસરખા બનાવવાની ધેલછા સેવી રહ્યા છે.
બધાને બહારથી સમાન કરવાની વાત. એક પ્રકારના
મનિષ્ઠમની પેદાશ છે. જે માણસો આવી વાતો કરે છે,
તેઓ એ પોતાના કુંડુંબના સંબંધો વચ્ચે પ્રવર્તતી
અસમાનતાનો અભ્યાસ કર્યો તો પણ તેમને પાયાનું
બંધુ સ્વયં સમજાઈ જાય છે, આત્મ-અભિમાન વિવાદ
વાંધી સમાનતા કેઈ કાળે શક્ય ન બની શકે.

સમાનતાની વાતો કરનારા માનવોમાં જ કેટલી
અમાનતા છે અને કેટલી અસમાનતા છે તેનો અભ્યાસ
પણ મુંઝવે નથી કરી શકતા? એ સમાજવાદી વિદ્વાનો
પેટી એક, પૈસાના બધે મુંબઈથી ટિફ્ટી પકેવના અવ
છે, જ્યારે બીજો પોતાનો જાતેક વિદ્યુતિ સાધન
વિધવા કાનું. જડ કરાવતો નહીં જ્યારે મુખ્યમાં
ઉંડી પડે છે.

સમાજવાદી સમાજસંસ્થાની વેળા. જેને જેને
કાનું કો પુણ્યને સંસ્કારીત્વ ન કરતા અને જેને કો

મહાલી શકે એ ક્યારે શક્ય બની શકે? જ્યારે આ દેશના બધા નાગરિકો સંપત્તિ અને સંસ્કારના શિખરે પહોંચી ચૂક્યા હોય ત્યારે, જ્યારે આજે તો પ્રજાનું માત્ર નામ આગળ કરીને એજ પ્રજાના પરસેવાના પૈસાનું પાણી કરનારા, સમાજવાદની સુધ્ધિચાણી વાતો ચલાવી રહ્યા છે.

સાચા સમાજવાદીની નજર, ખીજની અગવડ તરફ હોય, પોતાની સગવડ તરફ નહિ. ખીજની સાનુકૂળતાનો લોગ લેનાર સમાજવાદી પણ નથી અને માનવતાવાદી પણ નથી અને જો છે તો તકલાદીને તકવાદી.

માટે જ કહીએ છીએ કે સ્થૂલ સમાનતાના ભ્રમમાં ન ફસાશો. પુણ્ય-પાપના લેદ્ધ અનુસાર સગવડના લેદ્ધ પણ રહેવાના. વધુને વધુ અગવડનો મોહ તમને સગવડના દાસ બનાવી દેશે. જરા જેટલી અગવડ પણ તમને અકળાવી મૂકશે, ખીજઓ તરફના તમારા લાવને મલીન બનાવી દેશે. જીવન તમારું લોગપ્રધાન મટીને, ત્યાગપ્રધાન બનશે એટલે સાચો સમાજવાદ આપોઆપ તમારા આચારમાં વણાઈ જશે.

સમાજવાદનું સત્ત્વ :

એક શ્રીમંતને ઘેર એક ચોર ચોરી કરવા આવ્યો. ચાલાકીથી ચોરી કરીને પાછો ફરતાં તે પકડાઈ ગયો.

આ સમાચાર સાંભળતાંની સાથે એ ધીમત તત્કાલ રાજા પાસે ગયો. શા માટે એ બાંધેા છા ?

એમ વિનવવા કે, 'નામદાર, એને છાડી દેા.' નહિ કે કદાચ સજાની લલ્લામણુ માટે. રાજાની આજ્ઞાથી ધાર છૂટેા ધયો. એટલે તે ધીમત તેને પોતાને ધર લઈ ગયો. લઈ જઈને શું કયું તે બાંધેા છા ? એને પટેલા નહાવા ચરમ પાડી આપ્યું. પછી કુંદર વસો તેમજ કિંમતી દાગીના આપ્યા અને બાવનું કોઈન જમાડીને કહ્યું કે, 'બાઈ, ધારીના પ્રધામાં નારી બાળને હવે પછી સંટોકીય નહિ.'

સાચા સમાજવાદ આમ આવે, નહિ કે બખાલજી રાંધી, મન કે મતાના એક સમાજવાદ નહિ સ્થાપી યકામ. પરંતુ સંમત તેમજ પરિવહની પ્રતિ ઉપર બંધુક સ્થાપવાથી સમાજવાદને લાયકની હયા ઝિન્દી કરી શકેા. સમાજકલ્યાણની આવના મુજબ હવત બચકાર સ્થાપેા. તો સાચા સમાજવાદી બની શકેા. સમાજનું બહે તમે ને કામ, પણ બમને બચાફ કરી લેવા દેા. એવા મુજબ વિચારી કાર્ય હવત એડેા તો તમે પણ બચડેા અને સમાજ પણ સચડેા.

જાંચ સમાજવાદી સંમત પણ દેાવ, પરંતુ તે પોતાને પોતાની સંપત્તિને બાંહેડા રાખી ન જાયે અને તે સંપત્તિ ઉપર પોતાના એટલેજ સમાજને બાંહેડા પણ જાયે તેમજ સંમત અને દેહાઈ ને.

પાઈ પણ એ રીતે ન બગાડે કે જેથી સમાજનો દ્રોહ થતો હોય.

સ્થૂલ તેમજ સૂક્ષ્મ સંપત્તિની વાતસહ્ય તેમજ વિવેકપૂર્વકની વહેંચણીમાં સાચો સમાજવાદ સમાએલો હોય છે.

તમારાં વસ્ત્રો, ખોરાક વગેરે પરથી તમારી આર્થિક સ્થિતિનું અનુમાન કરી શકાય, જ્યારે સમાજવાદી સમાજરચનાની વાતો હાંકનારા આ દેશના આજના આગેવાનોના ઠંઠારા ઉપરથી અનુમાન તો એ નીકળે કે, ‘ભારત, શક્તિ તેમજ સંપત્તિના શિખરે મહાલતો દેશ હોવો જોઈએ,’ જ્યારે આ દેશની આજની વાસ્તવિક સ્થિતિ શી છે તે તમે પણ જાણો છો.

પોતાની જાતને પ્રજ્ઞના નાયકપદે સ્થાપવા છતાં એ પદની જવાબદારી અને જોખમદારી નહિ સમજવા, પાળવાના કારણે આજે સમાજવાદના નામે ઠેર, ઠેર હુંડ મચી રહી છે. જેના હાથમાં તેની બાથમાં એવો ન્યાય પ્રવર્તી રહ્યો છે. પ્રજ્ઞના પરસેવાની મુડીમાંથી એક રાત્રી પાઈનો પણ અંગત મોજ પાછળ દુરુપયોગ કરવો તે મોટો પ્રજ્ઞ અપરાધ છે, એવું સમાજવાદનો ઝંડો લઈને ફરનારા ભાઈ-બહેનોમાંથી કેટલા સમજે છે તે તો આજની સ્થિતિ જ સ્પષ્ટપણે સમજાવી રહી છે.

વાત્સલ્યવાદ :

પૂર્વે' સ્ત્રીમંત્રોના દેયામા નદુઆવ હતો. વાત્સલ્ય હતું અને પ્રીતિના દેયામા મમર્પણનો આવ હતો. પૂર્વે કોટયાધિપતિઓને ત્યાં ધન્યો કલકત' કે સેમી જરૂર આવવાના ગરીબો ત્યાં નિઃસકોચપણે જઈ શકતા. આ ધન્ય હકમીના અદ્વંતા પ્રતીકરૂપે નહોતી. દરક યથામ આવતી, પરંતુ 'આર્યો અને હઈ જાઓ.' એવા સદુઆવ અને ત્યાગની યથાર્થે ધોષબુદ્ધિ દરકાયથામ આવતી હતી. અથાદે આજે તો હકમીને નિભેરીમ. અર્ધી રાખવામાં આવે છે અથવા એના વડે પિલાસ અને વિદુતિ વધારનારા પદાર્થો ખરીદવામા આવે છે.

તમારી મોટર આશિર્વાદરૂપ છે, પણ ક્યારે 'અર્ધી' રાતે જરૂરીઆવવાનાને હલતા દેશે આપો તે.' તા. ૧૯૨૯ તે માપરૂપ ખતી જશે. તમારી નુદી ખાલી નહીં. કુદરત ખોટો છે. પુદ્ગલધી પ્રાપ્ત થયેલ પૈસા ખોટી નહીં. પિતૃવાદ ખોટો છે, સંમત ખોટો નહીં, ૭૦૦૫.૬ ખોટો છે, સમાજવાદ તેને કહેવાય કે વહેતું ગરું. પણ જેટું ન હોય !

વહેતાં પાણી જ નિર્મળ રહે છે. અરે કે જેમ ૧૯૨૯ નોંધવાર જવાનુક્રમો પૂરાય છે એ. કે ૧૯૨૯ ૧૯૨૯ રૂ. ૫૫ માટે છે, તેમ વાત્સલ્યવાદને દેશે કુટુંબ ૧૯૨૯ રૂ. ૫૫ માટે છે અને એમ હકમીને એવા ૧૯૨૯ રૂ. ૫૫ માટે કલકત ૧૫ પૂર્વ જ એ. ૧૯૨૯ છે.

વાત્સલ્યવશાત તમે તમારા દીકરા દીકરી માટે શું શું નથી કરતા ? અને કેટલાક તો પોતાની શક્તિ ન હોવા છતાં વાત્સલ્યને વશ થઈને પોતાના સંતાનો માટે કિંમતી કપડાં તેમજ રમતગમતનાં સાધનો વસાવતા હોય છે આ વાત્સલ્યને તમારે 'વિકસાવવું' જોઈએ. નહિતર તમારો જીવનવિકાસ અટકી જશે. તમારા પરિવારના સભ્યની માંદગી તમને ચિંતાતુર બનાવી શકે છે, જ્યારે પાડોશીની પ્રકટ પ્રતિકૂળતા તમને ભાગ્યે જ સ્પર્શે છે, આમ કેમ ? તમે ઘણાના મટીને થોડાના બનવા માગો છો ? એમ કરશો તો તમે પૂરા માનવમાં પણ નહિ બપો. અને માનવભવની જોઈજાતીનો ડાઘ તમારા કપાળે ચોંટશે.

વાદ તમારો ભલે ગમે તે હોય. પરંતુ જો તમારા દિલમાં દયા હશે, વિચારમાં વાત્સલ્ય હશે તો તમે, તમારી સંપત્તિના સદુપયોગ દ્વારા સમાજનું ઋણ ચૂકવવામાં જરૂર સફળ થશો. હોય બળવાન છતાં લાંગડાતા નિર્બળને બલો ન આપે તો તેનું બળ શા કામનું ? હોય સુખી છતાં, દુઃખીના દુઃખને દૂર કરવામાં કાયરતા બનાવે તો તે સુખી કેવો ?

અંતઃકરણની અમીરાત :

રળીઆમણો મગધ દેશ. સમ્રાટ શ્રેણિક તેના રાજવી. રાજગૃહી તેનું પાટનગર, એક વખત નેપાળના

વેપારીઓ દિનથી રત્નકંબજો લઈને રાજગૃહીમાં આવ્યા
રત્નકંબજો દિનથી દુતી બોલે તે વેપારીઓ સાથે
નફાનો આશાએ ત્રીધા ઝંખિક મહારાજ પાસે પહોંચી ગયા

રત્નકંબજો બેઠને ઝંખિક મહારાજ વિચારે છે.
સ્વપતિ બાપી રીને વાપરી નાખવી એ ઠીક નહિ!
આપણેય તો મારી પ્રબને તે ખરા વચમે કામ આવશે
આમ વિચારીને તે બેઠે પણ રત્નકંબજ ખરીદતો નથી
વેપારીઓ નિરાશ થઈને પાછા ફરે છે તેમાં જાણીતો
રાજગૃહની બહારજાણી તેમને પાછળ પ્રવીણ થાય છે

બિંબી બબરે આમજ વધી દોઢા વેપારીઓ રત્તામાં
મળતા રાજગૃહીના નાનકોને જાણાય છે કે, ' જે
પાછા બેઠે રાજવી ન ખરીદી શક્યા તે. તેની પ્રબ રા
ખરીદવાની હતી?' કહી, કહી આ રાત, રાત્રિજાગ
માતા, બહાર દેશાગ્રીના કાને પહોંચે છે. બહાર દેશાગ્રી
ગરવ પાતાના નોકરને કંબજના વેપારીઓને બહુમત
પૂર્વે બેઠાથી લાવવા માટે બબરના દેશાગ્રી છે
દેશાગ્રીના મનમાં બેઠ છે કે, ' જે વેપારીઓ નિરાશ
થઈને પાછા ફરે, તો દેશાગ્રીના નોકર તેમજ
મનપ્રસન્નની બેઠેજાતી રહે '

મહારાજે કહ્યું કે બહાર નોકર રાત્રિજાગ નોકર
વેપારીઓને દેશાગ્રીના નોકર બહુમત નોકર રાત્રિ
જાગ વેપારીઓ વચ્ચે બેઠે છે તેમજ મનપ્રસન્ન

મ કે, ‘અમને ઊભા રાખીને આ ખિચારો શું
વાનો હતો?’ પાસે પહોંચી, વિનયપૂર્વક નમસ્કાર
, શેઠાણીનો માણસ તે વેપારીઓને પાછા ફરવા
વે છે અને કહે છે કે, નિરાશ ન થશો, તમારી
સે હશે તેટલો ખર્ચો માલ અમારાં બાઈ જરૂર
રીતી લેશે.’

વેપારીઓ નોકરની સાથે ગોલદ્રશેઠના આવાસે
વી પહોંચે છે. લદ્દા શેઠાણી તેમને આવકારે છે,
સવા આસન આપે છે. અને પછી પૂછે છે કે, ‘ભાઈઓ!
મે જે માલ લાવ્યા હો તે બતાવો,’ આશાલય્યા હૈયે
પારીઓ પોટકામાંથી રત્નકંબળો કાઢીને શેઠાણીને
તાવે છે. એક રત્નકંબળ ઉપર ઉડતી નજર નાખીને
કાણી પૂછે છે, ‘નંગ કુલ કેટલાં છે અને એકની શી
મત છે?’

વેપારીઓનો આગેવાન કહે, ‘અમારી પાસે કુલ
બળ રત્નકંબળ છે અને એકની કિંમત સવાલાખ છે.’
કાણી કહે છે, ‘બત્રીસ હોત તો ઠીક રહેત, ઠીક, ચાલો
બળ તો સોળ, આપી દો અને ખજાનચી પાસેથી પૂરા
સલાખ ગણી લો.’

શેઠાણીની શક્તિ જોઈને મગધ અને રાજગૃહી
ટેનું વેપારીઓનું માન વધી ગયું. ઊભા માર્ગે તેઓ
દ્રાશેઠાણીનાં વખાણ કરવા લાગ્યા.

શ્રેણિકને થયું કે આવા સુખી ઘરના ગૃહસ્થોને મારે મળવું નોઈએ. પોતે રાજા હોવા છતાં સામેથી મળવાનું કહેણ મોકલાવ્યું. ભદ્રા શેઠાણીએ પણ એવો જ વળતો સંદેશો કહેવરાવ્યો. ‘મારું આંગણું પાવન કરવા આપ પધારો તેનાથી રૂડું શું? આપને સત્કારતાં મને અપૂર્વ આનંદ થશે’ જ્યાં અંતઃકરણની અમીરાતવાળા શ્રેણિક જેવા રાજાઓ અને ભદ્રા શેઠાણી જેવા સૌજન્ય-શીલ પ્રજાજનો વસતા હોય તે દેશમાં વગર સમાજવાદે સમાજવાદનાં મીઠાં ફળો પાકતાં હોય તેમાં શી નવાઈ?

ખરી ખુમારી :

પોતાના રાજવીના સત્કાર માટે ભદ્રા શેઠાણીએ શેરી વળાવીને ગુલાબજળ છંટાવ્યાં. ઠેર, ઠેર તોરણો બંધાવ્યાં, ચોમેર સુવાસિત ધૂપ ફેલાવી દીધા. આ માર્ગે થઈને શ્રેણિક પોતાના ખાસ માણસો સાથે ગોલદ્રશેઠના મહાલયે આવી પહોંચ્યા.

આ મહાલય એમાં રહેનારા મહાનુભાવો જેટલો જ ભવ્ય તેમજ આકર્ષક હતો. સ્ફટિકરત્નની ચકચકિત દ્રસ પર પગ મૂકીને શ્રેણિક મહાલયમાં દાખલ થયો. આગળ ભદ્રા શેઠાણી છે, પાછળ શ્રેણિક રાજા છે, રાજા મહાલયના પ્રથમ માળે પહોંચે છે. સ્ફટિકની તેની લાઠીઓ છે. સુવર્ણરસી દિવાલોમાં જડેલા રત્નો અજવાળાં રેલાવી રહ્યાં છે. આ બધું નોઈને રાજા ખુદ આશ્ચર્ય અનુભવે છે.

ખરીદી લઉં, એ તો આપણા સ્વામી છે. મારા પણ ખરા અને તારા પણ ખરા.'

પોતાની માતાનો જવાબ સાંભળીને દોમદોમ સાહ્યબી વચ્ચે મહાલતો શાલિભદ્ર એકદમ ઊંડો ઉતરી જાય છે. તે વિચારે છે કે મારા માથે સ્વામી! જરૂર મારા પુણ્યની ખામી નહિતર વળી મારા માથે માઢીક હોય! આવી હીણપતભરી હાલત વચ્ચે આ સાહ્યબી શા કામની? સ્ત્રી પરિવારને પણ શું કરવાનો? તત્ત્વલક્ષી આ ચિંતનના પ્રભાવે તેનો આત્મા જાગી જાય છે. બધું છોડી દઈને તે સર્વત્યાગના મંગલમાર્ગે પ્રસ્થાન કરે છે. રાજા પણ તેને નમી પડે છે.

ખુમારી તે આનું નામ, કે જે એક પળવાર માટે પણ અપૂર્ણતાનો માર સાંખવા તૈયાર ન હોય. જ્યારે આજે તો દાંત પડી ગયા હોય તો પણ પાપક ખાવાનો મોહ તમે માંડ ત્યજી શકો છો.

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જે પ્રજામાં લોગનો રોગ ઘર કરવા માંડે છે તે સમાજવાદના સિદ્ધાન્તોને પાળવા જેટલી પાત્રતા જાળવી નથી શકતી અને જ્યાં શ્રેણિક પ્રકૃતિના રાજાઓ કે નાયકો નથી હોતા તે દેશમાં આ દર્શવાદના અંગૂળ તળે નર્યો દંભ પોપાય છે.

પ્રાંતવાદ સાથે કોઈ નિસ્ખત હોય ખરી? લાષાવાદની ભૂતાવળમાં તે ફસાય ખરો? રાગ અને દ્વેષપોષક વિચારો વચ્ચે તે પોતાની જાતને ગોઠવી શકે ખરો? પોતે સ્વયં સ્ફુરણાથી સ્વીકારેલા વાદની જ મર્યાદામાં આવી જતા માનવોની કંઠણાજનક હાલત વચ્ચે તેને અંગત સુખચેનના ચાળા સૂઝે ખરા?

સાચા સમાજવાદમાં નખ-શિખ ન્યાય પ્રવર્તતો હોય છે. કોઈ માનવ યા પ્રાણીને અન્યાય પહોંચાડીને સુખી થવાનો માર્ગ સમાજવાદમાં હોતો નથી. સમાજવાદ એ બુદ્ધિના કારખાનાનું રમકડું નથી, પરંતુ અંતઃકરણની વ્યાપકતાનું પ્રકટ સ્વરૂપ છે આજની રીતનો કેવળ શુષ્ક તર્ક સંકુચિતતા ને નાસ્તિકવાદના પરિણામરૂપ સમાજવાદ ખતરનાક છે, તેના અમલથી સમાજનું શ્રેય તો નહિ સધાય, પરંતુ પતન અવશ્ય થશે. જે તમે છેલ્લા વીસ વર્ષમાં સારી રીતે અનુભવી ચૂક્યા છો.

એટલે કહીએ છીએ કે, ઉપકારી અનંતજ્ઞાની લગવંતોએ પ્રરૂપેલા સર્વકલ્યાણના માર્ગ ઉપર ચાલતાં શિખો! ખીજનું લૂંટી લેવાની આમુરી વૃત્તિ છોડી દો! પશુ-પંખી તેમજ જાનના જીવોને તમારા વાદમાં સમાવી દો! એમનું હિત નહિ વિચારો ત્યાં સુધી તમારું ભલું નહિ થાય. સમાજ એકલા માનવોનો જ છે કે માનવો

પૂરતો જ એવું કદી ન માનયો. તમે સદુ ન્યાયપૂર્ણ
અવનના હક્કદાર છો તેમ જો છવો પણ છે, એમનો તે
હક્ક છીનવીને તમે દુ.ખી થયો.

સાચું સોનું કસોટીમા જોર ચમકે તેમ સાચો
સમાજવાદી, સમાજ જ્યારે મુશ્કેલીમાં હોય ત્યારે અનેક
ખતીર દાખવે, જો મુશ્કેલીને મહાત્ત કરવાના કામમા તે
સાત દિવસ પણ ન જુએ. કારણ કે સમજાયેલા સાચા
સમાજવાદની અવરના પ્રભાવે સમાજની મુશ્કેલીને તે
પોતાની જ મુશ્કેલી સમજતો હોય છે. મુખમાં સમાજના
બધનથી ન્યાસ બની જતારા અને દુઃખમા એજ સમાજને
ભાંડનારા, સમાજવાદી તો નથી જ પરંતુ સમજવાદી
પણ નથી.

સમાજવાદી સમાજરચનાના કંઠધારીઓ કેદીલેક
અને ઇમ્પાલમાં ફરે અને જેમના માટે સમાજવાદી
સમાજરચનાની વાતો મલી હોય તે ગ્રી-પુરુષોને
પહેરવા પગરખાં પણ ન હોય જો કેવો સમાજવાદ ?
ધરનો વડીલ, ધરના સંયોગો મુજબ વર્તે છે, જો સંયોગ
નબળા હોય તો નવું કાપડ ન ખરીદતાં ફારેલા વસ્ત્રોને
ચીગડા મારીને પણ તે ચલાવી લે છે, જ્યારે સમાજવાદની
વાંત કરનારા આજેવાનોનું આજનું વર્તન જોનારને તો
એમ જ થાય કે, આ દેશમાં આજે પણ પૂર્વકાળના
માફક દૂધ-ધીની નદીઓ વહી રહી હોવી જોઈએ. જ્યારે
વાસ્તવમાં અહીં આજે ચોખ્ખાં દૂધ-ધીને બદલે હવા

પ્રાંતવાદ સાથે કોઈ નિરુણત હોય ખરી? લાષાવાદની ભૂતાવળમાં તે ફસાય ખરો? રાગ અને દ્વેષપોષક વિચારો વચ્ચે તે પોતાની જાતને ગોઠવી શકે ખરો? પોતે સ્વયં સ્ફુરણાથી સ્વીકારેલા વાદની જ મર્યાદામાં આવી જતા માનવોની કંઈજાનક હાલત વચ્ચે તેને અંગત સુખચેતના ચાળા સૂઝે ખરા?

સાચા સમાજવાદમાં નબ-શિખ ન્યાય પ્રવર્તતો હોય છે. કોઈ માનવ યા પ્રાણીને અન્યાય પહોંચાડીને સુખી થવાનો માર્ગ સમાજવાદમાં હોતો નથી. સમાજવાદ એ ખુદ્દિના કારખાનાનું રમકડું નથી, પરંતુ અંતઃકરણની વ્યાપકતાનું પ્રકટ સ્વરૂપ છે આજની રીતનો કેવળ શુષ્ક તર્ક સંકુચિતતા ને નાસ્તિકવાદના પરિણામરૂપ સમાજવાદ ખતરનાક છે, તેના અમલથી સમાજનું શ્રેય તો નહિ સધાય, પરંતુ પતન અવશ્ય થશે. જે તમે છેલ્લા વીસ વર્ષમાં સારી રીતે અનુભવી ચૂકયા છે.

એટલે કહીએ છીએ કે, ઉપકારી અનંતજ્ઞાની લગવંતોએ પ્રરૂપેલા સર્વકલ્યાણના માર્ગ ઉપર ચાલતાં શિખો! ખીજનું લૂંટી લેવાની આસુરી વૃત્તિ છોડી દો! પશુ-પંખી તેમજ જાનના જીવોને તમારા વાદમાં સમાવી દો! એમનું હિત નહિ વિચારો ત્યાં સુધી તમારું ભડું નહિ થાય. સમાજ એકલા માનવોનો જ છે કે માનવો

અહીં આને તમારે ત્યાં લેવા માટે પડાપડી થતી હોય છે, મારામારી પણ થાય છે. જ્યારે મકાન-માલીક અને સજ્જન વચ્ચે આપવા માટેની સાત્ત્વિક રકઝક શરૂ થાય છે છેવટે જયસિંહ રાજ ન્યાય કરે છે. અને બંને શાન્ત થાય છે.

લાવોને આને આવા દાખલા ! જે કે હજી માનવતા સાવ પરવારી ચૂકી નથી એટલે વિશાળ આ દેશના ખૂણેખાંચરે આને પણ આવા માનવતાનાં ઝરણાં મોજુદ તો હશે જ પરંતુ જે અમે તમારી આગળ આવા પ્રકારના દાખલા રજૂ કરવાને બદલે સતતપણે માનવીની નબળી બાજુ જ રજૂ કરતા રહીએ તો સાચા માનવ બનવાની પ્રેરણા તમે ન ઝીલી શકો.

સાચા સમાજવાદરૂપી વડલાને માફકસરની સદ્દલા-વરૂપી હવા અને સત્કર્મરૂપી જળ, જે આ દેશમાં ભારતીય સંસ્કૃતિમાંની પોતાની અચળ નિષ્ઠાને કારણે પૂર્વકાળના સ્ત્રી-પુરુષો વહાવી શકતા હતા તે આ દેશને જ્યારથી યુરોપ-અમેરિકાના વિચારોની ઝેરી હવા લાગુ પાડવામાં આવી છે ત્યારથી તમે સહુ સમાજવાદની વાતો કરનારા પણ જીવન અને કાર્યમાં અસમાજવાદીપણું જ દાખવી રહ્યા છો.

સમાજોત્કર્ષ :

સમાજ ઊંચો ક્યારે આવે ? જ્યારે તમારી સંપત્તિની તમે બધા આપત્તિમસ્ત માનવો માટે ઉપયોગ

શ્રીમંતાર્જુનું પ્રદર્શન કરનારો માનવી તે સમાજની શોભામાં વધારો કરવાને બદલે ન્યૂનતા આણે છે એ તમે ન ભૂલશો.

હિતકર ઔષધ :

એક શ્રીમંતને સ્વપ્ન આવે છે. સ્વપ્નમાં તે લક્ષ્મી-દેવીને પોતાની સામે ઊભેલાં જુએ છે. તે લક્ષ્મીદેવીને આગમનનું કારણ પૂછે છે એટલે લક્ષ્મીદેવી કહે છે કે, ‘હું’ તને એ કહેવા માટે આવી છું કે આજથી આઠ દિવસ પછી હું તારે ત્યાંથી વિદાય લેવાની છું.

સ્વપ્નની આ વાત, શેઠ બીજા દિવસે પોતાના દીકરાની વહુને કહે છે. તમને થશે કે ઘરના બીજા માણસોને છોડીને શેઠ શા માટે પોતાના દીકરાની વહુને જ વાત કરી હશે? તો એટલા માટે એ બાઈ, ગુણિયલ તેમજ ચતુર હતી. આમાંથી બાઈ એ તારવવાનો છે કે, વયમાં તમારાથી નાના હોય છતાં ગુણમાં મોટા હોય એવા માનવી પાસેથી હિતકર માર્ગ-દર્શન મેળવવામાં તમારે મુદ્દલ સંકેત રાખવો જોઈએ નહિ.

પોતાના સસરાની વાત સાંભળીને ચતુર વહુ કહે છે, ‘તે જવાની જ છે, તો તે ચાલી જાય તે પહેલાં જ આપણે તેનો સન્માર્ગે વ્યય કરી દેવા જોઈએ’ શેઠ પોતે પોતાના દીકરાની વહુની અહિતકર સલાહ, ગુણકારી ઔષધની જેમ ગ્રહણ કરે છે. જ્યારે તમે હો તો ‘બેસો હવે ડહાપણ કાંઈ કરવું નથી અમને મરદોને

અપનાવો તો તમારા એકતાળીસ તો શું એકસઠં અળગનો પણ પત્તો તમે મેળવી શકશો.

પેલા શેઠે બધી જ લક્ષ્મી દાનમાં વહાવી દીધી એટલે લક્ષ્મીદેવી ફરી આવે છે. કહે છે કે ‘કેમ શેઠ ! જાગો છો કે નહિ?’ શેઠ કહે, ‘જાગું છું.’ દેવી કહે, ‘હવે હું નહિ જાઉં?’ શેઠ કહે ‘કેમ’ તો તમે લાવપૂં વંકનાં દાનધર્મ દ્વારા પાપને પાછું ઠેલી દીધું એટલે. હવે હું તમારે ત્યાં તમારી દાસી થઈને આવી છું.

જો લક્ષ્મીને તમારી દાસી બનાવવી હોય તો તેને દાન વાટે વહી જવા દો ! પણ એ દાન પાછળ, તમારો લાભ અધિક મેળવવાનો નહિ; પરંતુ લક્ષ્મીની સાર્થકતાનો હોવો જોઈએ. સમાજનું ઋણ અદા કરવાનો હોવો જોઈએ. લક્ષ્મીને જો પૂજ્ય પદાર્થ માનવાની ભૂલ કરશો તો તમે ક્યારેય ત્યાગી ગુરુઓની પૂજા લાવથી નહિ કરી શકો અને એ પણ લાખી રાખો કે ધનને પૂજનારો સમાજ, ધર્મની આરાધના નહિ જ કરી શકે

સાચા સમાજવાદ માટે ધનપૂજા જરૂરી નથી, પરંતુ સમાજના કલ્યાણ માટે પોતાના ધનને સાર્થક કરતા ધનના ત્યાગી મહાનુભાવોની પૂજા જરૂરી છે. આવા મહાનુભાવોમાં પ્રથમ હરોળમાં સર્વશ્રેયસ્કર ધર્મના આધક ગુરુ મહારાજઓ જ આવે છે. તેમના શ્વાસોચ્છવાસમાં બધાના કલ્યાણની લાવનાની સુવાસ હોય છે

સમાજવાદ તો નહિ વિકસાવી શકે પરંતુ તમારો સ્વાર્થવાદ વધુ વકરશે અને તમે સતત લયપૂર્ણ જીવનમાં ભેરવાઈ જશો.

સમાજવાદ માટે, સાચા ધર્મગુરુઓની સેવા તમારા માટે જરૂરી જ નહિ, બલકે અનિવાર્ય છે. પદ, પૈસા અને પ્રતિષ્ઠા ભૂખ્યા માનવો તમને સમાજવાદ નહિ જ શિખવાડી શકે, બાવળ બિચારો એની પાસે હોય તેજ તમને આપે ને! ત્યાં તમે કેરી માગો તેનો શો અર્થ? કેરી માટે તો તમારે આંખાની છાયામાં જવું જોઈએ ને? તેજ રીતે સાચા સમાજવાદી જીવનના શિક્ષણ માટે તમારે સાચા ધર્મગુરુઓની નિશ્રા, લાવપૂર્વક સ્વીકારવી જોઈએ.

શક્તિની સાર્થકતા :

સાચા સાધુપણના બંધારણીય જીવનને, બંધારણીય રીતે વરેલા જૈનસાધુને સત્તા નથી જોઈતી, સંપત્તિ પણ નથી જોઈતી. એ તો ત્રણ જગતના સર્વ જીવોના કલ્યાણની સાચી લાવનાવાળા હોય છે. જે સત્યની સચોટ પ્રતીતિ તેમને જોનાર, વિવેકીને તત્કાલ થતી હોય છે.

તેમનું તમને કહેવું છે કે, તમારી પાસે હોય તે શક્તિને સદ્લાવપૂર્વક સહુના હિતમાં સાર્થક કરો! નહિતર તે પંડતર પાણીની જેમ ગંધાઈ ઉઠશે અને તમારા જીવનને ગંદા બિચારોનું ઘર બનાવી દેશે. તમારી પાસે ધનની શક્તિ હોય તો નિર્ધનની મદદે દોડી જાઓ!

માટે ઉપયોગ કરવાની વાત, ભારતીય સંસ્કૃતિને મુદ્દલ માન્ય નથી. પૂરતા પાણીના અભાવે ઊભો પાક સૂકાય છે, તેમ શક્તિના વિવેકપૂર્વકના દાનપ્રવાહ સિવાય, સમાજરૂપી ખેતર સૂકાવા માંડે છે.

જે સંપત્તિ કે મિલકત પોતાને કે બીજાને પરમાર્થના કે સુપાત્ર દાનના સાચા કામમાં ન આવે તે નિર્વર્થક છે. સમાજવાદ કહે છે કે, બળવાન હો તો નિર્બળને આમરો આપો, એની ઢાલ બનો ! જ્યારે આજે તો ગાય, ઘેટાં, બકરાં, વાંદરા વગેરેને મારવા માટે પોતાની શક્તિનો લયંકર દુરુપયોગ, પોતાને સમાજવાદના પક્ષકાર માનતા, માનવો, કરી રહ્યા છે. એ સમાજવાદ એ સાચો સમાજવાદ જ નથી. કે જે કેવળ માનવો પૂરતો મર્યાદિત હોય, જેમાં સહુના કલ્યાણ માટે સંપૂર્ણ ભોગવાઈ પણ ન હોય એવા સમાજવાદને અનુસરવાથી તમે સાચા માનવ તો નહિ જ બની શકો; પરંતુ તમારા જીવનમાં માનવતાના જે અંશો હશે તે પણ આસ્તે આસ્તે નાબૂદ થઈ જશે. અને તમે પણ આજના સમાજવાદીઓની માફક એક દિવસ બોલતા થઈ જશો કે, ‘માનવીને જીવાડવા માટે પશુઓને મારવા એમાં કોઈ હિંસા નથી.’

પોતાના જીવનને ટકાવવાના મોહમાં બીજાનું જીવન લૂંટનારા સમાજવાદી ન કહેવાય, પરંતુ લ્યાનકે લૂંટારા કહેવાય, જે તમે એમની વાતોમાં આવશો તો હુઃખી-હુઃખી થઈ જશો. તમારું જ જીવન તમને ભારરૂપ

અને તે કારણસર પોતાનાથી ચઢીઆતા ગુણુવાળા મહાત્માઓને તેઓ નમતા હતા.

ત્યાગી મહાત્માઓ તરફનો તમારો પૂજ્યભાવ ઓસરતો જાય છે તે તમે જાણો છો? જો એ પૂજ્યભાવ ઓસર્યો ન હોત તો તે મહાત્માઓ જે ધન-માલ મિલકતને ત્યાજ્ય સમજીને ત્યજ દે છે, તેના જ માટે તમે અપ્રમાણિક બનવાની હદ સુધીનું પતન વહોરવા તત્પર ન બન્યા હોત. જડના આ રાગે તમારા જીવનમાં જડત્વ વધારી છે, અન્ય કાજે ઘસાઈ છૂટવારૂપ તમારી જાગૃતિ કુંઠિત કરી નાખી છે નહિતર અમને નમનારા તમે, અમે જેને અડતા પણ નથી એ નાણું માટે ન્યાયનો માગ છોડીને અન્યાયના માર્ગે જાઓ ખરા?

પરંતુ યાદ રાખો કે ત્યાગને પાછળ રાખીને તમે કદીયે આગળ નહિ વધી શકો, સમાજનું લઘુ નિર્માણ કરી શકો, અન્યના હિતમાં કશો જ ફાળો નોંધાવી નહિ શકો. એક સામાન્ય વ્યવહાર છે કે, જે ત્યાગે તેજ આપે (આગળ) છે. સમજપૂર્વકનો તમારો ત્યાગ તમારો જીવનને પવિત્ર બનાવશે, સમાજને વધુ બળવાન બનાવશે ખરેખર ત્યાગ એ અમૃત છે. અને રાગ એ હળાહળ ઝેર છે.

આ દેશમાં તો યુગયુગથી સમાજવાદ ચાલ્યો આવ્યો છે. ભરત બાહુબલી બે લાઈ. એકજ પિતાના પુત્ર બે લાઈ વચ્ચે યુદ્ધ થાય છે. યુદ્ધમાં મોટા લાઈ ભર

સાધનસંપન્ન હોવાનું ગૌરવ અનુભવતી વખતે તમને તમારા સમાજજંદુઓની તત્કાલીન સ્થિતિનો ખ્યાલ રહેવો જ જોઈએ, તે સિવાય તમારી તે સાધનસંપન્નતા અર્થહીન છે ?

ભારતનો સમાજવાદ માત્ર દ્રવ્ય વિતરણ પૂરતો સીમિત નથી એ પણ નોંધી લેજો. અહીં તો દ્રવ્યની સાથોસાથ ભાવનું પણ એટલું જ મહત્ત્વ છે. અને ભાવ વગરના દ્રવ્યનું નહિવત્ મૂલ્ય સ્થાપીને ઉપકારી ભગવંતોએ આપણને દયાપ્રધાન જીવનની સાચી દૃષ્ટિ બક્ષી છે.

પોતાના બાળકો અન્ન માટે ટળવળતાં હોય અને પિતા હોટલમાં બેસીને ફાફડા-જલેબી ઉડાવતો હોય તો નિષ્કુર જ કહેવાય ને ? તો પછી ભારતની પ્રજાની વર્તમાન સ્થિતિની ઉપેક્ષા કરીને વિલાસપ્રધાન જીવનમાં રાચતા અને છતાં સમાજવાદી સમાજરચનાની વાતો કરતા પ્રધાન-પુરુષો કેવા ગણાય ?

સાચી સમજ સંસ્કાર, ત્યાગ, તપ તથા પરોપકારી વૃત્તિ સિવાય સાચો સમાજવાદ નહિ સ્થપાય. સાચી સમજ તેને કહેવાય કે જે આપણને સહુના હિતમાં જીવન જીવવાનું બળ બક્ષે. અન્યનું સુખ લૂંટીને સુખી થવાનો રાહ. ભારતીય સંસ્કૃતિને મુદ્દલ માન્ય નથી.

ભારતીય સંસ્કૃતિ તો કહે કે, જીવન એવી રીતે જીવો કે તમારો અંતકાળ પણ સુધરે અને ભવાંતરમાં તમે સદ્ગતિના ભાગી બનો ! સદ્ગતિ સિવાય, પાંચમી

૬ : રામરાજ્ય

આજનું વ્યાખ્યાન 'રામરાજ્ય' એ વિષય રાખ્યું છે. આ વિષય એટલા માટે પસંદ કરવામાં આવ્યો છે કે આજે ચોરા-ચોટા, બાગ, બજાર અને સલાઓ રામરાજ્યની વાતો રત્નપૂર્વક ચર્ચાય છે. આ ચર્ચા પાછળ રામરાજ્યનો હૈયા ધબકાર છે કે કેમ તે આપ તટસ્થભાવે તપાસવું પડશે; કારણ કે રામરાજ્ય એ પ્રજાના લલા માટેનું આદર્શ રાજ્ય ગણાય છે. રામરાજ્યની ચર્ચા જો સલાનપણે થતી હોત તો દેશની પ્રજાની જે દુર્દશા આજે જોવા મળે છે તે ન બનવા પામત.

રામરાજ્ય એટલે આદર્શ રાજ્ય દૂધ સાકર સુમેળ જેવું રાજ્ય. આજે રાજ્યો નથી તેમજ તેમ રાજ્ય નથી એટલે રામરાજ્યનો આદર્શ મૂર્તિમંત થઈ શકે એવું ન માનશો. રાજ્યો નથી, પણ રાજ્યતો છે ને તેમજ તે તંત્રના સંચાલક પ્રધાનો વગેરે છે જ ને?

પરહિતચિંતા છે રામરાજ્યનો પાયો. જ્યારે આજે તો ઠેર, ઠેર લોકશાહીના નામે લોકોનાં મોં શાહીવર્ણી બની રહે એવાં સ્વાર્થનાં ગીતો ગવાય છે. આ દેશમાં સ્વાર્થવાદ એટલો ફાટ્યો છે કે માનવ-માનવ વચ્ચેના પવિત્ર સંબંધો પણ ધૂળચાટતા થઈ રહ્યા છે. અહીં આજે સ્વાર્થાધિ પુત્ર પિતાનું ખૂન કરી શકે છે; સ્વાર્થલોહુપ બાંધવ પોતાના જ સગાબંધુનું કાસળ કાઢતાં કાંપતો નથી. રાજ્યતંત્રના જવાબદાર ચાલકોની બીન ભારતીય નીતિનું આ પરિણામ છે, જો અહીં સાચા અર્થવાળી લોકશાહી હોત તો એક અમલદાર પ્રજાને રાંજડી ન શકત, પરંતુ લોકશાહીના નામે આ દેશમાં આજે તો ધક્કાશાહી ચાલી રહી છે. જેને રામરાજ્યના આદર્શ સાથે સીધો કે આડકતરો કોઈજ સંબંધ નથી.

રામરાજ્યની વાત કરનાર પ્રધાનને આજે એરકન્ડી-શન્ડ બંગલા પોષાય? અરે એ બંગલામાં તો એનો જીવ ગભરાઈ ઉઠે. અને એમ થાય કે મારી વહાલી પ્રજા, ભાંગીતૂટી દિવાલો અને વળીઓવાળી ઝુંપડીમાં હું ઠવાઈને છું? હાંની દિવસો જેમ તેમ વીતાવી રહી છે અને હું જો આવા બંગલામાં મહાલીશ તો હું એ પ્રજાને શું માં બતાવીશ! કયા મોંએ હું એ પ્રજા સમક્ષ ત્યાગ અને પરમાર્થની વાતો રજુ કરી શકીશ? અને કદાચ નક્કર થઈને હું એ વાત રજુ કરીશ તો પણ તેમને તેમાં વિશ્વાસ કેટલો બેસશે?

પાયાની વાતો :

રામરાજ્યના નવનિર્માણ માટે રામચંદ્રજીના જીવનનો આદર્શ જરાબર નજર સામે રાખો! એ આદર્શના લોગે મળતા ક્ષણિક સુખની લાલસામાં ન લપટાઓ! રામના રાજ્યમાં તો પૂરો ન્યાય પ્રવર્તતો હતો. જ્યારે આજે તો ચોતાની સાચી ક્રિયાદ લઈને અમલદાર યા પ્રધાનને ત્યાં ગએલા પ્રજાજનો પણ ધક્કે ચઢે છે.

રાષ્ટ્રના સંયોગ પ્રજાએ વિચારવા જોઈએ. પ્રજાની સ્થિતિનું પૂરું ભાન રાષ્ટ્રના આગેવાનોને રહેવું જોઈએ. જીવનની સર્વાંગી શુદ્ધિને સર્વથા સાનુકૂળ સંયોગોના નવનિર્માણના લક્ષ્યપૂર્વક રાજ્યતંત્રનું સંચાલન કરવાની ચોતાની જવાબદારીના પાલનમાં બેપરવાઈ, આળસ કે નિર્બળતા લવલેશ નજ નથી શકે કે ન નલાવી શકાય એ સત્યનો અપલાપ કરનારા પ્રધાનો યા અમલદારોને તત્કાલ તેમનો તે હોદ્દો છોડી જ દેવો પડે એવી જાગૃતિ ખમીરવંતી પ્રજા જ દાખવી શકે. જ્યારે આજે તમારામાં એ ખમીરનો મહદ્ અંશે અભાવ હોવાથી તમે નથી પ્રજા તરીકેનો તમારો ધર્મ બજાવી શકતા કે નથી પ્રધાનો તેમજ અમલદારો ચોતાના ધર્મને વફાદાર રહી શકતા.

પ્રધાનો પ્રજાને એકસંપીનો ઉપદેશ આપે અને ચોતે માંહોમાંહે પદ તેમજ પ્રતિષ્ઠા માટે ઝઘડે તેનો શો

રાજ્યતંત્રમાં કાર્યકારી અમલદારોનું સ્થાન ખાસ અગત્યનું હોય છે. એવા અમલદારો પ્રજા અને પ્રધાનો વચ્ચેના પુલનું કામ કરવાને બદલે, પ્રજાના માણસો પાસે વિવિધ જાતની માંગણીઓ મૂકે અને સ્વાર્થાંધ થઈને તમે તેમની તે માંગણીઓને સંતોષવાની 'હા' પાડી દો એટલે પછી તેમનામાં અને તમારામાં ફેર શો? આવું વર્તન તમને શોભે છે? આવા વર્તનવાળા પ્રજાજનો રામરાજ્યની વાતો કરે તેનો શો અર્થ?

અમલદાર તમને જોઈને એના અમલદાર ધર્મના પાલનમાં લીન બની જાય એવી પવિત્ર હવા તમારે તમારી આસપાસ નિર્માણ કરવી જોઈએ. આ નિર્માણ કાર્ય માટે તમારે ન્યાયપરાયણ જીવન ગાળવું જોઈએ. અન્યાયના માર્ગે મળતી સંપત્તિ સામે આંખ પણ ન માંડવી જોઈએ. સંપત્તિને કારણે નીતિ ચૂકવી એ તો રેવડી સાટે સોનાની કદલી કાઢી આપવા કરતાં પણ વધુ ખોટનો સોદો છે. અમલદાર કે જેમના હાથમાં અમાર નાણાં-જમીન વગેરેનો વહીવટ છે તેમને જો અમે અમારા અંગત લાભની અપેક્ષાએ લાલચ આપતા થઈશું તો એ અમલદારો જતે દહાડે લાંચને પણ પોતાનો હક્ક સમજી બેસશે અને વગર લાંચે કોઈનું ચ કાર્ય સુગમતાપૂર્વક, સમયસર પાર નહિ પડે અને તેનાં માઠાં પરિણામ સરવાળે અમારે જ ભોગવવાં પડશે એવી સમ્યક્ સૂઝ રામરાજ્ય ઝંખી રહેલા પ્રજાજનોમાં હોવી જ જોઈએ.

કોઈપણ પદાર્થ મેળવવા માટે એ પદાર્થનું જે મૂલ્ય હોય છે તે ચૂકવવું પડે છે. દાતણની પૂળી પણ વગર પૈસે નથી મળતી તો પછી રામરાજ્ય માટે જરૂરી ત્યાગ, સેવા, સ્વચ્છાઈ, સાદાર્થ અને સ્વાર્થત્યાગને ધ્યેયનિષ્ઠા સિવાય જ રામરાજ્ય આવી જશે? રામરાજ્ય પણ તમારી પાસે એનું મૂલ્ય તો માત્રશે ને? એ મૂલ્ય ચૂકવવાની તમારી તૈયારી આજે કેટલી છે? તમારા માનમાં પડેલી રૂપિયા પાંચસોની ચેલી એ તમારી જ ન હોય તો તેના ઉપર નજર પણ નહિ ઠેરવવારૂપ નૈનિકતા તમારામાં છે? કોઈના ચ અહિંતમાં નિમિત્તભૂત નહિ બનવારૂપ અમૃતિ તમે કેટલા પ્રમાણમાં કેળવી છે? રાજ્યવ્રતના ભયે, ધર્મવ્રતને વફાદાર રહેવાની પૂર્વ પુરોગોની નેમ તમે બજાવી ચકો તેમ છે ખરા?

રામરાજ્ય એ ગ્રાંધીની દુકાને મળતી ચીંટીની પીટી નથી કે મમે ત્યાંથી, મમે તે ફાંતે એ આના ફેળવીને તમે ને ખરીદી ચકો અને તેના રંગમા તમારા ભંગને રંગી ચકો. રામરાજ્યનો આદર્શ મહાન છે એટલે તેની સ્થાપના માટે તમારે હવનમાં મહાન બળનું પડ્યો સ્વાર્થમાં અફસ બળનું પડ્યો પરમાર્થમાં પુરોગાનન દાખવવું પડ્યો. દિવની હરિદ્રતા દર કરવી પડ્યો ઈર્ષા-અમૃવાથી અત્યંત ધનું પડ્યો હવન પ્રાપ્તની હવનતા આચાર દ્વારા દાખવેલી પડ્યો રામરાજ્યના આદર્શને પામવાનાં માર્ગમાં ૧૬૫ દુર્લભ

નહિ ચાલે. ગમે તે રીતે પણ જીવી નાખવાનો મોહ જતો નહિ કરો તો આ દેશમાં તમે પુનઃ રામરાજ્યની સ્થાપના નહિ કરી શકો.

કોઈની પણ સંપત્તિને લુંટવી એ અન્યાય છે, તેમ વેડફવી એ પણ અન્યાય છે. તમારી શક્તિ અને સંપત્તિના અર્થહીન દુર્વ્યયમાંથી રામરાજ્ય તો નહિ જન્મે, પરંતુ પાશવતા ભણી દોરી જનારા વિકારોને વેગવંત બનાવનારું તંત્ર અમલમાં આવશે. આજે તમે છતી મુઠીએ અજંબો અનુભવો છો તેનું કારણ શું? એજ કે જીવન માટેનો સાચો આદર્શ તમે સ્વીકાર્યો નથી.

ભૂલનો એકરાર :

પોતાના પિતાના વચન અનુસાર રામચંદ્રજી વનમાં જવા તૈયાર થાય છે. લક્ષ્મણ કહે હું સાથે જ આવીશ. સીતાજી કહે હું પણ તમારી પાછળ આવીશ. આ છે રામરાજ્યનો આદર્શ. શ્રી રામવનવાસના સમાચારથી ભરત તીવ્ર આઘાત અનુભવે છે. તે તત્કાલ પોતાની માતા કૈકેયી પાસે જાય છે અને કહે છે કે, ‘પૂ. માતાજી તમે આ શું કર્યું? કયા સંયોગોએ આપને આમ કરવા પ્રેર્યા?’

પુત્રની વાત સાંભળ્યા પછી કૈકેયીને પોતાની ભૂલ અમનજ છે. ભારે એ ભૂલ માટે તેના હૃદયમાં પશ્ચાત્તાપ મળે છે. ભૂલને અહં વડે છાવરવાની વૃત્તિ રાખશે તો

હવનમાં મુખી નહિ થઈ શકે. જ્યારે રામના રાજ્યમાં તે પોતાની બૂલ સમભર્ષ ગયા પછી, મહારથીએ પણ આવા દિવથી ગ્રામાની સમા માનતા. પોતાની અદ્વૃપતા ધરાની બીકે, બૂલની માફી નહિ માગે તો તમે જે બૂલો કર્યો તેને માટે સમા માગવાની સમતા તમારા હવનમાં પ્રદર્શવી નહિ શકે.

ઉપરથી માત્ર, બૂલને પાત્ર છે. બૂલ ન કરે એક માત્ર સર્વં, પરંતુ ખરી પૂણી પોતાની બૂલ સમભય, પછી તેની સમા માગવામાં છે. જલે પછી પોતે મોટા હોઈ હોય અને સમા ગ્રામાન્ય માનવીની જ માગવાની હોય. પ્રકટેલા પશ્ચાત્તાપની તાકાત જાનવીને શુદ્ધ કરવામાં અજબ ભાગ ભજવે છે. પોતાની બૂલ સમભતાંની સાથે કોંઈ રથમાં બેસીને રામચંદ્રજી પાસે જાય છે.

પવનવેગી રથ ગણત્રીના કલાકોમાં રામચંદ્રજીએ જ્યાં પહેલો મુકામ કર્યો છે ત્યાં આવી પહોંચે છે. જમ દેવે અને ઉદાસ ચહેરે કોંઈ રથમાથી નીચે ઉતરે છે. કોંઈને એતાં વંત, રામચંદ્રજી, લક્ષ્મણ તેમજ શ્રીવાલ એકામ બિલા યાય છે અને વિનયપૂર્વક કોંઈના ચરણોમાં મસ્તક નમાવે ॥ ત્રણમાંથી એકેયને એમ નથી થતું કે, પોતાના સમા દીકરા જરતને રાજ્ય અપાવવાના લોભમાં અમને વનવાસ, અપાવનાર આ ઓરમાન માતાને તે વળી નમસ્કાર કેવો? છે તમારા દિલમાં આવી ઉદારતા? આ ત્રણ અને ચંદ્રકાન્તી સુદી ઉપર તમે રામરાજ્યની

વાતો કરો છો ? તમારી વાત સારી છે, પરંતુ તેના પાલન માટેનું જળ જે તમે નહિ બતાવો તો બીજે કોણ બતાવશે ?

અંતરવ્યથાને અંકુશમાં રાખીને કૈકેયી કહે છે, 'ચાલો ! નગરીમાં.' રામચંદ્રજી કહે છે, 'માતાજી ! આપ આ શું બોલ્યા ? રઘુકુલ રીતે સદા ચલી આઈ, પ્રાણ જાય પર વચન ન જાય, એ સૂત્ર શું આપ ભૂલી ગયાં ? મારા પૂ પિતાત્રીના વચનને પાળવાના પુનિત પ્રસંગમાંથી હું ચળું એ શું આપ ઈચ્છો ખરાં ? માટે મારી આપને, અરજ છે કે આ સુખરૂપ સીધાવો.'

એકવચનીપણું :

આવા ટેકીલા હતા રામચંદ્રજી. પોતાની માતાના આગ્રહ હોવા છતાં, પિતાનું વચન પાળવાની ટેક તેમણે ન છોડી, વનવાસના સઘળાં દુઃખ તેમને મંજુર હતાં, પરંતુ ટેકમાંથી ડગવાનો મુદ્દલ વિચાર તેમને સ્વીકાર્ય નહોતો. રામની ટેકથી સુપરિચિતા કૈકેયી ભારે હૈયે વેદાય લે છે. શ્રી રામ, લક્ષ્મણ તેમજ સીતાજી તેમને માવપૂર્વક વિદાય આપે છે. સીતાજીને પોતાના સાસુ માટે હૈયામાં એજ ભાવ છે જે ભાવ પુત્રીને પોતાની માતા માટે હોય. સીતાજીના સહિષ્ણુતારૂપ આ શુણનો ખરસો સ્ત્રીઓ માટે અણમોલ યાપણરૂપ છે.

જ્યારે આજના માણસો કર્મવશાત્ કોઈક મુરકેલીમાં જાય છે એટલે તેમનામાં અરજના અને ખમાડી પ્રકટ.

ધાને બદલે દીનતા તેમજ કાયરતા દેખાવા માંડે છે એ પોતાની એ મુશ્કેલી માટે તેઓ બીજા અનેકને ભાંડી શકે છે. હોહા! અથા ઠંગાલ લવનમાં રામરાજ્ય દેવા સંચરે ખરી કે ?

લીધી ટેક ઊડવી નહિ, વચનભંગ થવું નહિ એ સાધારણ વાતો નથી. એના માટે તો ભારે સત્ત્વ એકાએક એટલે કે મુખેની લાલસા લગાર પણ ન થાયે. ધર્મમાં અપૂર્વ નિષ્ઠા એકાએક પરના અપકારોને ભૂલી જવાની ઉદારતા એકાએક પોતે બીજા પર કરેલા ઉપકારોને ભૂલી જવાની સરજતા એકાએક રામચંદ્રના વચનપાલનમાં દૃઢ રહ્યા તો જન્મવને રામરાજ્યનો આદ્ય આપતા ગયા. એ તેમણે માતા કૈકેયીની લાગણીને વશ થઈને વચન પાલનમાં છૂટછાદ સ્વીકારી લીધી હોત તો ન તેઓ લવનની અમીરાવ અનુભવી થકવ ન જન્મવને રામરાજ્યનો આદ્ય આપી થકવ.

પિતાનું વચન ફાક ન થાય તેની એ કાજલ ॥મચંદ્રને દલી તેથી કાજલ તેમને પોતાની જાન માટે પણ નહોતી, નહિતર તેઓ પોતાની તે સ્વત માટે પણ વચનપાલનમાં જરૂર મોઝા પડી ગયા હોત. જ્યારે આજે તો ઉપકારી ગુરુની આજ્ઞાના પાલન માટે જરૂરી અમમતતા અને અમર્ષજાણનો ભાર અભાવ વર્વાર છે. અને કેટલાક તો અદૃશી પ્રેરણને પોતાને પૂજ્ય ગુરુને સાથે વાલિવાદમાં ઉતરી પડે છે.

જેવો રાજા તેવી પ્રજા :

જેવા ટેકીલા રામચંદ્રજી હતા એવી જ રામપ્રેમી તે સમયની પ્રજા હતી. પ્રજાને માત્ર રાગમાં જ પ્રેમ હતો એવું નહિ, પરંતુ રામના આદર્શોમાં પણ રામ જેટલો જ પ્રેમ હતો. મતલબ કે રામનું નામ અજવાળે એવી રામની પ્રજા પણ હતી. રામ વનમાં ગયા તો જાણે પોતાના પ્રાણ ગયા એવું દુઃખ તે પ્રજાએ અનુભવ્યું હતું.

જ્યારે રામરાજ્યની વાતો કરનારા આજના પ્રધાનોને નથી પ્રજાની પડી કે પ્રજાને નથી પ્રધાનોની પડી. આમાં પ્રજા કરતાં વધુ દોષિત પ્રધાનો છે કારણ કે હોદ્દાની રૂએ તેમની જવાબદારી અધિક છે. એ જવાબદારીના પાલનમાં તેમણે જો રામચંદ્રજીનો આદર્શ અપનાવ્યો હોત તો પ્રજામાં પણ આદર્શ જીવનની ભૂખ ઉઘડી હોત.

દયાપ્રધાન આ દેશની પ્રજામાં જો સત્ત્વ, શૌર્ય અને સમર્પણની તમન્ના ટકી રહેલ હોત તો નિરપરાધી જીવોને હોદ્દામાં કરી જનારાં મગરના જડખાં જેવાં ભયંકર કતલખાનાં આ દેશમાં ઊભાં ન થઈ શક્યાં હોત. રામના રાજ્યમાં તો નાના-મોટા સહુ જીવોના જીવનની ઈજ્જત થતી. ખીજનું જીવન લૂંટી લઈને, સુખી થવાની આસુરી વૃત્તિ કોઈ ન દાખવતું. નિરપરાધી પશુ-પંખીઓ તેમજ જળના જીવોની વહારે નહિ ઘાવાફેલ નિર્માલ્યતા આ જો આ દેશમાં તમારી આવુણાવુને આગળ વધીને કહી

ચાલ કે, તમારા જીવનમાં કેટલી હદે ફેલાઈ ગઈ છે તે તો વિચારો !

રાજ્ય જ્ઞાન મૂલ્યે તો એની સાત ઠેકાણે લાવવાનો બંધનો પ્રબલધર્મ એ તમને નહિ બળવો તો રાજ્ય અને જીવનનો નાશ કેાણુ અટકાવી શકયે ? આજે ભલે ભયો ન રહ્યા, પરંતુ પ્રધાનો તો છે ને ? એમને શું ? નથી કહી શકતા કે ભારતમાં ભારતીય રીતે રાજ્ય લાવવાની પ્રવિજ્ઞા વડે બંધાવા હો તોજ અમે તમને ન તરીકે સ્થાપી શકીએ તેમજ સ્વીકારી શકીએ. તમારા હોદ્દામાં આજે એ ગરમી ક્યાં છે કે જેનો તાપ નેવા પાપને પ્રબળી શકે, ઉન્માજે ચાલી રહેલાને, સન્માજે વળવાની ફરજ પાડે ? તમારે તો તમે તે રીતે પણ જીવવું છે ! ભલે પછી એ જીવનમાં, 'જીવન' જેવું કંઈ હોય કે નહિ.

હાથ, અનીતિ, કાળો કારભાર અને વિલાસ દેવડા આ ચાર રાજે લગભગ આખી પ્રબલને પામરમાં બાંધી નાખી છે એટલે તો પેટાંના ટોળાના સરદાર જેવા પ્રધાનો પણ આજે અહીં જેમ હાવે તેમ બોલી શકે છે. જાતી શકે છે. પ્રબલ પૈત્રાનું પાણી કરી શકે છે. તરંગી પોષનાઓ પાછળ નાણાંનો પૂમાટો કરીને પ્રબલને દેવાદાર બનાવી શકે છે.

ઘરઘરમાં દિવાળી :

દશરથજીના કુટુંબમાં હતી તેવી ઉદાત્ત, મંગલ ભાવના જે ઘરઘરમાં સ્થપાઈ બય, તે ભારતમાં જરૂર રામરાજ્ય આવી બય. પરંતુ આજે વહુ સાસુને લાંડે છે, સાસુ વહુને પારકી જણી સમજીને તરછોડે છે. પુત્ર, પિતાની આમન્યા લોપતાં અચકાતો નથી. પુત્ર તરીકેનો પોતાનો ધર્મ તેને પાળવો નથી અને છતાં તે પિતાને, પિતા તરીકેની પોતાની ફરજોના પાલન માટે ઉપદેશ આપવાની ધૃષ્ટતા કરે છે. સ્ત્રી પતિસેવાને દાસીકૃત્ય, સમજવા લાગી છે. પતિ, સ્ત્રીને લોગનું સાધન સમજવા લાગ્યો છે. શેઠ-નોકર વચ્ચે મોટા-નાના ભાઈ જેવા સુમેળ રહ્યો નથી. પછી રામરાજ્ય સ્થપાય શી રીતે ?

પોતાની પ્રજાને સુખી કરવા માટે, ગમે તેવું દુઃખ સહર્ષ સ્વીકારી લેનાર પ્રધાનો તેમજ તેવા પ્રધાનોના દુઃખમાં સહાય સાથ આપનારી પ્રજા એ જોના સુમેળ દ્વારા રામરાજ્ય સ્થાપાય. પ્રધાનો અને પ્રજાજનો વચ્ચેના પુલ તરીકેનું પવિત્ર કામ અમારે કરવાનું છે એવી સમજવાળો અમલદાર વર્ગ પણ જોઈએ જ. તીખા અને તોછડા અમલદારોએ તમારાં ગૌરવને હણવામાં કશી મણા નથી રાખી પણ તમારે તેમને માફ કરવા જોઈએ કારણ કે પ્રધાનો તરફથી સાચો જે પ્રજાપ્રેમ મળવો જોઈએ તે નહિ મળવાને કારણે તેઓ તમને સાચા રૂપમાં ઓળખી શક્યા જ નથી. જ્યાં એક બીજાના હિતમાં સ્વાર્થ ત્યાગની

માવનાનો અમલ છે ત્યાં સમસાન્ય છે. જે કુટુંબના સભ્યો પરસ્પર કાળે કંઈક પણ કરી છૂટવાની એક પણ વાત જતી નથી કરતા તે કુટુંબમાં સમસાન્ય સ્થપાય છે. તે ઘરમાં દિવાળીનું પાતાવરણ ઇપાય છે.

મોટા એક કુટુંબનો દાખલો લઈએ તો તેમાં પિતા હોય, માતા હોય, બાઈઓ હોય, ભાણીઓ હોય, બહેનો હોય, દેરાણી-જેઠાણી હોય, નણંદ-લોભઈ હોય, મામુ-વદુ હોય તેમજ દિયર-જેઠ પણ હોય. માતા જે કોશિયાનો આદર્શ અપનાવે, પિતા રથરથનો ધર્મ પાળે, પતિ સમચંદ્રનો આદર્શ સેવે, પત્ની સીતાજીનો ધર્મ નજર સામે રાખે, બાઈ લક્ષ્મણનો આદર્શ લે, ઉનિલાનો દાખલો દેરાણી લે, લક્ષ્મણનો દાખલો દિયર લે તો તે કુટુંબમાં સમસાન્ય જ હોય ને?

લક્ષ્મણનાં પત્ની ઉનિલા પોતાના જેઠ સમચંદ્રની સાથે વનમાં જ્યાં માટે તૈયાર થએલા પોતાના પતિને કહે છે કે ‘આપ નિર્મિતપણે આપનો બંધુધર્મ બતાવ્યો! મારી મુશ્કેલ વિતા ન કર્યો. હું આપની ધર્મપત્ની છું અને ધર્મપત્ની તરીકેના મારા એ ધર્મ છે કે આપને આપના કર્તવ્યના પાલનમાં પૂરી સહાય કરવી. જ્યાં આવી ઉદારતા હોય, કર્તવ્યપાલનની શ્રદ્ધા હોય ત્યાં સમસાન્ય ન હોય તો ખીલું શું હોય?’

પોતાના જેઠ-જેઠાણીની જાનુકૂળતા ખાતર આજના દેરલાં દિયર-જેઠાણી લક્ષ્મણ અને ઉનિલાને

પાઠ સાચા રૂપમાં ભજવી શકે તેમ છે? એ પાઠ ભજવવાની વાત તો દૂર રહી, પણ આજના કેટલાક ભાઈઓ તો એવા બંધુધર્મને નવાજવાને બદલે વેવલાઈમાં ખપાવવાની હદ સુધીની ધૂંટતા પણ દાખવે છે.

મહાપુણ્યે મળેલા માનવજીવન પર મૃત્યુ હાથ ઊગામે તે પહેલાં એ જીવનને પરમાર્થ વડે પવિત્ર કરવાની ભવ્ય ભાવના જ્યાં ઝળહળતી હોય છે ત્યાં રામરાજ્યની હવા ઊભી થાય છે.

ભવ્ય આદર્શ :

મારા વડીલ બંધુઓ તેમજ માતા સીતાજી વનનાં દુઃખ વેઠે અને હું રાજ્યસુખ ભોગવું તો ભાઈ તરીકેનો મારો ધર્મ ચૂકી જ જાઉં! આવા વિચારને થઈને ભરતજી વનમાં રામચંદ્રજી પાસે જાય છે તેમના વદન પર શોકની છાયા છે. હૈયામાં રામચંદ્રજીને પાછા લાવવાની તમન્ના રથમાંથી ઉતરી, દોડીને ભરતજી રામચંદ્રજીના ચરણોમાં ઢળી પડે છે. રામચંદ્રજી તેમના માથે વાત્સલ્યભીનો કર ફેરવે છે. આંસુભીની આંખે ભરતજી, રામચંદ્રજીને અયોધ્યા પાછા ફરવાની વિનંતિ કરે છે. રામચંદ્રજીને અયોધ્યાના પ્રજાજનોની હૃદયવ્યથા વર્ણવે છે

રામચંદ્રજી કહે છે, 'ભાઈ! ધર્મના પાલનમાં લાગણીશીલતા ન આવે એ શું તું નથી જાણતો? શું તું એમ ઇચ્છે છે કે તારો ભાઈ, પિતાનું વચન પાળવામાં

પાછો પડે? માટે તું અયોધ્યા પાછો ફર અને આપણા કુળની રીત મુજબ રાજ્ય ચલાવ।' ભરતભ, એકલા પાછા નહિ ફરવાની હઠ પકડે છે. છેવટે રામચંદ્રભ તેને પોતાના હાથે સીતાભ પાસેથી જળ મંગાવી અયોધ્યાના રાજ્યસિંહાસને અલિપેક કરે છે, ભરતભ અનિચ્છાએ રામચંદ્રભની આજ્ઞાને વચ્ચે થઈ દુઃખી દિલે પાછા ફરે છે. અને કેવળ વડીલ ભાઈની આજ્ઞાથી અયોધ્યાતું રાજ્ય સંભાળે છે. છે આલો ભવ્ય આદર્શ આજે ?

આજે તો નાનો ભાઈ સાફ કમાતો હોય અને મોટા ભાઈ કમાવામાં કંઈક મીઠા હોય તો એ નાનો ભાઈ અને એના પરિવારના બધા જ સભ્યો ઠેર, ઠેર જાગા ફરે છે કે, શું કરીએ અમારે તો મોટા ભાઈને પણ નભાવવા પડે છે. પાંચ પૈસા કમાતો થાય છે એટલે આજનો મુલાન પોતાના પરદાં મા-બાપની સેવા તો નથી કરતો પરંતુ તેમની આમન્યા પણ માંડ જાળવે છે

ભારતીય પરંપરા :

આમ થાથી થયું? તમે ભવ્ય ભારતીય દેવન-પરંપરાનો ત્યાગ કર્યો માટે. અ-ભારતીય દેવન પરંપરાનો સ્વીકાર કર્યો માટે. પાપનો ભય હોડી દીધો માટે સર્વજ્ઞ પરમાત્માના વચનોમા તો ત્યની સદા રાખવાને બદલે, સંસારના રંજમંત્ર ઉપર કર્મના ઈલાસે નાચતા વામણા માનવોની ઉત્પત્તિ થાતોમાં સદા દાખવી માટે.

આજે તમે શ્રીરામ અને સીતાજીને તમારા જીવનનો આદર્શ બનાવવાને બદલે સીને નટ-નટી દિલીપકુમાર અને નરગીસને તમારા જીવનનો આદર્શ બનાવવામાં ગૌરવ અનુભવો છો તે શું સૂચવે છે? એજ કે જીવનમાં તમે ઉડાઉ બનતા જાઓ છો. એક ભારતીય પ્રજાજન તરીકેનો તમારો ધર્મ બજાવવાની લાગણી તમારા હૈયામાં રહી નથી. આજે તમારા પગ સીનેમાઘર તરફ જે ઝડપે ઉપડે છે એવી ઝડપે શ્રી જિનેશ્વરદેવના મંદિર તરફ ઉપડે છે ખરા?

ના, નથી ઉપડતા. કારણ કે એ પગ ઉપર પણ કાબુ તો મનનો હોય જ છે અને મન જ્યાં સુધી અન્યત્ર રાજીતું હોય ત્યાં સુધી તમને હહેરાસર જવામાં સાથ શી રીતે આપી શકે? પણ યાદ રાખો! તમારી આ વિલાસલક્ષી તમારો નાશ નોતરશે. સંસ્કાર અને સંસ્કૃતિનો નાશ નોતરશે.

જેના જીવનમાં વિલાસભૂખ વધે છે તે નથી કુળ તેમજ ધર્મની મર્યાદાઓ પાળી શક્તો કે નથી ચિત્તની સમતુલા જાળવી શક્તો. સમાજની આબરૂને ઠોકરે મારવામાં તે ગૌરવ અનુભવે છે. મનોરંજન કેન્દ્રોના નામે આ દેશમાં જે મનોરંજન કેન્દ્રો સ્થપાયાં છે તે બધાં જ લબ્ધ ભારતીય જીવન પરંપરા માટે કતલખાનાં સમાન છે એ ન ભૂલશો.

પારકી બહેન-દીકરીઓને બહાર રંઝમંચ ઉપર
ચાલવી કરવી તેમજ નફરતાઈના પ્રદર્શન સમા તે નાચમાં
બનીકનીને દાનર થવું તે લક્ષણ અનાયત્વનું છે. શીલ
સંસ્કાર પ્રપ્ત થવનનું છે. ઇન્દ્રિયોના ઘોડાને અંકુશમાં
રાખવાનું સત્ત્વ ખીલવવાને બદલે એ ઘોડા જે તરફ
ચાલે તે તરફ ચલડાયો તો આલોકમાં પણ દુઃખી
થો અને પરલોક પહોંચાડયો !

પરધા બનો :

પુણ્ય-પાપના હિત્રાબમાં પાવરધા બનો ! રાજ
તેની ખતવણી કરો ! જમા બાલુની સદ્ગતનો
ખ્યાલ રાખો ! ઉધારનું પાત્રું વધે એમ ન જ
ચમ્પતા દો તો પરમાર્થમાં પાવરધા બનો

સોનાને તેડવા આવેલા બરનને રામચંદ્રએ વિદાય
વેળાએ શી સિખામણ આપેલી તે બલ્લે છે ? એમ કે,
ઘડાર બનજે, સાધુ પુરુષાને સાચવજે, મુદ્રેત આવરજે,
પ્રભના રવામીમાં બફરી વધણા ગુણે કેળવજે, તારા
મુખને ગીણ નખજે ! પ્રભના મુખને મુખ્ય રાખજે !
પ્રભવસલ્લ રાજ્યીઓનો પરજરાને દીપાવજે ! રાજ્યની
વીભેરીની એક પાઈ પણ ન વેડાવ તેની તું પૂરવી
કાગલ રાખજે.

આવા ગુણવાળા રાજ્ય, પ્રજામાં પૂજ્ય તેનાં સી નવાઈ ?
રાજના ગુણની વાત જાંબળીને એમ ન નાની લેશે કે

પ્રજા તરીકેની તમારી જવાબદારી કંઈ નથી. તમારે પણ ભારતીય પ્રજા તરીકે જીવવું પડશે. ભારતીય સંસ્કૃતિને વફાદાર રહેવું પડશે. સ્વાર્થને ગોણું કરવો પડશે. પરમાર્થમાં પાવરધા બનવું પડશે. પાવરધા બનવું કામચોરી નહિ ચાલે. ગુણચોર બનશો તો પટકાશો ઉપકારીના ઉપકારનો બદલો અપકારથી ન વાળશો. પ્રજા તરીકે તમારું એ કર્તવ્ય છે કે, માર્ગ ચૂકેલા પ્રધાનોને સન્માર્ગે વાળવા. પશ્ચિમમુખી તેમની પ્રવૃત્તિઓને પૂર્વાભિમુખ બનાવવી. પરિપૂર્ણ જીવનવ્યવસ્થાના મૂળ ધામરૂપ ભારતના જ આગેવાન રાજપુરુષો, પરદેશમાં જીવનવ્યવસ્થાના પાઠ ભણવા જાય તે ઘટના ખૂબ જ ખેદજનક છે. તમારે તમારા જીવનના પ્રભાવ દ્વારા ભારતીય જીવન વ્યવસ્થામાં ભારતીય સ્ત્રી પુરુષોને નિષ્ઠાવાન બનાવવા પડશે. અને તોજ તમે રામરાજ્યના આદર્શને મૂર્તિમંત કરીશકશો.

અંગત સ્વાર્થ આડે આંધળા થઈને ભાઈ-ભાઈ વચ્ચેના પવિત્ર સંબંધને પણ ઠોકર મારી દેવાની હદ સુધીની અધમતા પણ જેમને આજે ખટકતી નથી અને જેઓ ખેડીકરા થઈને બજારમાં ગપ્પા મારી શકે છે. તેમની આંખ ખોલવાની અપેક્ષાએ પણ તમારે સ્વાર્થ ત્યાગવું શૂરાતન કેળવવું જોઈએ. માનવનો ભવ પામ્યા પછી જીવન જો કીડી જેવું જીવે તો, તે તો ભારે પીછેહઠ ગણાય. પીછેહઠ કરવી જ હોય તો પાપમાં કરો. સ્વાર્થમાં કરો, લોભમાં કરો, દુર્વિચારમાં કરો !

જવાનકે વા :

તોફાની પવન તોર્તીમ જહાજોને ઊંધા પાડી દે છે. વિદ્યુત ધગેલો વાયુ, મુછાગા મર્દને ઘીલો પાડી દે છે, નેમ ઉપકારક હેતુવિહોણા જોલ-વાએ તો અહીંના અગ્રેષ્ઠ પશુઓને પણ ત્રાસ પોકરાવી દીધો છે. ઢાલના પોલ જેવા છે આજના મોટા ભાગના માનવોના જોલ. એને જંગલમાં મહાલતા હોય અને ઉપદેશ ગુંપડીમાં સંતોષ માણવાનો આપે એટલે એ ઉપદેશ ઢાલના પોલ જેવા જ ગણાય કે બીજું કંઈ? પ્રજા સમક્ષ ગુનેગારના રૂપમાં એના રહેવાને લાયક પ્રધાનોને તમે, તેમના કયા સુદૃઢ માટે દૂલહાર કરો છો અને વાળીઓના ગડગડાટ વડે વધાવી લો છો એ તો સમજાવો!

પ્રધાનોનો જોલ-વા આસ્તે, આસ્તે અમલદારો તેમજ સાધારણ કારકુન તુપી ફેલાઈ ગયો છે. જેમા ઇશનની સચ્ચાઈનો રમુકો નથી એ જોલ, ફૂટી ઠાડી જેવો છે. તમારા જોલનો તોલ ત્યારે જ થયો, જ્યારે તમે તોળીને જોલતાં ચિખ્યો!

એક જોલ-વા જ અહીં વકર્યો છે એવું નથી, આજે તો અહીં ખા-વા, પી-વા, રળ-વા અને ફર-વા પણ વકર્યાં છે. કારણ કે નઈ કાલ તુપી આ બધા વા ઉપર પડે પડે પુરુષાર્થની ભારતીય સંસ્કૃતિની મજબૂત પાઠક હતી, તંતુ પડે પડે પુરુષાર્થની એ ૨૧-૪૨ ઉપકારક સંસ્કૃતિને તમે જનારથી બહાર દીધા ત્યારથી કાલ વા વડે તમારાં

જીવન ઘેરાઈ ગયાં. અને તમે ઘણીવાર તો એ વાત જ ધૂણાવ્યા ધૂણતા હો છો. જાણે ચાવી દીધેલું રમકડું !

ભયાનક આ વાત્સે આ દેશમાં રામરાજ્યને બદલે હરામરાજ્યની હવા પેદા કરી છે. ન્યાય મુજબ જેના ઉપર પોતાનો હક્ક ન હોય એવી સ્થાવર તેમજ જંગમ મિલકતો હુજમ કરી જવાની હદ સુધીનું પતન વહોરનારી પ્રજા, પોતાને પ્રગતિશીલ ગણાવે તે તો આ દેશમાં જ નહીં ?

પ્રગતિનો મૂળાધાર :

ધર્મ છે પ્રગતિનો મૂળાધાર. પાણી સિવાય કદાચ એક પાંગરે, પરંતુ ધર્મ સિવાય સાચી પ્રગતિ સંભવિત ન બની શકે. આ ધર્મમાં દયા, દાન, પરોપકાર, તપ, જપ, સંયમ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. નાક, કાન, હાથ, પગ આદિ તમારા અંગ પૈકી એકાદ અંગને પણ ઈજા પહોંચે છે તો તમે જાંચા-નીચા થઈ જાઓ છો તેમજ તત્કાલ સારવાર માટે દવાખાને દોડી જાઓ છો તો પછી દયા, દાન, પરોપકાર આદિ ધર્મના અંગોને તમે તમારા અંગભૂત માનો છો ખરા કે ? એ અંગને ઈજા પહોંચે છે ત્યારે તમે બેશુદ્ધ બની જાઓ છો ખરા કે ? કે પછી તેની કાંઈ જ ગતાગમ તમને નથી ?

રામના રાજ્યમાં ધર્મનું રાજ્ય હતું. અધર્મ પ્રેરક બળો તેમજ નિમિત્તો ઉપર પૂરો અંકુશ હતો. ત્યારે

જ્યારે તમે તો ઐહિક સુખની એકાંગી લાલસામાં પાપ કરતાં પાછા વળીને જોતા ય નથી. આમ પ્રગતિ ન સધાય ! પરંતુ અધોગતિના ભાગી બનાય.

જીવલેણ અધાપો :

સત્તા તો સિંહજીના દ્વંધ જેવી છે. તે જીવલેણ સહેલ નથી સામાન્ય માણસોનું ગળું નથી કે રાજ્યપ્રધાન યા વડાપ્રધાનની સત્તા જીવલેણ શકે. પરંતુ જેમને પોતાના પદની પવિત્રતાના જતનની જરાય પડી નથી અને ગમે રીતે સત્તા સ્થાને ચીટકી રહેવું છે તેમની વાત જુદી છે.

સત્તાસ્થાને રહેલા માનવોના ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, અનીતિ, અપ્રામાણ્ય, અસંયમ, સ્વાર્થ, કૃપણતા, હિંસા વગેરે ખૂબજ પાતળા જોઈએ. ગૃહસ્થીપણામાં આત્માના આ શત્રુઓને સર્વથા નિર્મૂળ નથી કરી શકાતા તે સાચું, પરંતુ તેઓ વકરે નહિ તેની કાળજી જો ન રાખવામાં આવે તો ભારે અનર્થ પેદા થાય. એક તો હોય સત્તા સ્થાને અને પછી આ શત્રુઓના સાથ મળી જાય તો એ વ્યક્તિ શા શા અનર્થો ન સર્જે ?

જેરદાર પવનની ઝપટ, દીપકને ખૂંચવી દે છે, તેમ કામ-ક્રોધ આદિની ઉગ્રતા માનવીને સન્માર્ગમાં સ્થિર રાખતા વિવેકરૂપી દીપકને ટાઢો પાડી દે છે. દુર્યોધન બધા જ ખરાબ છે, ત્યજવા જેવા છે, તેમ છતાં હું અહીં તમને તે દુર્યોધન પૈકી એક પોતાના પાશમાં સત્તા

સ્થાને રહેલા રાજ્યને ફત્તાવીને તે રાજ્ય પોતે કેવું
 આચરણ કરાવે છે તેનો કથાના રૂપમાં ખ્યાલ આપું છું.
 મોટા એક નગરમાં એક નગરશેઠ રહે. એ નગર
 શેઠના દીકરાની વધુ શુષ્કિયલ, ચતુર તેમજ સાત્ત્વિક
 છે, શેઠનો દીકરો પરદેશથી મુખરૂપ ઘેર પાછો આવ્યો
 એટલે શેઠ તો પેલાપેલા ઘર્ષ ગયા. ડાહ્યા માણસોમાં
 પણ ક્યારેક આવી પેલછા ઉછળી આવે છે. હવેવિશમાં
 નગરશેઠ પોતાના નગરના રાજ્ય પાસે જાય છે, અને
 તેમને પોતાને ઘેર જમવા પધારવાનું આમંત્રણ આપે
 છે. રાજ્ય, અઠવાડિયા પછી આવવાની વાત કરે છે. પોતે
 બધું પરાક્રમનું કામ કર્યું હોય તે રીતે ફૂલાવા
 નગરશેઠ ઘેર પાછા ફરે છે. અને પોતાના દીકરાની વધુને
 રાજ્યને જમવાનું આમંત્રણ આપી આવ્યાની વાત કરે છે.
 વધુ શાણ્ડી છે, સંસારાદની આમન્યા ન લેખાય તે પણ તે
 બધું છે. તેમ છતાં પોતાના સંસારાદને કશું કે અત્યાપર
 રહેતા મોટા માણસોની સોબત જીવી વાત છે પણ તેમને
 પોતાનાં ઘર આંગળે મોંગરવા તે ઠીક નહિ, કારણ કે
 મોટાને પોતાની માતાકન્યા બંધાપો ક્યારે નટે ને કહી
 ન શકાય. વધુને પતિ પાછો પરદેશ જાય છે.
 રાજ્ય પોતાના રવાજા નાથે નગરશેઠને ન્યા જમવા
 આવે છે. વધુએ ક્રિયા મેવા-મલાલાની મધમપત્ની
 રવાદિદ વાગતીઓ બનાવી છે, હોવાના થાયા અને
 તનના કંઠોમાં મોકલાઈ મવા છે. કંઈના અને વધુ રાજ્યને

પીરસવા આવે છે. તેણે કિંમતી દાગીના તેમજ જરીનાં વસ્ત્રો પહેરેલાં છે. રાજા જેવા રાજાની પાસે ગમે જેવા ડાળે કેમ જવાય ? જ્યારે આજે તો સ્ત્રીઓ ઉદ્ભટ વેશે ખહાર નીકળતાં પણ અચકાતી નથી. નાયલોનનાં પારદર્શક વસ્ત્રો પહેરીને ખહાર નીકળવું તેમાં નથી પ્રગતિ કે નથી સંસ્કારિતા, પરંતુ પૂરી જંગાલિયત છે. પોતાના અંગોપાંગ સારી રીતે ઢાંકવાનો સંસ્કાર ખોઈને ભારતીય નારીએ ખદલામાં શું મેળવ્યું ? તેનો વિચાર કરતાં પણ અપાર ખેદ થાય છે. સૌંદર્યની શોભાસંયમ છે. શરીરનો અલંકાર શીલ છે, ને લજ્જા એજ સ્ત્રી જીવનનું ગૌરવ છે, તે આજે ભૂલવા જેવું નથી. સ્ત્રી શોભે મર્યાદામાં, તે મર્યાદા છોડે એટલે ચૂલા વગરના અગ્નિ જેવી તેની દશા થાય. પોતે પણ નાશ પામે અને સમાજને પણ અધોગતિમાં ધકેલે, બની-ઠનીને નાટક-સીનેમામાં જવું પરાયા, પુરૂષોને પોતાના વસ્ત્રાલંકાર તેમજ દેખાવ વડે આંજવા એ બધું અનાય દેશમાં પોષાય. જ્યારે આજે તો આર્યોના દેશમાં આવું ઘણું, ઘણું બની રહ્યું છે !

નગરશેઠના દીકરાની વહુ, રાજાને લાવતાં ભોજન પીરસે છે. વહુના રૂપમાં રાજા અંતઃ જાય છે. તેને થયું એક વાણિયાના ઘરમાં આવું રૂપાળું રતન ! ના, ના એ તો રાજમહેલમાં જ શોભે ! મારે તેને મારી બનાવવી જ જોઈએ. જોયું ને મોટાને ઘેર લાવ્યાનું

પરિણામ ? વધુને પોતાની બનાવવાના વિચારમાં રાજ્ય
પાકું ન પાકું કરીને બિયો થઈ જાય છે. પોતાના
રંગાલા સાથે તે રાજ્યમહેલે પાછો ફરે છે. પણ તેનું
મન તો નમરશેઠના ટીકરાની વધુમાજ છે. તે મુખ્ય મંત્રીને
પોતાનાં મનની વાત કરે છે. મંત્રી પણ માણસાઈ
જમરનો હતો. તેણે રાજ્યને સલાહ આપી કે, 'નમરશેઠને ક્યો
ગણુમાં એટલે બધું સીધું ઉતરશે.'

રાજ્ય જાન્યો છે કામાઈ, મંત્રી જાન્યો છે થઈ, શેઠ
જાન્યો છે થેલો. જાન એક માત્ર વધુની જ ઠેકાણે છે.
મંત્રીની સલાહ અનુસાર રાજ્યએ બીજા દિવસે નમરશેઠને
રાજ્યભામાં બોલાવ્યા, અને જરવલા વચ્ચે તેમને
કહ્યું કે, 'તમે તો નમરની થોભા છો. આપણે ત્યાં
કુંવરીબાના લગ્ન આવ્યા છે. અને મોટી જાનને ગ્રામનાં
ફૂવાનાં પાણી પૂરા ન પડે તો પાણી માટે બહારગામના
થોભાકે ફૂવા અહીં લઈ આવો !' રાજ્યની વાત સાંભળીને
શેઠ વિમાસણમાં પડી ગયા. રાજ્યને ક્યો જવાબ આપ્યા
નિવાસ એ બારે દેશે ઘેર આવ્યા. અને ત્રણની હપ્તકગ
પોતાના ટીકરાની વધુને જણાવી, રાજ્ય જોવાને ધરઆનંદ
નોંજરવામાં રહેલા એખમનો વધુનો બધ ગાંધા પડ્યો.
ને સમજી થઈ કે રાજ્યની જુદી બનવી છે નેજું પોતાના
જનરાને કહ્યું કે, 'ગનારે જિંતા ન કરવી. જવારે રાજ
ભામાં જઈને રાજ્યને રહેલે કે, 'ફૂવા નો બધા ગેવાર જ
છે, પરંતુ ને બધાને અહીં જિંચી જાવવા માટે રેનીય

દોરડાં જોઈશે. તો એ દોરડાં જો તૈયાર હોય તો મને અપાવો કે જેથી આપનું કામ તરત પૂરું કરી શકું.’

રાજસભામાં જઈને નગરશેઠે ઉપર મુજબ વાત રાજાને જણાવી. વાત સાંભળી રાજા સ્તબ્ધ બની ગયા. પરંતુ મંત્રી ખૂબ નીચવૃત્તિનો છે, એટલે તે રાજાને નવો નુસખો શિખવાડે છે. રાજા પણ કામમાં આંધળો છે એટલે મંત્રીની પગપાયા વગરની વાત સ્વીકારી લે છે. કૂવા લાવવાના મુદ્દામાં નાસીપાસ થયેલો રાજા નગરશેઠને કહે છે કે, ‘કુંવરીબાના લગ્નમાં બળદના ધીની જરૂર છે, માટે તે તમે ગમે ત્યાંથી લાવી આપો!’ નગરશેઠ ઉદ્ધાસ ચહેરે ઘેર જાય છે, સઘળી વાત પોતાની વહુને કરે છે. વાત સાંભળ્યા પછી તેને થાય છે કે, ‘રાજાની સાન હજી ઠેકાણે આવી નથી. એ ગમે તે ભોગે મને પાડવા માંગે છે, જે ઠેક નગરશેઠના ઘર સુધી હાથ ધાલવા તૈયાર થાય છે, તે સામાન્ય ઘરની વહુ-બેટીઓની શી દશા ન કરે? માટે મારે તેને સમજના ઘરમાં લાવવો જ જોઈએ.’

અધો વિચાર કરીને તેણે પોતાના સસરાને કહ્યું કે, ‘કાલથી આપ રાજસભામાં જશો નહિ કે બહાર નીકળશો નહિ. બાકીનું બધું જ હું સંભાળી લઈશ.’ નગરશેઠે રાજસભામાં જવાનું બંધ કર્યું. અહીં રાજા રોજ તેમની રાહ જુએ છે પણ નગરશેઠ દેખાતા જ નથી. છેવટે થાકીને રાજા પોતાના શઠ મંત્રીને શેઠને ઘેર મોકલે છે. મંત્રી રાજા પોતાના શઠ મંત્રીને શેઠને ઘેર મોકલે છે. મંત્રી આવીને જુએ છે તો વહુ સૂઈ ખાંડે છે, પાસે મુઆની

રાજા પડી છે મંત્રીએ વહુને પૂછ્યું કે, 'ચોકલ કેમ
 ખેંચાય નથી? રાજ્ય છો તો તેમની ખાસ રાહ જોઈ રહ્યા
 છે.' એ રાજાની મંત્રીને વહુ ગંભીરપણે જવાબ આપે છે
 કે, 'રાજ્યને જઈને કહેજો કે નગરચોક તેમ નથી.' વહુનો
 એટલો હાલમાં બહાર નીકળી શકે તેમ નથી.' વહુનો
 મર્મભેદી જવાબ સાંભળીને મંત્રીનું મોં પડી બંધ છે,
 ને છતાં તે ખંધાઈપૂર્વક પ્રશ્ન કરે છે કે, 'પુરુષને
 સુવાવડ આવે એ વાત તો આજ પહેલીવાર તમારા
 મોંએ જ સાંભળી!' 'જે રાજ્યમાં બગદના ધીની વાતો
 થતી હોય તે રાજ્યમાં પુરુષની સુવાવડની વાત પણ
 ગંભીર થકે' વહુએ જોખળો ચડ જવાબ આપી દીધો.
 અને તે પણ એવા તાકડે કે તેની પૂરી અસર થાય.
 જવાબ સાંભળીને મંત્રી ચરમાઈ ગયો. તે રૂપચાપ
 રાખ પાસે ગયો અને અનેની બીજા તેમને જણાવી. છતાં
 પણ રાજા ગમજના ધરમાં નથી આવતો, તેનો કામજવર
 ચાલત નથી પડતો અને તેનાથી પ્રેરાઈને તે નગરચોકને
 કહે છે કે, 'કુંવરીબાના લગ્ન લેવાયા છે, બન આવનાર
 છે. વરરાજાને યોગ્યતા માટે ચાર, માણસોની જરૂર છે.
 તો તેમને લઈને હાજર થવું, એ ચાર માણસો પૈકી
 એક કાઢો, બીજો મૂખ ત્રીજો પંચો ને ચોથો ચક હોવો.'

રાજાની વાત સાંભળીને નગરચોક અંતરમાં પડી
 નવા. ધર આવીને તેમણે તે વાત પાતાના દીકરાની

વહુને કરી. વહુએ કહ્યું; ‘વાંધો નહિ. હું જાતે કાલે
 આપની સાથે રાજદરબારમાં આવીશ અને રાજાની
 માગણી મુજબના માણસો રાજા પાસે હાજર કરીશ.’
 બીજે દિવસે નગરશેઠ પોતાના દીકરાની વહુ સાથે
 રાજદરબારમાં ગયા. રાજાએ તેમને પૂછ્યું; ‘કેમ મારી
 શરત મુજબના ચાર માણસો લાવ્યા છો ને?’ નગરશેઠ
 કહે, ‘હા’ રાજા કહે છે, ‘તો તરત હાજર કરો!’ નગરશેઠના
 દીકરાની વહુ યોગ્ય જવાબ આપવા માટે જે તકની
 રાહ જોઈ રહી હતી તે સામે જ આવેલી જાણીને તેણે
 નગરશેઠને જે સમજાવ્યું હતું, તે મુજબ નગરશેઠ તેના
 જવાબ આપ્યો કે, ‘આપની માગણી મુજબના ચારે ય
 માણસો આ રાજસભામાં જ છે. આપ માગો છો તેવો
 શક આપનો આ મંત્રી છે, મૂર્ખ તો આપ પોતે જ
 છો. થેલો હું છું. અને ડાહ્યામાં મારી કુલવધૂ છે.’ કામઠામાંથી
 છૂટેલા તીર જેવો જવાબ સાંભળીને રાજા ખુદ ડહાં
 ગયો. આખી સભા ઉપર એક અછડતી નજર ફેરવીને
 શેઠના દીકરાની વહુએ આ જવાબની સ્પષ્ટતા કરી. એ
 કહે છે, ‘રાજા કામાંધ બન્યા એ મૂર્ખ છે, અને મંત્રીએ તેમને
 ખૂબજ નબળી સલાહ આપી એટલે તે શક, મારા
 સસરાજી આપની મૈત્રીમાં હક બહાર ગયા માટે ઘેલા
 અને હું મારા શીલ-સંસ્કારમાં સ્થિર રહી શકી માટે ડાહ્યા.’

રાજાને પોતાની ભૂલ સમજાઈ ગઈ. તેણે પસ્તાવો
 જાહેર કર્યો. પોતાના રાજ્યમાં નગરશેઠના દીકરાની વહુ

જેવી સુવિધા તેમજ ચતુર વસે છે. તે બદલ તેણે હપ્ત બેસ કર્યો. નનરચેક જેવી યેલછા આને પણ જણાય છે. પીતરામ પરમાત્માને પણ માથું નમાવતાં જેઓ અવકાશ છે, તેઓને આજેની નર-નારી તથા શીલ, સંસ્કાર પ્રપ્તરાજકર્તાઓનાં સન્માન કરતાં સંકેત્ય થતો નથી. આ યેલછા તમારે જરૂર ઊડવા જેવી છે. નહિ ઊડો તો પસ્તાયો. નનરચેક જેવી હાલતમાં મૂકાઈ જશે.

રોપક વાતાવરણ :

આ કથા રામરાજ્ય માટે જરૂરી વાતાવરણ બિનું કરવા માટે રાજા તેમજ પ્રજા અને એ બંને વચ્ચે જોડેલા પુલ જેવા અધિકારી વગેરે એ ત્રણેય કેવા હોવા જોઈએ ? તેના ઉપર પ્રકાશ પાડવા માટે રજુ કરી છે. મતલબ કે આજના પ્રધાનો, પ્રવલજનો તેમજ અમલદારો એ બધા-યમાં, પોતપોતાના દરજ્જાની સાથે સંકળાએલી નમામ જવાબદારીઓ ન્યાય-નીતિપૂર્વક પાળવાની સ્પષ્ટ આવશ્યકતા જોઈ રામરાજ્ય સ્થાપાગ્રે. હરામને રાજ્ય કરવા જેટલી જગ્યા નહિ તમારા હૈયામાં મળે કે નહિ આ દેશમાં મળે. ન્યાય-નીતિપૂર્વકનું ઇવન ઇવતા જે કાઈ મળે તેમાં સંતોષ માનવાથી રામરાજ્ય રોપક વાતાવરણ પેદા કરી શક્યો. ખીન જરૂરી ખર્ચા વધારી દઈને, એજ ખર્ચાને પડોચી વગવા માટે, તમે ને મારેં ધન મેળવવાની હાલત રાખ્યો તો ઇવનનું પરિણામ શીને

નીચે પંટકાશો. અંલવ છે કે પૈસા મળતા હોય તો નીચે પટકાઈ પડવાનો ભય પણ તમને ન હોય, પરંતુ એ નિર્ભયતા વીરની નથી, અસુરની છે.

દષ્ટિ સારગ્રાહી રાખો. જ્યાં-ત્યાંથી નબળું લેણું કરશે તો જીવન તમારું ઉકરડા જેવું બની જશે. સારા વિચાર અને તમારે સેંકડો ગાઉનું છેલ્લું પડી જશે. રાતે પણ તમને ખરાબ સ્વપ્નાં આવશે અને તમારું બધું બળ, પાપના પોટલા બાંધવા પાછળ જ ખરબાદ થઈ જશે.

જ્યાં સુધી આ દેશની સ્ત્રીઓના આદર્શ તરીકે કાશ્યા, સીતા, ઉર્મિલા વગેરે રહ્યાં ત્યાં સુધી અહીં સુરાજ્ય રહ્યું, રામરાજ્ય રહ્યું અને પરદેશી શિક્ષણ-સંસ્કાર તેમજ પ્રચારે જ્યારથી આ દેશમાં પગપેસારો કર્યો ત્યારથી અહીંની સ્ત્રી, પુરુષસમોવડી બનવાની ઘેલછામાં દિનપ્રતિદિન વધુ પરાધીન બનતી જાય છે. પ્રાણુ સાટે પણ શીલનું જતન કરવાની તેની ક્ષમતા ખોરવાતી જાય છે, તેજ રીતે મોટા ભાગના પુરુષો પણ વિચારમાં વહેંતિયા! અને આચારમાં વામણા બનતા જાય છે. નહિતર દયાલાવલીના આ દેશના વાતાવરણને દેડકાં, વાંદરા, માછલા વગેરેના લોહીના વેપારની કમાણી વડે શણગારવાની ધૃષ્ટતા કરનારા પ્રધાનો, પ્રધાનપદાં ભોગવી શકે ખરાં ?

વાતાવરણ રામ-રાજ્ય વિક્ષેપનું છે, એને તમારે સુધારવું પડશે. સુધારણા માટે તમારે સુધરવું પડશે.

કેંદ્રે સર્વે કાર્યમાં સર્વ પ્રકારે મુંઢર એવા
 કર્મનું દેવામાં ધ્યાન કરવું, ન્યાયના પદ્ધતિ
 જનનું. ઇલાના પાલક બનવું, દેવ-ગુરુના ઉપાસક
 બનવું. ત્યાગનો રાગ કેળવવો, રાગનો ત્યાગ
 કેળવવો. નાશ પામનારા પદાર્થોના મોહમાં
 મૂકી બનીને અણુમોહ ગુણ-રત્નોનો તેની પાછળ નાશ
 ન થવા દેવો. આધુ પુરુષોની સેવા કરવી, માતા-પિતાનું
 પદુમાન ભજવવું. લોકવિરોધનું કામ ન કરવું.

આ સુધારો સહેલો નથી. તેના માટે જરૂરી ન્યાય
 સંયમ, સહનશીલતા, દહતા, પાપપ્રતિકાર ઇન્દ્રિય વગેરે
 મુજબ તમારે કેળવવા પડશે. તમે જે શાન્તચિત્તે વિચારશો
 તે તમને જણાશે કે કોઈ પણ કામ, પ્રારંભમાં તો
 અપૂર્ણ હોય જ છે. અને ધીમે ધીમે દેવાઈ જવાય છે,
 એટલે એજ કામ સહેલું પડે છે. તો તમારે તમારાં જીવનને
 દરમિયાનમાં જાળાવરણ પાછળ બરબાદ કરવું છે કે
 કામરાજ્યનું જાળાવરણ સર્જવામાં આર્થિક કરવું છે? તેનો
 નિર્ણય તમારે તમારી બંતે કરવો જોઈએ પણ એ નિર્ણય
 પાછળ એટલો મુશ્કેલ ન બન્યાકરો.

આત્મનિર્દોશનું :

રાત્રે નૃત્ત પહેલાં તમે જે દિવસબરતા ચપગા
 જવવહાલનું ન્યાયપીથની આંખે નિરીક્ષણ કરા તેા હું
 માનું છું કે તમે પોતે જ તે નિરીક્ષણ પછી તમારી બંત

માટે શરમ અનુભવતા થઈ જશે! રામરાજ્ય માત્ર
 જીલ હલાવવાથી નહિ આવે, એના માટે સત્ત્વસભર જીવન
 જોઈશે, આજે તમારા જીવનમાં સત્ત્વની પ્રધાનતા છે કે
 કે રજોગુણની? અરે! રજોગુણીને બદલે ઘણા તો આજે
 તામસ પ્રકૃતિના બનતા જાય છે. સ્વાર્થની નાની સરખી
 વાતમાં ક્રોધ કરવો એ તામસ પ્રકૃતિની નિશાની છે.
 નહિ ચર્ચાવા જેવા પદાર્થોની ચર્ચા કરવી, અહંકારનું
 પોષણ કરવું. શેકયો પાપડ પણ લાગવાની શક્તિ ન હોય
 અને બે હાથે મહાસાગર પાર કરવાની વાતો કરવી એ
 રજોગુણી આત્માનાં લક્ષણ છે. સત્ત્વપ્રધાન વ્યક્તિ તો
 દૂધમાં એકરૂપ થઈ જતી સાકર જેવી હોય. પોતાની
 નબળાઈની કબુલાતમાં તે નાનમ ન સમજે. પરંતુ દુઃખ
 તેને સ્વજનના દુઃખ જેટલું જ સાહે, નબળા વિચારો
 તેના મનની શેરીમાં લટાર મારવા માટે પણ ન નીકળી
 શકે. તે અશુદ્ધ હોય, પ્રિયભાષી હોય, ઉદાર હોય,
 દીર્ઘદૃષ્ટિવાળો હોય. પાપભીરૂને નીતિપરાયણ હોય.

દશરથજીના કુટુંબના બધા સભ્યો આવા સાત્ત્વિક
 હતા. તમે કેવા છો? તે આત્મનિરીક્ષણની રુચિ કેળવશો તો
 તમને સમજાઈ જશે. ઘરના ઓરડા પણ સવાર-સાંજ
 સાફ કરવા પડે છે, તો પછી મન તેમજ અંતઃકરણની
 શુદ્ધિ માટે શું કાંઈ જ નહિ કરવાનું? તો પછી તમે
 રામરાજ્ય લાવી શી રીતે શકશો? તમે એમ તો ઈચ્છો
 છો ને કે કોઈ તમને હેરાન ન કરે ને પાપી ન કહે તો

તમારી આ ઈચ્છાને અમલમાં તો મૂકવી જ પડશે ને ?
 ઈચ્છુ એક અને આચરણુ બીજું એવી વિચારણી નીતિ
 રાખશે, તો સમાજમાં તમારી ઈચ્છત વધશે કે ઘટશે ?

આસોરોવાસ પૂરા કરવારૂપે જીવન જીવણું તે
 એક વાત છે અને જાત્રા ભારતવાર્ષીની અદાથી જીવન
 જીવણું તે બીજી વાત છે. આ ભારતની હવામાં અને
 પૃથ્વીના ઇશુકણમાં અનંત ઇશુકાસાગર, અમલતોની
 ભાવદયા સમાભેદી છે. તે તમને દયાળુ બનવાની હાકલ
 કરે છે. કહેા ! આજે તમે દયાળીનું દિલ સાથે લઈને
 ખરે ફરો છો કે અંગત સ્વાર્થની પછેડી ઝોડીને ફરો છો ?

જવાબ :

જવાબ, ભારતીય સંસ્કૃતિનો પ્રાણ. પ્રાણવાયુ
 સ્વિચાય સ્પષ્ટ જીવન ન દેકે તેમ જીવદયાતા જીવંત પ્રવાહ
 સ્વિચાય ભારતીય સંસ્કૃતિ નહિ દેકી શકે, એ સંસ્કૃતિની
 રક્ષા કાળે જીવદયાતા કાર્યોમાં તમારે મોખરે રહેવું
 જોઈએ. નિર્દોષ જીવને રહેંચી નાંખવા અને વાતો
 રામરાજ્યની કશી ને અપ જીવનની નિશાની નથી તો
 બીજું શું છે ? તમે જાત તમારા માટે જ રામરાજ્ય
 ચાહો છો કે જગતના બધા જીવો માટે ? મનુષ્ય-
 લાભ જ ન્યાય, સંસ્કૃતિજ્ઞ પ્રબળ દેવ, તમારે તો
 તમારાથી કન્યેય, નાના તેમજ પાંચડા જીવોની વહાલ
 પાવાના પહેલ કરવી જોઈએ. જાતનાં લાભાર વિચારિને

લાલ ઉઠાવવો તે કામ આર્યને માટે જીવતા મોત સમાન ગણાવું જોઈએ. જ્યારે આજે તો આ દેશના ઉઠાઉ આગેવાનો જીવતા વાંદરાઓનાં કાળજી વેચીને તમારા માટે ધન મેળવવાની અધમાધમ પ્રવૃત્તિ આદરી રહ્યા હોવા છતાં, તમારું એક રૂંવાડુંયે ફરકતું નથી.

શું રામરાજ્ય આ રીતે સ્થપાશે? એના કરતાં બહેતર એ છે કે તમે સાફ સાફ કહી દો કે અમે રામરાજ્યને લાયક નથી. આજના જે સંયોગો છે, તેમાં જ જીવવા માટે અમે જન્મ્યા છીએ. જો તમારે સંયોગો બદલવા જ હોય તો તમારે પણ બદલાવું પડશે. પૂરા ભારતીય બનવું પડશે. ભારતીય સંસ્કૃતિને વફાદાર રહેવું પડશે, એ વફાદારીનું મૂલ્ય ચૂકવવું પડશે. રાજ્યસત્તા, કાયદાના જોરે, દર વર્ષે કેટલાંય નાણાં તમારી પાસેથી ખેંચી જાય છે અને તમે પણ મને કે કમને તે નાણાં આપો છો પણ ખરા. જ્યારે રામરાજ્યને અનુકૂળ પરિસ્થિતિ પેદા કરવા માટે જરૂરી જીવન માટે, જીવદયાના પાલન માટે, પાંચ રૂપીઆ ખર્ચતાં પણ તમે ત્રણ વાર વિચાર કરો છો.

સરકાર સંચાલિત કતલખાનાઓમાં થતી હિંસામાં કોઈ સીધા તો કોઈ આડકતરા, પરંતુ આ દેશના બધા માનવો ભાગીદાર તો લેખાય જ. જો તમારે આ દેશની પ્રજાને તેમજ તમારી જાતને એ પાપમાંથી ઉગારી લેવી હોય તો આજની સરકારને કતલખાનાં બંધ કરી દેવાની

ફરજ પાડો, ચરીર ઉપર લેવા કોઢના ડાઘ એવા સંસ્કૃતિ-
રૂપી દેહ ઉપર આ કલલખાનાનાં ડાઘ. ફાટેલું. દ્રઘ તમે
ન્યાંથી દો છે તો થું ડાથી સંસ્કૃતિને નભાવવા લેવી
સનએ છે? કે પછી જીવનની કંગાલિયતના કારણે સાફ
કયું કરવા એવું તમને લાગતું જ નથી ?

ઉંઘવા વીસ વર્ષમાં આ દેશમાં હિંસા માટે જે
પ્રાકૃત્યું મેદાન બિહું થયું છે, તેની તમને કોઇ અસર
થી પહોંચતી? જીવહિંસા એ તમને નહિ ડંખે, તમારા
તપાટે, ફૂવાડે પ્રબળ પુણ્યપ્રકોપ નહિ પ્રકટાવી શકે,
તમારા આહાર તેમજ નિદ્રા ઉભયમાંના તમારા રસને
નહિ નાબૂદ કરી શકે તો હું નથી માનતો કે તમે
જીવનમાં કયું સાધી શક્યો !

નમપ્રેમ નાચી રહેલા જીવહિંસાના પાપપૃત્યોને સગી
માંજે લેવા છતાં જે તમે બગી નથી શકતા, જીવોના
જનન કાળે મેદાનમાં મોરચા નથી માંડી શકતા તો
બીજી કઇ મુરકેલી તમને જમાવી શક્યો? મહાનુભાવો,
વિવાદો! માનવજીવન ચારંવાર નથી મળતું. એની
સાર્થકતા જીવહિંસાના પાલનમાં છે.

જીવનની સંજ્ઞાતા :

પડતા આ કાળમાં તમે લાચા જીવનના ચિખરને
પર કરવાને બદલે જીવના મોત લેવા પાપાચાંચની
શીખમાં નમવી ન પડે, તે આશયપૂર્વક સંજ્ઞાજતાનાં

સોપાન' રૂપ આ વ્યાખ્યાનો તમને સંભળાવ્યાં છે, આ દેશમાં તો હુકાળ એક માત્ર ધર્મનો દેખાય છે, અને તેમાંથી જ અન્ય સર્વ પ્રકારના હુકાલ જન્મતાં હોય છે. માણસાઈના દીવા પણ ધર્મશ્રદ્ધાને નિષ્ઠારૂપી તેલના અભાવે જ ખૂંટાતા હોય છે. ધર્મરૂપી શુદ્ધ પ્રાણવાયુના અભાવે જ હરામ રાજ્યના ઝેરી પવનો જોર પકડી શકે છે. હૃદય સરોવરનાં શુદ્ધ જળ પણ ધર્મરૂપી સૂર્યનો પ્રકાશ ઓસરી જતાં જ ગંધાવા માંડે છે, તેમાં વિષય-કષાયની દુર્ગંધ શરૂ થાય છે.

તમારા જીવનની જે પળનો તમે માત્ર કુદ્ર સ્વાર્થ માટે જ ઉપયોગ કરો છો તે પળ તમે હારી જાઓ છો. જીવનની સફળતાનાં ઘડતરનું તમારું લક્ષ્ય હોવું જોઈએ. એ લક્ષ્યની સિદ્ધિ પાછળ તમારી સમગ્રતાને તમારે કેન્દ્રીભૂત કરવી જોઈએ. તેમજ રામરાજ્યની આદર્શ સંસ્કૃતિને જીવનમાં જીવવા માટે તમારે જાગૃતિ કેળવવી જોઈએ. અનંત ઉપકારી શ્રી તીર્થંકર ભગવંતોએ તો સમયના પ્રમાદને પણ ત્યાજ્ય કરાવ્યો છે. આપણે પણ સમયરૂપી એ ટાંકણા વડે જીવનના ખર્ચ યડા તેમજ બેડોળ પથ્થરમાંથી જીવનની મૌલિક સફળતા સર્વથા અનુરૂપ મૂર્તિ કંડારી કાઢવી જોઈએ. આ જીવનર કરવા જેવું કામ આજ છે. આ કામ કરતા રહીશું તો આપણું જીવન અને જગતમાંથી હરામની હવા નાખૂદ થઈ જશે.

ખીજાનું દુઃખ જોઈને ઠરશે નહિ, સુખ જોઈને ખળશે નહિ, પર નિંદા અને આત્મસ્તુતિથી દૂર

રહેલો ! જડ પદાર્થોના લોગમાં સુખ સમાયેલું છે એ સત્ય નથી, પરંતુ એક જ્રમ છે, તે સદાય યાદ કરીને ધાવશો, તો જીવનમાં નિરાશ નહિ થાઓ. જીવનને નિષ્ફળતાના અતત મારમાથી બચાવી લેવા, માટે, ધર્મના કાર્યોમાં કોઈનું ય કદી અંતરાયભૂત ન બનયો, પરંતુ તે તે ધર્મકાર્યોની ત્રિવિધે અનુમોદના કરવો કોઈના પક્ષ વિરુદ્ધ જતાં વિચારોને સમભાવે સહન કરવાથી તમને શાન્તિનો અનુભવ થશે. અને પ્રમાણ પણ અવશ્ય જાયો આવશે. શરીર તેમજ શરીર ગુણને જ સારને સર્વ. સ્વ સમજીને આત્માની ઉપેક્ષા ન કરશો. એ આત્માને જ બૂધી જશો તો યાદ રાખવા જેવું કશું ય તમે યાદ નહિ રાખી શકો.

જીવનરૂપી જોગરમા વાપરો તત્કર્મરૂપી બીજવારો અને તેના ઉપર ત્રિચએ સુભનાવરૂપી જળ એટલે તે દરિયાણું બની જશે, અને પ્રમાણને પણ ર-નીબાનમેંડા બનાવશે.

પાપ કરવાની તમારી યોગ્યતાનો સર્વદા ક્ષય થાઓ ! જનનના કોઈપણ જીવને પાપકર્મમાં રસ ન રહે ! બધા તત્કર્મગૂરા બનો ! આ વ્યાખ્યાનોમા વર્ણવ્યાએલા નરકપતાનાં સોપાન એક પછી એક વટાવતા, વટાવતા તમે બધા જ સ્વર્ગ અને અસ્વર્ગના અસ્વાખ્યાય ગુણના બાની બનો ! બાલ્યાના ધરના શાશ્વત ગુણની. ચાંપી મુખ તમારા જીવનના બનો ! એ મૂળને જાવડવા માટે

કા. ૩૨ પેજ ૧૬૭ પેજ મૂ. ૫૦ પૈ. પોષ્ટેજ ૧૦ પૈ.
અલગ.

[૮] ભક્તિસુધાતરંગિણી : સ્નાત્રપૂજા તેમજ પૂજા-
ઓમાં જોલવાના ભક્તિગીતો, તથા ભાવવાહી ગાંડૂલિઓનો
અપૂર્વસંગ્રહ કા. ૧૬ પેજ, ૧૦૬ પેજ મૂ. ૭૫ પૈસા
પોષ્ટેજ ૧૦ પૈસા અલગ.

[૧૦] ગીતમાધુરી : ભક્તિગલિત પદો; તેમજ મેળા-
વડાઆદિમાં ઉપયોગી મધુર ગીતો ને ગુરુ ગાંડૂલિઓનો
સુંદર સંગ્રહ. કા. ૧૬ પેજ ૧૦૪ પેજ ૭૫ પૈસા
પોષ્ટેજ ૧૦ પૈસા અલગ.

[૧૧] પ્રેમવાણીનો પ્રતિકાર : મૂર્તિપૂજાની સિદ્ધિ
માટે સચોટ દલીલો તથા સિદ્ધાંતપૂર્વકની હકીકતો
સાથે મૂર્તિપૂજા પ્રત્યે શ્રદ્ધા નહિ ધરાવનાર વર્ગની
શંકાઓનું નિરાકરણ કરતું ઉપયોગી પ્રકાશન; કા. ૧૬
પેજ મૂ. ૭૫ પૈસા. પોષ્ટેજ ૧૦ પૈસા અલગ.

તા. ક. રજીસ્ટરથી મંગાવનારે ૬૦ પૈસા વધારે સમજવાં.

પ્રાપ્તિસ્થાન : શ્રી વિશ્વમંગલ પ્રકાશન મંદિર;

૯/૦. શાહ રતિલાલ પુનમચંદ વાસણના વેપારી,

બજારમાં, પાટણ (જિ. ગ.)

